

2001 2002 2003 2004 2005 2006

Narodowy Bank Polski
2001–2006

NBP

Narodowy Bank Polski

Opracowano na podstawie materiałów NBP

Projekt graficzny
Jacek Kotela

Skład i druk
Drukarnia NBP

Wydął:
Narodowy Bank Polski
Departament Komunikacji Społecznej
ul. Świętokrzyska 11/21, 00-919 Warszawa
tel. 022 653 23 35, fax 022 653 13 21

<http://www.nbp.pl>

© Copyright Narodowy Bank Polski, 2007

Spis treści

Wstęp	7
1. Synteza	9
2. Prawne ramy działania NBP	15
3. Polityka pieniężna	19
3.1. Warunki początkowe	21
3.2. Inflacja i polityka pieniężna w latach 2001–2003	22
3.3. Inflacja i polityka pieniężna w latach 2004–2006	25
3.4. Zmiany instrumentów polityki pieniężnej	27
3.5. Podsumowanie	28
4. Działalność emisyjna	31
4.1. Warunki początkowe – obieg pieniądza w 2000 r.	33
4.2. Pieniądz gotówkowy w obiegu w latach 2001–2006	33
4.3. Monety i banknoty kolekcjonerskie.	34
4.4. Przeciwdziałanie fałszerstwom banknotów i monet	35
4.5. Zmiany organizacyjno–proceduralne	36
4.6. Podsumowanie	36
5. Zarządzanie rezerwami dewizowymi.	37
5.1. Podstawy prawne oraz cele i zasady zarządzania rezerwami dewizowymi.	39
5.2. Warunki początkowe – zarządzanie rezerwami dewizowymi w 2000 r.	40
5.3. Wielkość rezerw.	41
5.4. Dochodowość rezerw	42
5.5. Zmiany organizacyjne i metodologiczne w zarządzaniu rezerwami.	43
5.6. Podsumowanie	45
6. Działalność dewizowa	47
6.1. Warunki początkowe – obrót dewizowy w latach 1998–2000	49
6.2. Udzielanie zezwoleń dewizowych i nadawanie uprawnień do prowadzenia kantorów oraz kontrola dewizowa.	49
6.3. Podsumowanie	50
7. Obsługa budżetu państwa	51
7.1. Warunki początkowe – obsługa budżetu w 2000 r.	53
7.2. Obsługa rachunków bankowych budżetu państwa.	53
7.3. Obsługa przetargów Skarbowych Papierów Wartościowych.	57
7.4. Działania na rzecz zarządzania długiem publicznym.	57
7.5. Obsługa zobowiązań i należności zagranicznych budżetu państwa	58
7.6. Podsumowanie	58
8. Działania na rzecz systemu płatniczego	61
8.1. Warunki początkowe – działania na rzecz systemu płatniczego w latach 1996–2000	63

NBP

2001
2002
2003
2004
2005
2006

8.2. Kierunki działań w latach 2001–2006	63
8.3. Działania regulacyjne	63
8.4. Działania operacyjne	64
8.5. Działania nadzorcze	65
8.6. Podsumowanie	66
9. Działania na rzecz stabilności i rozwoju systemu finansowego	69
9.1. Zadania banku centralnego w dziedzinie stabilności i rozwoju sektora finansowego	71
9.2. Warunki początkowe i główne kierunki działań	72
9.3. Uczestnictwo w restrukturyzacji banków	73
9.4. Działania na rzecz stabilności systemu finansowego	73
9.5. Badania determinant i skutków rozwoju systemu finansowego	75
9.6. Współpraca międzynarodowa	75
9.7. Zmiany w systemie finansowym	76
9.8. Podsumowanie	77
10. Działalność badawcza	79
10.1. Warunki początkowe i kierunki badań w latach 2001–2006	81
10.2. Badania nad polityką pieniężną i procesami cenotwórczymi	81
10.3. Badania nad metodologią prognoz makroekonomicznych	83
10.4. Badania nad determinantami rozwoju gospodarczego	84
10.5. Badania koniunktury	86
10.6. Badania finansów publicznych	87
10.7. Badania systemu finansowego	88
10.8. Badania systemu prawnego	90
10.9. Badania nad gospodarką światową (w tym nad globalizacją)	90
10.10. Badania rynku pracy	91
10.11. Badania rynku nieruchomości	91
10.12. Badania gospodarstw domowych	92
10.13. Badania przedsiębiorstw	92
10.14. Podsumowanie	93
11. Działalność informacyjna i edukacyjna	95
11.1. Warunki początkowe	97
11.2. Działania informacyjne, promocyjne i wydawnicze	97
11.3. Edukacja ekonomiczna	100
11.4. Podsumowanie	102
12. Zarządzanie w NBP	103
12.1. Warunki początkowe i główne kierunki zmian w latach 2001–2006	105
12.2. Planowanie strategiczne	105
12.3. Zarządzanie projektami	106
12.4. Zarządzanie ryzykiem operacyjnym i ryzykiem finansowym	107
12.5. Zarządzanie jakością	108
12.6. Podsumowanie	109

13. Audyt wewnętrzny	111
13.1. Warunki początkowe – kontrola do 2000 r.	113
13.2. Przekształcenie rewizji w audyt wewnętrzny.	114
13.3. Standardy i dobre praktyki audytu	114
13.4. Podsumowanie	116
14. Zmiany organizacyjne w NBP	117
14.1. Warunki początkowe – struktura organizacyjna NBP w 2000 r.	119
14.2. Zmiany organizacyjne w Centrali NBP.	120
14.3. Zmiany organizacyjne w sieci terenowej.	122
14.4. Inne zmiany organizacyjne.	124
14.5. Podsumowanie	124
15. Kapitał ludzki	127
15.1. Warunki początkowe	129
15.2. Zmiany w strukturze zatrudnienia	129
15.3. Szkolenia i rozwój pracowników	130
15.3. Podsumowanie	132
16. Technologie i projekty związane z infrastrukturą teleinformatyczną	133
16.1. Warunki początkowe i główne kierunki zmian	135
16.2. Centralizacja infrastruktury informatycznej, zmiany w sieci komputerowej i poczcie elektronicznej.	135
16.3. Zmiany na stanowiskach pracy pracowników merytorycznych	136
16.4. Zmiany w portalu internetowym	137
16.5. Wymiana danych z ESBC	137
16.6. Podsumowanie	137
17. Finanse (zasady rachunkowości, planowanie i budżetowanie, informatyczne systemy księgowo)	139
17.1. Rachunkowość – warunki początkowe i główne kierunki zmian	141
17.2. Budżetowanie i plan finansowy – warunki początkowe i główne kierunki zmian	142
17.3. Zintegrowany System Księgowy – warunki początkowe i główne kierunki zmian	143
17.4. Podsumowanie	144
18. Załączniki	145
Załącznik 1 – Wybrane publikacje pracowników	147
Załącznik 2 – Konferencje międzynarodowe zorganizowane przez NBP	160
Wykaz skrótów.	164

NBP

2001

2002

2003

2004

2005

2006

Wstęp

Narodowy Bank Polski jest centralnym bankiem państwa – jego konstytucyjnym celem jest dbanie o wartość polskiego pieniądza. Sprawując ten mandat, NBP stosuje najwyższe standardy dotyczące instytucji publicznych oraz systematycznie udoskonala metody realizacji stojących przed nim zadań.

Lata 2001–2006 były okresem szczególnie intensywnej realizacji zmian w tym zakresie. Wynikało to z priorytetów, jakie Narodowemu Bankowi Polskiemu wyznaczało jego kierownictwo, oraz z nowych zadań związanych z przystąpieniem polskiego banku centralnego do Europejskiego Systemu Banków Centralnych (ESBC) i perspektywą przyszłego członkostwa Polski w strefie euro.

Niniejsza publikacja syntetycznie opisuje zmiany, które zaszły w NBP w odniesieniu do realizacji podstawowych, jak też pomocniczych zadań banku centralnego.

Każdy rozdział rozpoczyna się opisem warunków początkowych. W zależności od specyfiki poszczególnych rodzajów działalności jest to obraz z przełomu lat 2000–2001 lub opis procesów, które w poprzednich latach wpływały na zakres oraz metody wypełniania określonych zadań NBP. Następnie w każdym rozdziale przedstawiono charakter, wyznaczniki oraz wyniki reform dokonanych w latach 2001–2006.

Raport opracowano na podstawie materiałów przygotowanych przez departamenty odpowiedzialne za realizację poszczególnych zadań. Rozdział Polityka pieniężna opiera się dodatkowo na corocznych *Sprawozdaniach z realizacji polityki pieniężnej* oraz sejmowych wystąpieniach Prezesa NBP.

NBP

2001

2002

2003

2004

2005

2006

SYNTEZA

- W latach 2001–2006 zakończono rozpoczęty pod koniec 1989 r. proces uzdrawiania pieniądza w Polsce – w pierwszej kolejności obniżając inflację, a następnie stabilizując ją na niskim poziomie. Roczny wskaźnik inflacji w okresie od stycznia 2001 r. do października 2006 r. wyniósł średnio 2,5 proc. Pozwoliło to na radykalne obniżenie stóp procentowych. Stopa referencyjna – główna stopa procentowa NBP – spadła z 19 do 4 proc. Spadły także stopy realne – stopa referencyjna po odjęciu inflacji obniżyła się o prawie 9 pkt proc., czyli o ponad trzy czwarte.
- W latach 2000–2006 wzrosła relacja gotówki w obiegu do PKB – z około 5 proc. w 2000 r. do około 7 proc. w III kwartale 2006 r. W tym okresie nie występowały znaczące zmiany struktury ilościowej i wartościowej obiegu. Liczba ujawnianych fałszywych znaków pieniężnych systematycznie się zmniejszała. Uwzględniając przyrost obiegu, relacja ujawnionych fałszywych banknotów do obiegu spadła niemal czterokrotnie, a w przypadku monet – niemal dwukrotnie. Wzrosła liczba i wielkość emisji kolekcjonerskich, a polskie monety zdobywały prestiżowe międzynarodowe nagrody. Jednocześnie NBP rozpoczął techniczne przygotowania do zastąpienia w przyszłości polskiego złota przez euro – walutę zjednoczonej Europy.
- W latach 2001–2006, dzięki zmianom organizacyjnym, zmianom założeń inwestycyjnych i nowemu systemowi informatycznemu usprawniono proces zarządzania rezerwami dewizowymi oraz ograniczono ryzyko inwestycji. Oficjalne aktywa rezerwowe wzrosły w tym okresie z 27,5 mld USD do 47,2 mld USD (czyli o 72 proc.), a w przeliczeniu na euro z 29,5 mld EUR do 37,2 mld EUR (czyli o 26 proc.) przy dochodowości wahającej się w przedziale 2,3–6,5 proc. Różnica ta wynika ze zmian kursu USD/EUR.
- NBP kontynuował obsługę budżetu państwa, wprowadzając liczne udogodnienia dla jednostek mających rachunki w NBP. Uruchomiono system Bankowości Elektronicznej **enbepe**, co umożliwiło posiadaczom rachunków przekazywanie poleceń przelewu i składanie innych dyspozycji z rachunków w postaci elektronicznej. NBP uruchomił także połączenia Business to Business (B2B), łączące Zintegrowany System Księgowy NBP z systemami informatyczno-księgowymi Ministerstwa Finansów.
- W wyniku działań podejmowanych w latach 2001–2006 w zakresie systemu płatniczego powstała w NBP efektywna i spełniająca restrykcyjne wymagania bezpieczeństwa infrastruktura rozliczeń wysokokwotowych w złotych (system SORBNET) i w euro (system SORBNET-EURO). NBP przyłączył się do paneuropejskich systemów TARGET i STEP2, co umożliwiło również rozwój systemu płatności detalicznych w euro dla płatności krajowych i płatności transgranicznych. Między innymi dzięki tym działaniom polski system płatniczy jest obecnie nowoczesny, zgodny z najlepszymi standardami międzynarodowymi oraz zapewnia bankom i ich klientom dostęp do coraz tańszych i coraz szybszych kanałów rozliczeń. Dzięki połączeniom z infrastrukturą europejską jest to obszar w pełni przygotowany do przyszłego przyjęcia w Polsce euro jako waluty narodowej.

- Działając na rzecz stabilności i rozwoju systemu bankowego NBP¹ ograniczył wspomaganie restrukturyzacji banków, zwiększając jednocześnie skalę działań monitorująco-analitycznych, charakterystycznych dla rozwiniętych banków centralnych. Rozwinięto i pogłębiono badania stabilności systemu finansowego, przede wszystkim sektora bankowego. Rozpoczęto również prowadzenie na szeroką skalę analizy rozwoju systemu finansowego. Ich wyniki są regularnie publikowane i udostępniane opinii publicznej. Wskazują one, że system finansowy jest obecnie stabilniejszy niż na początku tego okresu, do czego przyczyniła się prywatyzacja banków i pozyskanie silnych inwestorów strategicznych.
- W latach 2001–2006 NBP stał się znaczącym ośrodkiem badawczym. Zdecydowanie rozszerzył tematykę badań, ich zakres oraz metody i instrumenty realizacji zadań badawczych. Pogłębił badania nad polityką pieniężną, mechanizmem transmisji monetarnej, oczekiwaniami inflacyjnymi, systemem finansowym, finansami publicznymi, gospodarką światową, koniunkturą, przedsiębiorstwami i gospodarstwami domowymi. Uruchomiono nowe badania nad determinantami rozwoju ekonomicznego, rynkiem pracy, rynkiem nieruchomości. Intensywnie prowadzone są prace nad metodologią prognoz makroekonomicznych. Badania te szeroko wykorzystują metody ilościowe, a ich wyniki są wykorzystywane przez Zarząd NBP i Radę Polityki Pieniężnej. Ponadto świat nauki, rynek finansowy i opinia publiczna mają do nich dostęp dzięki licznym publikacjom NBP i jego pracowników.
- W latach 2001–2006 NBP udoskonalił istniejące wcześniej formy działalności informacyjnej oraz znacznie poszerzył jej zakres. W tym okresie zwiększono intensywność i poprawiono jakość kontaktów z mediami, rozpoczęto organizację corocznych Dni Otwartych NBP w Centrali i oddziałach okręgowych, znacznie rozbudowano stronę internetową www.nbp.pl i powiększono jej zasoby, co spowodowało silny wzrost zainteresowania jej zawartością. NBP rozpoczął także realizację Programu Edukacji Ekonomicznej, którego beneficjentami jest m.in. kilka tysięcy nauczycieli przedmiotów ekonomicznych w polskich szkołach i kilkaset tysięcy ich uczniów. Ponadto NBP uruchomił Portal Edukacji Ekonomicznej NBPPortal.pl, będący jednym z najpopularniejszych narzędzi zdobywania wiedzy ekonomicznej w Polsce oraz źródłem inspiracji działań edukacyjnych innych banków centralnych.
- W dziedzinie zarządzania instytucją w latach 2001–2006 w NBP wprowadzono planowanie strategiczne, zarządzanie projektami, zarządzanie jakością oraz systemy zarządzania ryzykiem operacyjnym i finansowym. Zmiany te umożliwiły precyzyjne wytyczanie celów strategicznych banku na najbliższe lata, dokładniejsze planowanie zadań przez departamenty oraz bieżącą kontrolę realizacji zadań i lepsze zarządzanie zasobami. Wzmocniona została przejrzystość działania NBP. Poprawiono jakość wewnętrznych procesów organizacyjnych oraz zracjonalizowano gospodarowanie budżetami poszczególnych projektów. System zarządzania ryzykiem finansowym pozwolił na oddzielenie większości funkcji związanych z zarządzaniem tym ryzykiem od bieżących decyzji operacyjnych oraz wprowadził monitoring transakcji wykonywanych przez jednostki operacyjne NBP. Z kolei system zarządzania ryzykiem operacyjnym

¹ Niniejsze opracowanie nie obejmuje działań nadzoru bankowego. Tym zagadnieniom poświęcona będzie bowiem osobna publikacja.

umożliwił lepsze zapobieganie stratom operacyjnym oraz ograniczył ryzyko reputacyjne, co jest szczególnie ważne ze względu na znaczenie zaufania publicznego do banku centralnego.

- W latach 2001–2006 przekształcono tzw. działalność rewizyjną NBP w nowoczesny audyt wewnętrzny, nakierowany na badanie i ograniczanie ryzyka. Działalność audytorska jest zintegrowana z systemem zarządzania ryzykiem oraz systemem kontroli wewnętrznej, co sprzyja ograniczaniu ryzyka w działalności banku i bardziej efektywnemu realizowaniu zadań.
- W latach 2001–2006 dokonano zmian organizacyjnych zarówno w Centrali NBP (tworzenie, likwidacja i przekształcenia departamentów stosownie do zmieniających się zadań, w szczególności w zakresie działalności edukacyjnej, analiz i badań, zarządzania ryzykiem i audytu wewnętrznego), jak i w sieci terenowej NBP (likwidacja i przekształcenia placówek oddziałów okręgowych i Głównego Oddziału Walutowo-Dewizowego). W ich wyniku zwiększono przejrzystość struktury i sprawność działania NBP, dostosowano strukturę terenową NBP do podziału administracyjnego kraju i zmniejszono liczbę placówek NBP, obniżając koszty działania banku związane z zatrudnieniem, a także z eksploatacją majątku o ponad 10 proc.
- W ramach długofalowej polityki zatrudnienia i szkoleniowej NBP wspiera inicjatywy pracowników dążących do podnoszenia swoich kwalifikacji, a także przyjmuje do pracy wyłącznie osoby mające wykształcenie wymagane na danym stanowisku pracy. W latach 2001–2006 udział pracowników z wyższym wykształceniem wzrósł z 34 do 53,7 proc. Podwoiła się liczba pracowników mających stopnie doktorskie i tytuły naukowe. Jednocześnie liczba szkoleń organizowanych dla pracowników wzrosła o ponad 60 proc.
- Inwestycje zrealizowane w latach 2001–2006 doprowadziły do znacznego udoskonalenia systemów informatycznych dzięki centralizacji ośrodków komputerowych Centrali NBP. Uproszczenie konfiguracji oraz standaryzacja stanowisk komputerowych pracowników NBP umożliwiły zautomatyzowanie wielu procesów związanych z ich utrzymaniem. Poprawiła się także efektywność prac nad tworzeniem nowych rozwiązań informatycznych.
- W latach 2001–2006 nastąpiły zmiany w zasadach rachunkowości NBP dostosowujące je do standardów stosowanych w ESBC. Roczne sprawozdanie finansowe NBP jest badane przez audytora zewnętrznego, a termin rozliczania zysku NBP z budżetem państwa został skrócony. Dzięki wprowadzeniu Zintegrowanego Systemu Księgowego NBP uzyskał nowoczesne rozwiązania w zakresie technologii eksploatacji, zarządzania i bezpieczeństwa.
- Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej spowodowało zwiększenie zakresu współpracy międzynarodowej NBP na niemal wszystkich obszarach działalności. NBP współpracuje zarówno z podmiotami z UE, jak i spoza niej. Pracownicy banku od początku 2003 r. uczestniczyli w posiedzeniach komitetów i grup roboczych ESBC, – najpierw na prawach obserwatorów, a po wejściu Polski do UE na prawach pełnoprawnych członków.

- Dzięki reorganizacji, zastosowaniu nowoczesnych metod zarządzania i organizacji pracy, wykorzystaniu nowoczesnych technologii inwestycyjnych oraz zatrudnieniu specjalistów do realizacji najistotniejszych funkcji banku, w latach 2001–2006 zmniejszono koszty działania NBP o ponad 10 proc., uzyskując jednocześnie wzrost efektywności na wszystkich obszarach działań. Polski bank centralny sprawnie i skutecznie wykonuje swe zadania, jest profesjonalną, wyznaczającą standardy, a zarazem otwartą i nowoczesną instytucją publiczną.

PRAWNE RAMY DZIAŁANIA NBP

- Zgodnie z art. 227 par. 1 Konstytucji RP „Centralnym bankiem państwa jest Narodowy Bank Polski. Przysługuje mu wyłączne prawo emisji pieniądza oraz ustalania i realizowania polityki pieniężnej. Narodowy Bank Polski odpowiada za wartość polskiego pieniądza”.
- Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z 22 września 2006 r.² potwierdził, gwarantowaną przez Konstytucję niezależność Narodowego Banku Polskiego w systemie organów państwowych. Wyjaśnił też, że kompetencje kontrolne Sejmu wobec NBP mogą być realizowane wyłącznie przez Najwyższą Izbę Kontroli. Dodatkowo Trybunał stwierdził, że konstytucyjna niezależność NBP rozciąga się także na inne, niż wynikające z ustawy zasadniczej, kompetencje NBP.
- Podstawowe zadania NBP określają: ustawa o Narodowym Banku Polskim³, ustawa Prawo bankowe⁴, a od 1 maja 2004 r. także Traktat Ustanawiający Wspólnotę Europejską oraz Statut Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Europejskiego Banku Centralnego. Art. 3 ust. 1 ustawy o NBP określa podstawowy cel działalności Banku, którym jest utrzymywanie stabilnego poziomu cen oraz wspieranie polityki gospodarczej realizowanej przez rząd pod warunkiem, że nie ogranicza to podstawowego celu NBP.
- Ustawa o NBP reguluje szczegółowo organizację Banku, wskazując jego organy, zasady ich powoływania, zakres kompetencji oraz sposób działania. Ustawa reguluje także relacje z władzami państwowymi, zasady emisji znaków pieniężnych, prowadzenia rachunków bankowych, prowadzenia działalności dewizowej oraz gospodarki finansowej NBP. Określa także instrumenty polityki pieniężnej oraz szczególne obowiązki i uprawnienia NBP, np. do prowadzenia działalności badawczo-naukowej, wydawniczej i promocyjnej.
- Zgodnie z ustawą o Narodowym Banku Polskim organami NBP są: Prezes, Zarząd i Rada Polityki Pieniężnej.
- Prezes Narodowego Banku Polskiego w ramach swoich obowiązków przewodniczy Radzie Polityki Pieniężnej i Zarządowi NBP⁵. Od przystąpienia Polski do Unii Europejskiej bierze udział w posiedzeniach Rady Ogólnej Europejskiego Banku Centralnego.
- Działalnością NBP kieruje Zarząd, który podejmuje uchwały w sprawach niezastrzeżonych do wyłącznej kompetencji innych organów NBP oraz realizuje uchwały Rady Polityki Pieniężnej.
- W skład RPP wchodzi Prezes jako Przewodniczący oraz dziewięciu członków, powoływanych po trzech przez Prezydenta, Sejm i Senat.
- Zadaniem RPP jest coroczne ustalanie założeń polityki pieniężnej i podstawowych zasad ich realizacji oraz zatwierdzanie planu finansowego NBP i sprawozdań z dzia-

² MP z 2006 r. Nr 66, poz. 680.

³ Dz.U. z 2005 r. Nr 1, poz. 2 z późn. zm.

⁴ Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 z późn. zm.

⁵ Do 18 września 2006 r. przewodniczył także Komisji Nadzoru Bankowego.

łałości NBP. RPP ustala także wysokość podstawowych stóp procentowych, określa zasady operacji otwartego rynku oraz ustala zasady i tryb naliczania i utrzymywania rezerwy obowiązkowej. Realizując obowiązek wynikający z art. 23 ustawy o Narodowym Banku Polskim, RPP wydaje opinie do projektów ustaw budżetowych, przyjmuje prognozy bilansu płatniczego Polski oraz bilanse płatnicze RP. Ponadto Rada przyjmuje roczne i kwartalne Raporty o inflacji.

- W strukturze organizacyjnej NBP do 31 grudnia 2007 r. znajdować się będzie Generalny Inspektorat Nadzoru Bankowego (GINB), który realizuje i koordynuje decyzje oraz zadania wyznaczone przez Komisję Nadzoru Bankowego. Z dniem 1 stycznia 2008 r. Komisja Nadzoru Bankowego przestanie istnieć, a GINB zostanie przeniesiony do urzędu Komisji Nadzoru Finansowego.

POLITYKA PIENIĘŻNA

3.1. Warunki początkowe⁶

- Przed rozpoczęciem przemian ustrojowych jednym z głównych problemów Polski był zastraszająco szybki, niszczący gospodarkę wzrost cen. W 1989 r. ceny wzrosły o 639,6 proc. Dzięki radykalnemu programowi stabilizacji ograniczono inflację do 44,3 proc. w 1992 r. W 1995 r. ceny wzrosły o 21,6 proc., w 1997 r. – o 13,2 proc., a w lutym 1999 r. – o 5,6 proc. (w ujęciu rok do roku). Jednak w marcu 1999 r. inflacja zaczęła ponownie rosnąć. W lipcu 2000 r. sięgnęła 11,6 proc., a na koniec 2000 r. wyniosła 8,5 proc.
- Do 1998 r. Narodowy Bank Polski prowadził politykę pieniężną, kierując się strategią pośredniej realizacji celu inflacyjnego. Zakładała ona istnienie stabilnych związków między wielkościami (takimi jak przyrost podaży pieniądza czy kurs walutowy), na które bank centralny oddziaływał, a celem finalnym, czyli inflacją. Początkowo, w warunkach ograniczonych powiązań polskiej gospodarki ze światowymi rynkami finansowymi, umożliwiała ona ograniczanie inflacji. Jednak wzrost stopnia integracji Polski z gospodarką światową oraz malejący poziom ryzyka inwestowania w Polsce – wynik przeprowadzonych reform wolnorynkowych – uniemożliwiły dalsze, skuteczne realizowanie takiej strategii polityki pieniężnej.
- Od 1998 r., zgodnie z art. 227 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 12 ustawy o Narodowym Banku Polskim, za prowadzenie polityki pieniężnej odpowiada Rada Polityki Pieniężnej.
- Od 1999 r. Rada prowadzi politykę pieniężną, stosując strategię bezpośredniego celu inflacyjnego. Strategia ta polega na tym, że ogłasza się liczbowy cel inflacyjny, a bank centralny, dążąc do jego realizacji, nie koncentruje się na pojedynczym wskaźniku, lecz bierze pod uwagę każdą dostępną informację o czynnikach mogących na dłużej odchylić inflację od przyjętego celu i stara się takim długotrwałym odchyleniem zapobiegać poprzez odpowiednie kształtowanie stóp procentowych banku centralnego. Strategię bezpośredniego celu inflacyjnego stosują banki centralne m.in. w Australii, Chile, Kanadzie, Norwegii, Nowej Zelandii, Szwecji oraz Wielkiej Brytanii.
- Stopa referencyjna – główna stopa procentowa NBP – w grudniu 2000 r. wynosiła 19 proc., a realnie – czyli po skorygowaniu o inflację – 8,8 proc.⁷
- Na początku 2001 r. do zestawu podstawowych instrumentów polityki pieniężnej Narodowego Banku Polskiego należały:
 - stopa referencyjna,
 - operacje otwartego rynku przeprowadzane nieregularnie w formie emisji 28-dniowych bonów pieniężnych NBP,

⁶ Rozdział *Polityka pieniężna* opracowano na podstawie *Średniookresowej strategii polityki pieniężnej na lata 1999–2003, Strategii polityki pieniężnej po 2003 roku, Założeń polityki pieniężnej i Sprawozdań z wykonania założeń polityki pieniężnej w latach 2000–2005* oraz wystąpienia prezesa NBP w Sejmie w latach 2001–2005.

⁷ Realny poziom stopy referencyjnej obliczono w uproszczony sposób, tj. jej nominalny poziom skorygowano nie o oczekiwaną, lecz o bieżącą inflację.

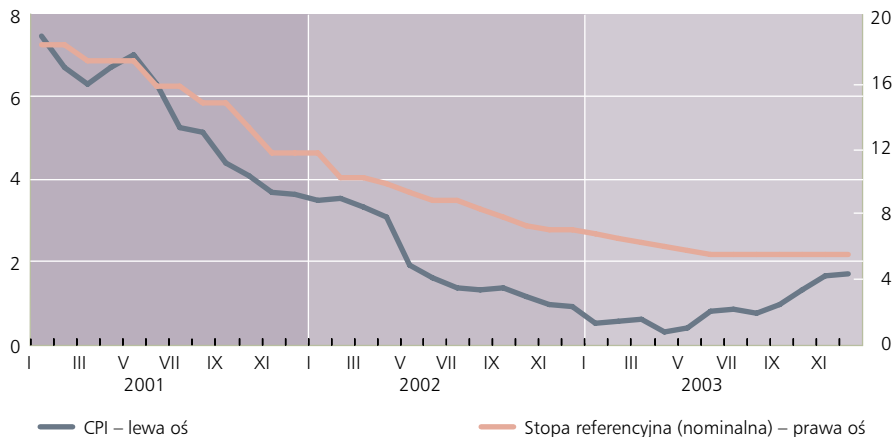
- kredyt lombardowy udzielany pod zastaw skarbowych papierów wartościowych w celu uzupełnienia płynności na termin *overnight*,
 - rezerwa obowiązkowa naliczana według stopy wynoszącej 5 proc. od wszystkich rodzajów zobowiązań.
- Ważnym elementem realizacji strategii bezpośredniego celu inflacyjnego było upłynięcie w kwietniu 2000 r. kursu złotego. Kurs zaczął być w pełni wyznaczany przez rynek⁸. W dłuższym okresie nie są bowiem możliwe jednoczesne oddziaływanie na poziom stóp procentowych w sposób pozwalający na osiągnięcie celu inflacyjnego i kontrola kursu walutowego. Sprzeczność ta staje się wyraźna w warunkach swobody przepływów kapitału.
 - Można wyróżnić dwa etapy polityki pieniężnej w latach 2001–2006. W pierwszym okresie: w latach 2001–2003 zadaniem banku centralnego było obniżenie inflacji z umiarkowanego do niskiego poziomu, w drugim: w latach 2004–2006 – utrwalenie niskiej inflacji dzięki wynikom polityki pieniężnej w pierwszym okresie.

3.2. Inflacja i polityka pieniężna w latach 2001–2003

- We wrześniu 1998 r. Rada Polityki Pieniężnej pierwszej kadencji przyjęła *Średniookresową strategię polityki pieniężnej na lata 1999–2003*, w której obrala jako strategiczny cel polityki pieniężnej sprowadzenie inflacji poniżej 4 proc. w 2003 r. Ten strategiczny cel osiągnięto – pod koniec 2003 r. inflacja wynosiła 1,7 proc.
- Dążąc do osiągnięcia celu strategicznego, Rada pierwszej kadencji przyjmowała kolejne roczne cele pomocnicze. Miały one pomóc w kształtowaniu oczekiwań inflacyjnych, a w rezultacie ułatwić realizację celu strategicznego. Jednocześnie jednak w *Założeniach polityki pieniężnej na 2001 rok* Rada zapowiedziała, że jeżeli czynniki niezależne od banku centralnego ukształtują się korzystniej dla inflacji, niż przewidziano w momencie ustalania rocznego celu, to podejmując decyzje o wysokości stóp procentowych, będzie się kierować celem strategicznym, tzn. osiągnięciem niskiej inflacji. Stanowisko to podtrzymała w *Założeniach polityki pieniężnej na 2002 rok*. Inflacja w latach 2001–2003 wyraźnie odchyłała się od celów rocznych. Te odchylenia były spowodowane głównie niższą od prognoz, dostępnych w momencie ustalania celów, dynamiką cen żywności oraz cen kontrolowanych, czyli np. cen energii elektrycznej, gazu, ciepłej wody, na które polityka pieniężna nie ma większego wpływu. Do tych odchyleń przyczynił się również wolniejszy od przewidywań wszystkich ośrodków prognostycznych wzrost gospodarczy u głównych partnerów handlowych Polski, który ograniczał presję inflacyjną w naszym kraju.

⁸ Bank centralny zastrzegł sobie jednak prawo do interwencji, o ile uzna je za konieczne do realizacji celu inflacyjnego.

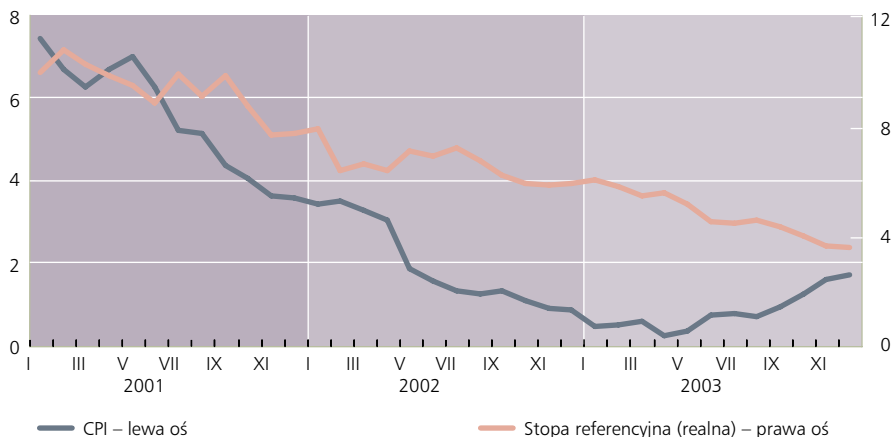
Wykres 1
Inflacja (CPI) i nominalna stopa referencyjna NBP w latach 2001–2003

Źródło: Narodowy Bank Polski.

- Od lutego 2001 r. stopy procentowe NBP były stopniowo redukowane – po tym jak w latach 1999–2000 podniesiono je, aby przeciwdziałać spirali wzrostu oczekiwań inflacyjnych, płac i cen. Do połowy 2003 r. Rada Polityki Pieniężnej pierwszej kadencji dokonała dwudziestu redukcji stóp (sześciu w 2001 r., ośmiu w 2002 r. i sześciu w pierwszej połowie 2003 r.). Stopę referencyjną obniżono z 19 do 5,25 proc. Spadły również stopy realne – z 8,8 proc. na koniec 2000 r. do 3,5 proc. na koniec 2003 r.

Wykres 2
Inflacja (CPI) i realna stopa referencyjna NBP w latach 2001–2003

Źródło: Narodowy Bank Polski.

- Obniżeniu inflacji towarzyszył w latach 2001–2002 wyraźnie słabszy niż w latach 1992–2000 oraz wolniejszy, niż powszechnie przewidywano, wzrost gospodarczy w Polsce. Stawia to na porządku dziennym pytanie, czy i na ile owo spowolnienie gospodarcze było wynikiem polityki pieniężnej, która jednocześnie dała Polsce niską inflację.

W odpowiedzi na to pytanie należy zwrócić uwagę, po pierwsze, na spowolnienie – o nieoczekiwanej skali – wzrostu gospodarki światowej. Niższa dynamika PKB u głównych partnerów handlowych naszego kraju spowodowała nasilenie drugiej fali restrukturyzacji w polskich przedsiębiorstwach, którą zapoczątkował kryzys rosyjski w 1998 r. Restrukturyzacja przyczyniała się do spadku tempa wzrostu gospodarki w krótkim okresie, ale sprzyjała jego przyspieszeniu w dłuższej perspektywie. W krótkim okresie prowadziła bowiem, z jednej strony, do spadku zatrudnienia, a z drugiej – do ograniczenia inwestycji. W dłuższym okresie natomiast, skutkując bardziej efektywnym niż w przeszłości wykorzystaniem czynników wytwórczych, pozwalała polskim przedsiębiorstwom skuteczniej konkurować na światowych rynkach.

Po drugie, nie da się wykluczyć, że do spadku inwestycji i – w rezultacie – dynamiki PKB przyczyniło się drastyczne pogorszenie stanu finansów publicznych przed wyborami parlamentarnymi w 2001 r. Zwiększało ono niepewność co do stabilności polskiej gospodarki i wysokości przyszłych ciężarów podatkowych, a niepewność nie sprzyja inwestowaniu. Ta zwiększona niepewność znalazła odzwierciedlenie m.in. we wzroście długoterminowych stóp procentowych. Od lutego do sierpnia 2001 r. rentowność 10-letnich obligacji skarbowych wzrosła o ponad 1,5 pkt proc.: z 10,2 do 11,9 proc., mimo że w tym samym czasie stopy procentowe NBP obniżono o 4,5 pkt proc. Doświadczenia krajów naszego regionu z podobnego okresu wskazują, że gdyby ograniczono deficyt finansów publicznych, wtedy – m.in. dzięki zmniejszonej niepewności – wydatki prywatne, w szczególności inwestycje, mogłyby być znacznie wyższe. W rezultacie wyższa byłaby również dynamika PKB. W krajach nadbałtyckich, które w latach 2000–2001 mocno zredukowały wydatki publiczne i – w efekcie – deficyt, tempo wzrostu gospodarki nie obniżyło się, lecz przyspieszyło, przekraczając około dwukrotnie prognozy sprzed zacieśnienia polityki fiskalnej.

Jak widać, trudno jest określić, czy i w jakim stopniu zaostrzenie polityki pieniężnej w latach 1999–2000 przyczyniło się do przejściowego spowolnienia wzrostu gospodarki w latach 2001–2002. Z pewnością nie było ono jedynym czynnikiem, który mógł spowodować owo spowolnienie, a wiele wskazuje, że nie było również jego głównym źródłem. Jednak nawet jeżeli polityka pieniężna, dając krajowi obniżenie inflacji, w jakimś mierze przyczyniła się do przejściowego spowolnienia wzrostu gospodarki, to zároveň miała swój udział we wspomnianym przyspieszeniu restrukturyzacji krajowych przedsiębiorstw, umacniającej rozwój w dłuższej perspektywie, oraz w zmniejszeniu nierównowagi zewnętrznej, które uchroniło polską gospodarkę przed załamaniem. Od 1996 r. popyt krajowy zaczął przekraczać krajową podaż, prowadząc do narastania deficytu obrotów bieżących. W I kwartale 2000 r. deficyt przekroczył 7 proc. PKB. W świetle doświadczeń międzynarodowych takiego poziomu deficytu obrotów bieżących nie można było lekceważyć. Jego dalszy wzrost mógłby w końcu doprowadzić do gwałtownego odpływu kapitału z Polski, skokowego osłabienia złotego i załamania gospodarki. W 2000 r. nastąpiło odwrócenie tendencji do narastania nierównowagi zewnętrznej. Po dwóch kwartałach 2006 r. deficyt obrotów bieżących wyniósł około 2 proc. PKB. Zarówno przyspieszenie restrukturyzacji przedsiębiorstw, jak i zmniejsze-

nie nierównowagi zewnętrznej stanowiły wkład polityki pieniężnej w przyspieszenie wzrostu na dłuższą metę – w tej części, w której ta polityka przyczyniła się do ograniczenia dynamiki popytu krajowego i – w rezultacie – PKB w krótkim okresie.

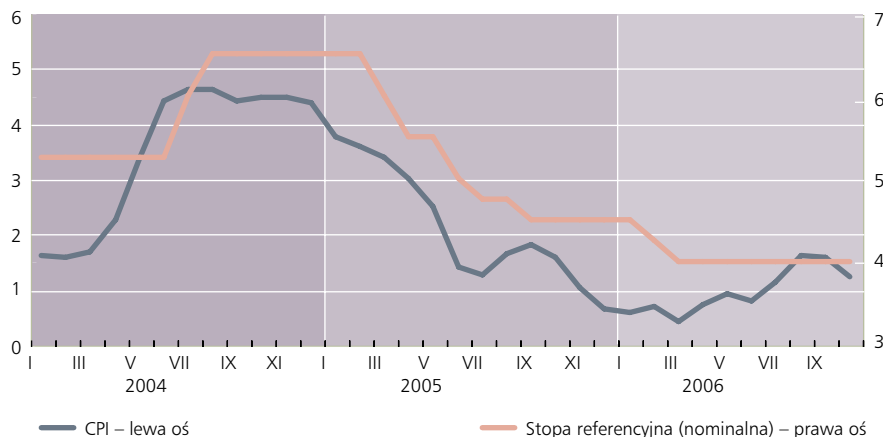
Niezależnie od tego, w jakim stopniu polityka pieniężna przyczyniła się do przejściowego spowolnienia wzrostu PKB w latach 2001–2002, jej główny skutek, czyli niska inflacja, wzmocnił fundamenty rozwoju w dłuższej perspektywie. Rada Polityki Pieniężnej pierwszej kadencji zakończyła rozpoczęty na początku lat dziewięćdziesiątych proces obniżania inflacji w Polsce.

3.3. Inflacja i polityka pieniężna w latach 2004–2006

- Polityka pieniężna w latach 2001–2003 odniosła sukces: zrealizowano jej strategiczny cel, tzn. obniżono inflację do niskiego poziomu i – co więcej – ten niski poziom utrzymywał się przez wiele miesięcy. Taka sytuacja stworzyła jakościowo nowe ramy polityki pieniężnej: zamiast obniżania inflacji zadaniem banku centralnego stało się stabilizowanie jej na niskim poziomie. W celu utrwalenia niskiej inflacji bank centralny przeszedł z rocznych celów inflacyjnych na cel ciągły. Zgodnie ze *Strategią polityki pieniężnej po 2003 roku*, przyjętą w lutym 2003 r. przez Radę Polityki Pieniężnej pierwszej kadencji, od stycznia 2004 r. wynosi on 2,5 proc. z dopuszczalnym przedziałem wahań ± 1 pkt proc. Ciągły cel inflacyjny odnosi się do inflacji mierzonej w ujęciu miesiąc do analogicznego miesiąca poprzedniego roku, a nie jak w latach 1999–2003 wyłącznie w grudniu do grudnia poprzedniego roku. Przejście z celów rocznych na cel ciągły – możliwe dzięki obniżeniu inflacji do niskiego poziomu – zwiększyło elastyczność polityki pieniężnej, wydłużając jej horyzont poza jeden rok – na okres w pełni uwzględniający opóźnienia między decyzjami banku centralnego a ich skutkami widocznymi w gospodarce. W *Strategii* zapowiedziano, że w razie ukształtowania się

Wykres 3

Inflacja (CPI) i nominalna stopa referencyjna NBP w latach 2004–2006

Źródło: Narodowy Bank Polski.

inflacji poza przedziałem dopuszczalnych wahań, w wyniku pojawienia się wstrząsów, polityka pieniężna będzie prowadzona w taki sposób, aby umożliwić powrót inflacji do poziomu zgodnego z wyznaczonym celem w średnim horyzoncie.

Rada drugiej kadencji, w lutym 2004 r., potwierdziła podstawowe ustalenia tej Strategii, w tym podtrzymała poziom celu inflacyjnego.

- Do czerwca 2004 r. inflacja mieściła się w ustalonym przedziale wahań. Od czerwca 2004 r. do marca 2005 r. przekraczała górną granicę odchyień od celu. W marcu 2005 r. powróciła do przedziału odchyień, w którym – z wyjątkiem czerwca i lipca – utrzymywała się do listopada 2005 r. W listopadzie 2005 r. spadła poniżej dolnej granicy odchyień. W paśmie wahań znalazła się w sierpniu i we wrześniu 2006 r. Centralna projekcja inflacji z października 2006 r. wskazuje, że inflacja w 2007 r. będzie się kształtować w przedziale wahań od celu – w pobliżu 2,5 proc.

- Utrzymywanie się inflacji powyżej górnej granicy odchyień od celu do początku 2005 r. było spowodowane przede wszystkim wzmożonymi zakupami przed wejściem do Unii Europejskiej, podwyższeniem VAT-u na niektóre produkty z chwilą przystąpienia do Unii i skokowym wzrostem eksportu polskiej żywności.

Spadek inflacji poniżej dolnej granicy odchyień pod koniec 2005 r. również w dużym stopniu wynikał z działania czynników o charakterze przejściowym – takich jak spadek cen paliw wskutek znacznej redukcji marż przez krajowych producentów oraz obniżenie się cen żywności, do którego z kolei przyczyniły się m.in. restrykcje nałożone na jej eksport przez Rosję.

- W ślad za wzrostem inflacji w 2004 r. silnie zwiększyła się oczekiwana inflacja. W tej sytuacji Rada Polityki Pieniężnej postanowiła przekazać wyraźny sygnał gospodarstwu domowemu, że nie powinny obawiać się utrwalenia inflacji na podwyższonym poziomie. Za taką decyzją przemawiał dodatkowo fakt, że niska inflacja w Polsce miała (i ma) krótką historię i nie zdążyła jeszcze wrosnąć w społeczną świadomość. Dlatego do sierpnia 2004 r. Rada Polityki Pieniężnej drugiej kadencji trzy razy podjęła decyzję o podwyższeniu stóp procentowych NBP, łącznie o 1,25 pkt proc.

Przyspieszenie wzrostu płac w drugiej połowie 2004 r. nie było na tyle duże, aby wyższe koszty pracy mogły podtrzymać inflację na podwyższonym poziomie. Jednocześnie dane Głównego Urzędu Statystycznego sygnalizowały, że tempo wzrostu gospodarki w 2005 r., a zatem i presja inflacyjna mogą być niższe, niż wcześniej przewidywano. Sytuacja ta skłoniła Radę Polityki Pieniężnej do rozpoczęcia w marcu 2005 r. cyklu obniżek stóp. W sumie Rada podjęła decyzję o obniżeniu stóp procentowych NBP pięć razy w 2005 r. i dwa razy na początku 2006 r. W rezultacie główna stopa procentowa NBP spadła o 2,5 pkt proc. do 4 proc.

- Jak wynika z przytoczonych danych, polityka pieniężna w latach 2004–2006 wypełniała swoje zadanie, tzn. była prowadzona w taki sposób, aby przywrócić inflację do poziomu celu w średnim horyzoncie. Dotychczasowy sukces w stabilizowaniu inflacji na niskim poziomie nie oznacza jednak, że zniknęły zagrożenia inflacyjne. Z centralnej projekcji inflacji z października 2006 r. wynika, że w 2008 r. inflacja może wyraźnie przyspieszyć, zbliżając się na koniec 2008 r. do górnej granicy pasma wahań.

Ponadto w ocenie autorów projekcji – ekspertów NBP – nie uwzględnia ona wszystkich źródeł niepewności. Przede wszystkim istnieje ryzyko wyraźnie szybszego, niż przewiduje projekcja, wzrostu płac, który dodatkowo podwyższyłby inflację. Duża niepewność dotyczy również kształtu polityki gospodarczej w najbliższych latach, w tym skali wzrostu wydatków publicznych. Ponadto, w październikowej projekcji wykorzystano dane dostępne do 28 września 2006 r. Nie uwzględnia ona np. spadku cen ropy naftowej, który nastąpił w późniejszym okresie. W sumie analiza czynników niepewności przedstawiona przez ekspertów NBP wskazuje, że w średnim okresie inflacja może być wyższa, niż wynikałoby z projekcji centralnej.

3.4. Zmiany instrumentów polityki pieniężnej

- W latach 2001–2006 instrumentarium polityki pieniężnej upodobniło się do tego, z którego korzystają banki centralne w krajach rozwiniętych. Zostało również dostosowane do wymogów Europejskiego Banku Centralnego, mimo że pełna zgodność wymagana jest dopiero w momencie przyjęcia euro. Do najważniejszych zmian w okresie od 2001 do 2006 r. należy zaliczyć:
 - wprowadzenie depozytu na koniec dnia, umożliwiającego bankom lokowanie nadwyżek płynnych środków w banku centralnym na termin *overnight* (grudzień 2001 r.), co zmniejszyło wahania stopy *overnight*,
 - udostępnienie bankom nieoprocentowanego kredytu technicznego, spłacanego w ciągu dnia operacyjnego (grudzień 2001 r.), co pozwoliło na sprawniejsze prowadzenie rozliczeń międzybankowych,
 - stopniowe zmniejszanie stopy rezerwy obowiązkowej do poziomu 3,5% (październik 2003 r.) oraz wprowadzenie zerowej stopy od transakcji typu *repo* (czerwiec 2004 r.), co zmniejszyło obciążenie banków tym parapodatkowym instrumentem,
 - pomniejszenie naliczonej rezerwy obowiązkowej o równowartość 500 tys. euro dla każdego banku (wrzesień 2003 r.) oraz oprocentowania środków rezerwy obowiązkowej (maj 2004 r.), co ograniczyło koszty alternatywne ponoszone przez banki w związku z rezerwą,
 - wprowadzenie regularnej (raz w tygodniu) emisji bonów pieniężnych NBP (luty 2002 r.) i stopniowe skracanie okresu ich zapadalności do 7 dni (styczeń 2005 r.), co pozwoliło lepiej zarządzać płynnością,
 - wprowadzenie stawki POLONIA, będącej średnią stawką *overnight* ważoną wielkością transakcji na rynku międzybankowym (styczeń 2005 r.), co pozwoliło na wprowadzenie punktu odniesienia dla transakcji międzybankowych,
 - udostępnienie bankom kredytu śróddziennego w euro, w związku z przystąpieniem NBP do systemu TARGET i koniecznością zapewnienia płynności rozrachunku w systemie SORBNET-EURO (marzec 2005 r.).

NBP

2001

2002

2003

2004

2005

2006

3

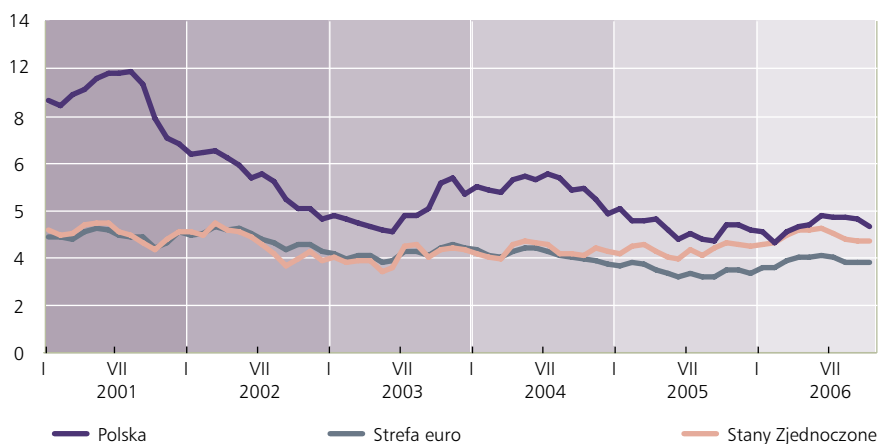
3.5. Podsumowanie

- W latach 2001–2006 zakończono rozpoczęty pod koniec 1989 r. proces uzdrawiania pieniądza w Polsce. Jak już wspomniano, radykalny program stabilizacji spowodował obniżenie rocznego wskaźnika inflacji, który na koniec 1989 r. wyniósł 639,6 proc., do 44 proc. w 1992 r. Jednak jeszcze osiem lat później – przez większość 2000 r. – nadal przekraczał on 10 proc. Ta sytuacja zmieniła się począwszy od 2001 r. W całym okresie od stycznia 2001 r. do listopada 2006 r. roczna inflacja wyniosła średnio 2,5 proc., w tym w listopadzie 2006 r. 1,4 proc.
- Obniżyły się i poziom, i zmienność inflacji – nawet jeżeli porównuje się ze sobą wyłącznie lata 2001–2003 oraz 2004–2006, a nie uwzględnia lat wcześniejszych. W latach 2001–2003 inflacja wahała się w przedziale od 0,3 proc. (w kwietniu 2003 r.) do 7,4 proc. (w styczniu 2001 r.), a w latach 2004–2006 – w przedziale od 0,4 proc. (w marcu 2006 r.) do 4,6 proc. (w lipcu i sierpniu 2004 r.).
- Odchylenia inflacji od celów inflacyjnych w latach 2001–2006 były spowodowane głównie przez nieprzewidziane wahania dynamiki cen żywności. Częstą przyczyną odchyień było również inne, niż powszechnie prognozowano, kształtowanie się cen kontrolowanych, w szczególności cen paliw. Jak widać, inflacja zależy nie tylko od wcześniejszej polityki banku centralnego, ale także od zdarzeń i procesów w gospodarce, których zaistnienia lub skutków nie da się albo w ogóle przewidzieć, albo jedynie w ograniczonym stopniu⁹. Dlatego żaden bank centralny nie jest w stanie zagwarantować, że inflacja będzie zgodna z celem w każdym miesiącu, choć – przy odpowiedniej niezależności i fachowości – może zapewnić niską inflację jako tendencję w dłuższym okresie.
 - Czas, w którym inflacja powracała w okolice celu, po spadku poniżej jego poziomu, wynosił średnio ponad dwa lata w Szwecji, półtora roku w Australii, ponad rok w Wielkiej Brytanii, ponad 9 miesięcy w Chile i ponad 8 miesięcy w Izraelu.
 - Czas, w którym inflacja powracała do celu po jego przekroczeniu, wynosił natomiast niecały rok w Australii, poniżej 8 miesięcy w Szwecji, około 4 miesięcy w Wielkiej Brytanii i Izraelu.
- Dodatkowym czynnikiem, który w naszym kraju w latach 2001–2006 utrudniał utrzymywanie inflacji na poziomie zbliżonym do celu inflacyjnego (a także hamował rozwój gospodarki), był zły stan finansów publicznych. W 2001 r. doszło do gwałtownego wzrostu deficytu sektora finansów publicznych. Według metodologii ESA'95 zwiększył się on z 1,5 proc. PKB w 2000 r. do 3,7 proc. PKB, a jeśli nie włączać otwartych funduszy emerytalnych do sektora finansów publicznych – z 2,5 do 5,1 proc. PKB. Mimo dobrej koniunktury gospodarczej utrzymującej się od 2003 r., deficyt nie został

⁹ Bank centralny nie zawsze też powinien reagować na wstrząsy odchylające inflację od celu. Wiele wstrząsów ma bowiem charakter odwracalny – np. po wyjątkowym urodzaju przychodzą przeciętnych zbiorów lub wręcz nieurodzaju. Bank centralny reaguje jedynie na wstrząsy zwiększające inflację i to tylko wtedy, gdy istnieje zagrożenie, że podbita inflacja utrwali się na skutek wzrostu oczekiwań inflacyjnych i – wywołanego nim – nasilenia się presji płacowej.

Wykres 4

Długoterminowe stopy procentowe w Polsce, strefie euro i Stanach Zjednoczonych w latach 2001–2006

Źródło: Reuters Ecwin Financial.

wyraźnie ograniczony w kolejnych latach. Zły stan finansów publicznych poprzez zmiany nastrojów na rynkach finansowych przyczyniał się do silnych wahań kursu złotego.

- Sprowadzeniu i następnie ustabilizowaniu inflacji na niskim poziomie towarzyszyło radykalne obniżenie stóp procentowych. Stopa referencyjna – główna stopa procentowa NBP – spadła z 19 proc. na koniec 2000 r. do 4 proc. Obecnie (tj. na początku grudnia 2006 r.) jest niższa niż np. w Kanadzie (4,25 proc.), na Słowacji (4,75 proc.), w Izraelu (5 proc.), Wielkiej Brytanii (5 proc.), Chile (5,25 proc.), Stanach Zjednoczonych (5,25 proc.), Australii (6,25 proc.), Nowej Zelandii (7,25 proc.) i na Węgrzech (8 proc.).
- Spadły również długoterminowe stopy procentowe w Polsce. Różnica między rentownością 10-letnich obligacji skarbowych w naszym kraju oraz w Stanach Zjednoczonych i strefie euro zmniejszyła się z około 7 pkt proc. w sierpniu 2001 r. do około 0,5–1,5 pkt proc. obecnie.
- O stabilny pieniądz trzeba stale dbać, tzn. w porę reagować na ewentualne zagrożenia inflacyjne. Według centralnej projekcji inflacji z października 2006 r. inflacja na koniec 2008 r. może zbliżyć się do górnej granicy pasma dopuszczalnych wahań. Ponadto projekcja – według jej autorów – nie uwzględnia wszystkich źródeł niepewności (np. wyraźnie szybsza, niż przewiduje projekcja, może okazać się dynamika płac, a to dodatkowo podbiłoby inflację). Analiza czynników niepewności wskazuje, że w średnim okresie inflacja może być wyższa od ścieżki centralnej projekcji.
- Będąc członkiem Unii Europejskiej, Polska ma przed sobą perspektywę wprowadzenia wspólnego europejskiego pieniądza. Przy bardzo ostrożnych założeniach ekonomiczności Narodowego Banku Polskiego szacują, że posiadanie euro przyspieszyłoby

NBP

2001

2002

2003

2004

2005

2006

3

wzrost polskiej gospodarki średnio 0,2–0,4 pkt proc. Podobne – co do kierunku – są wyniki badań Międzynarodowego Funduszu Walutowego. Do wprowadzenia euro niezbędne jest jednak spełnienie tzw. kryteriów z Maastricht. Polska spełnia obecnie kryterium stabilności cen i – dzięki temu – kryterium niskich długoterminowych stóp procentowych. Z powodu nadmiernych wydatków publicznych zbyt duży jest natomiast deficyt budżetu w naszym kraju. Zły stan finansów publicznych sam w sobie hamuje długofalowy wzrost gospodarki i może być przyczyną zaburzeń gospodarczych. Jednocześnie nie pozwala Polsce na wejście do strefy euro, a przez to opóźnia przyspieszenie wzrostu gospodarczego, które wiązałoby się z wprowadzeniem euro.

DZIAŁALNOŚĆ EMISYJNA

4.1. Warunki początkowe – obieg pieniądza w 2000 r.

- NBP – zgodnie z Konstytucją – ma wyłączne prawo emisji pieniądza. Zarówno wprowadzanie nowych znaków pieniężnych do obiegu, jak i wycofywanie z obiegu banknotów i monet odbywa się na podstawie zarządzeń Prezesa NBP, publikowanych w Monitorze Polskim. Narodowy Bank Polski ustala też zasady wymiany zużytych i uszkodzonych znaków pieniężnych oraz zatrzymywania fałszywych znaków pieniężnych. Poza banknotami i monetami powszechnego obiegu Narodowy Bank Polski emituje monety i banknoty kolekcjonerskie, które są obowiązującym w Polsce środkiem płatniczym.
- W 2000 r. wartość gotówki w obiegu wyniosła 38,6 mld zł, co w relacji do PKB stanowiło około 5 proc. W obiegu znajdowało się 486,4 mln szt. banknotów i 4 239,8 mln szt. monet.

4.2. Pieniądz gotówkowy w obiegu w latach 2001–2006

- W latach 2001–2005 ilość i wartość pieniądza gotówkowego w obiegu systematycznie wzrastały. We wrześniu 2006 r. wartość obiegu gotówkowego wyniosła 71,5 mld zł, co stanowiło około 7 proc. PKB.
- W latach 2001–2005 nie nastąpiły istotne zmiany w strukturze ilościowej i wartościowej obiegu gotówkowego.

Tabela 1

Pieniądz gotówkowy w obiegu w latach 2000–2005

Rok (stan na 31 grudnia)	Wartość w mld zł	Zmiana (poprzedni rok = 100 proc.)	Procent PKB
2000	38,6	–	5,2
2001	43,1	111,7	5,5
2002	46,7	108,4	5,8
2003	54,2	116,1	6,4
2004	55,9	103,1	6,1
2005	62,6	112,0	6,5

Źródło: dane NBP.

Tabela 2**Struktura obiegu pieniądza w latach 2000–2005**

Rok (stan na 31 grudnia)	Ilościowo – w procentach		Wartościowo – w procentach	
	banknoty	monety	banknoty	monety
2000	10,3	89,7	96,8	3,2
2005	9,1	90,9	97,0	3,0

Źródło: dane NBP.

4.3. Monety i banknoty kolekcjonerskie

- W latach 2001–2006 wzrosła wielkość emisji monet kolekcjonerskich, której celem jest upowszechnianie wiedzy o historii i kulturze Polski, a także budowa rynku kolekcjonerskiego.

Tabela 3**Monety kolekcjonerskie wyemitowane w latach 2000–2005**

Rok emisji	Liczba tematów emisyjnych	Monety złote			Monety srebrne		
		liczba rodzajów monet	nakład	średni nakład	liczba rodzajów monet	nakład	średni nakład
			tys. szt.			tys. szt.	
2000	11	7	18,0	2,6	10	308,0	30,8
2001	10	6	16,7	2,8	11	351,5	32,0
2002	8	4	10,8	2,7	9	446,5	49,6
2003	9	6	15,9	2,7	10	477,0	47,7
2004	13	5	22,2	4,4	14	967,0	69,1
2005	12	8	47,4	5,9	14	1 124,9	80,4
Razem	63	36	131,0	3,6	68	3 674,9	54,0

Źródło: dane NBP.

- W 2005 r. przy Zarządzie NBP powołano organ doradczy – Radę Historyków, opiniującą zgłaszane do NBP inicjatywy emisyjne monet o tematyce historycznej.
- Monety polskie (zarówno kolekcjonerskie, jak i 2 zł Nordic Gold¹⁰) zdobywały międzynarodowe nagrody w:
 - 2002 r. – Osaka – złota moneta 200 zł – „ROK 2001” (projektant Roussanka Nowakowska)

¹⁰ Określenie stopu monetarnego CuAl5Zn5Sn1, którego nazwa pochodzi od charakterystycznej złotej barwy i pierwszego zastosowania – w Skandynawii.

- 2004 r. – San Francisco – moneta 2 zł Nordic Gold – „10 lat Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy” (projektant Robert Kotowicz)
- 2006 r. – Paryż – moneta 2 zł Nordic Gold – „EXPO 2005 Japonia” (projektant Robert Kotowicz)
- 2006 r. – Denver – srebrna moneta 20 zł „Pamięci ofiar Getta w Łodzi” (projektant Ewa Tyc-Karpińska)
Trzy pierwsze nagrody przyznała Konferencja Dyrektorów Mennic za zaawansowanie monet pod względem wzorniczo-technologicznym, trzecią monetę dodatkowo uznano za „Najpiękniejszą monetę roku”, a czwarta została nagrodzona w kategorii „Najbardziej inspirująca moneta roku” przez World Coin News.
- W 2006 r. NBP wyemitował pierwszy w historii Polski banknot kolekcjonerski upamiętniający pontyfikat papieża Jana Pawła II. Wielkość emisji banknotu o nominale 50 zł wyniosła 2 mln sztuk.

4.4. Przeciwdziałanie fałszerstwom banknotów i monet

- W latach 2001–2005 liczba ujawnionych fałszywych banknotów spadła ponad 2,5-krotnie, natomiast liczba ujawnionych fałszywych monet utrzymywała się na stałym poziomie. Uwzględniając zwiększenie obiegu, relacja ujawnionych fałszywych banknotów do obiegu spadła niemal czterokrotnie, a w przypadku monet – niemal dwukrotnie. W celu przeciwdziałania fałszerstwom pieniędzy NBP wykonywał ekspertyzy znaków pieniężnych, których autentyczność budziła wątpliwości, współpracował z Europejskim Bankiem Centralnym, organami Policji, Interpolu i Europolu oraz prowadził szkolenia dotyczące rozpoznawania autentyczności znaków pieniężnych.

Tabela 4

Ujawnione fałszyfikaty polskich znaków pieniężnych w latach 2000–2005

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Liczba fałszyfikatów banknotów	74 007	72 464	55 069	42 077	34 022	29 841
Liczba fałszyfikatów na 1 mln banknotów w obiegu	152	136	97	66	52	41
Liczba fałszyfikatów monet	27 245	27 298	30 862	16 370	22 485	25 741
Liczba fałszyfikatów na 1 mln monet w obiegu	6,4	5,7	5,8	2,8	3,4	3,5

Źródło: dane NBP.

- W 2001 r. NBP przeprowadził szkolenia edukacyjno-informacyjne dla pracowników NBP, banków komercyjnych, policji, kantorów i straży granicznej, dotyczące rozpoznawania autentyczności waluty euro oraz 12 walut wycofywanych z obiegu w związku z wprowadzaniem gotówkowej postaci euro.

- Zgodnie z rozporządzeniami Rady (WE) 1338/2001 i 1339/2001 oraz decyzją ECB/2001/11 (2001/912/EC) w 2004 r. w Departamencie Emisyjno-Skarbcowym NBP zostały utworzone: Krajowe Centrum ds. Falszerstw, Krajowe Centrum Analiz Banknotów, Krajowe Centrum Analiz Monet.
- W 2005 r. rozpoczęto pracę w Systemie Monitorowania Falszerstw (CMS) w Europejskim Banku Centralnym, dotyczącym banknotów i monet euro, oraz podjęto starania o umożliwienie polskiej policji dostępu do danych zawartych w CMS.

4.5. Zmiany organizacyjno-proceduralne

- W 2004 r. opracowano politykę emisji znaków pieniężnych powszechnego obiegu określającą zasady ustalania wielkości i utrzymywania w NBP zapasów banknotów i monet nominowanych w złotych.
- W 2004 r. opracowano politykę emisji i sprzedaży wartości kolekcjonerskich określającą zasady działań przygotowawczych, decyzyjnych i wykonawczych dotyczących emisji i sprzedaży tych wartości (aktualizacja w 2006 r.).
- W 2005 r. opracowano model ekonometryczny umożliwiający dalszą racjonalizację zamówień znaków pieniężnych oraz ich zapasów.
- W 2005 r. utworzono Komisję ds. strategii wprowadzenia banknotów i monet euro w celu wypracowania tej strategii, a w szczególności logistycznego, organizacyjnego i prawnego przygotowania wymiany gotówkowej.
- Od 2004 r. przedstawiciele Departamentu Emisyjno-Skarbcowego NBP uczestniczą w pracach grup (zespołów) roboczych Europejskiego Systemu Banków Centralnych, Komisji Europejskiej, Europejskiej Konferencji Banknotowej oraz Grupy Banków Centralnych ds. Przeciwdziałania Falszerstwom.

4.6. Podsumowanie

- W latach 2000–2006 wzrosła relacja gotówki w obiegu do PKB (z około 5 proc. w 2000 r. do około 7 proc. w III kwartale 2006 r.). W tym okresie nie występowały znaczące zmiany struktury ilościowej i wartościowej obiegu.
- Liczba ujawnianych fałszywych znaków pieniężnych systematycznie się zmniejszała. W latach 2001–2005 liczba ujawnionych fałszywych banknotów spadła ponad 2,5-krotnie, natomiast liczba ujawnionych fałszywych monet utrzymywała się na stałym poziomie. Uwzględniając przyrost obiegu, relacja ujawnionych fałszywych banknotów do obiegu spadła niemal czterokrotnie, a w przypadku monet – niemal dwukrotnie.
- W latach 2001–2006 wzrosła liczba i wielkość emisji monet kolekcjonerskich. W tym okresie polskie monety zdobyły cztery prestiżowe międzynarodowe nagrody. W 2006 r. NBP wyemitował pierwszy w historii Polski banknot kolekcjonerski, upamiętniający pontyfikat papieża Jana Pawła II.

ZARZĄDZANIE REZERWAMI DEWIZOWYMI

5.1. Podstawy prawne oraz cele i zasady zarządzania rezerwami dewizowymi

- Gromadzenie rezerw dewizowych i zarządzanie nimi przez NBP wiąże się z wykonywaniem zadań banku centralnego państwa, określonych w art. 227 ust. 1 Konstytucji RP, zgodnie z którym NBP odpowiada za wartość polskiego pieniądza, oraz art. 52 ust. 1 ustawy o Narodowym Banku Polskim („NBP realizuje funkcje centralnej bankowej instytucji dewizowej poprzez gromadzenie rezerw dewizowych, zarządzanie rezerwami dewizowymi oraz podejmowanie czynności bankowych i innych mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa obrotu dewizowego i płynności płatniczej kraju”) i art. 4 tejsze ustawy („NBP może posiadać wartości dewizowe i dokonywać obrotu tymi wartościami we własnym imieniu i na własny rachunek oraz na rachunek innych podmiotów”).
- Zgodnie z definicją Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW) do oficjalnych aktywów rezerwowych (potocznie zwanych rezerwami dewizowymi) zalicza się łatwo rozporządzalne, płynne aktywa zagraniczne będące w posiadaniu banku centralnego¹¹. Kategoria ta obejmuje złoto monetarne, specjalne prawa ciągnięcia (SDR), pozycję rezerwową w MFW, aktywa w walutach obcych, głównie w formie papierów wartościowych, lokat i gotówki.
- Rezerwy dewizowe dają krajowi dwojakiego rodzaju korzyści: bezpośrednie i pośrednie. Korzyści bezpośrednie polegają na osiągnięciu dochodu, który co roku trafia do budżetu państwa. Korzyści pośrednie to:
 - gwarantowanie wymienialności złotego,
 - wspieranie stabilności kursu złotego (brak wystarczających rezerw przy niekorzystnym układzie innych czynników może spowodować ucieczkę kapitału i gwałtowny spadek wartości krajowego pieniądza),
 - wzmacnianie wiarygodności finansowej kraju. Poziom rezerw jest jednym z czynników kształtujących tzw. premię za ryzyko, czyli dodatkowe oprocentowanie, którego żądają inwestorzy za udzielenie pożyczki rządowi lub prywatnym podmiotom gospodarczym danego kraju. Jeśli inne czynniki pozostają niezmiennione, to im większe są rezerwy dewizowe, tym mniejsze jest – do pewnego poziomu – postrzegane ryzyko inwestycji w walucie danego kraju.
- Podobnie jak inne banki centralne w zarządzaniu rezerwami dewizowymi Narodowy Bank Polski kieruje się trzema zasadami:
 - utrzymaniem wysokiego poziomu bezpieczeństwa inwestowanych środków,
 - utrzymaniem niezbędnego poziomu płynności, zapewniającego sprawną realizację zobowiązań płatniczych Polski,

¹¹ *Balance of Payments Manual*, International Monetary Fund, Fifth edition 1993, rozdział XXI.

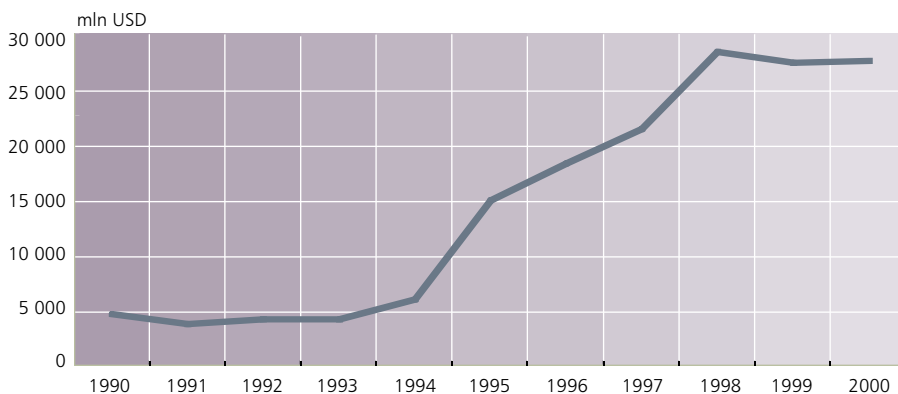
- oraz – przy respektowaniu powyższych dwóch ograniczeń – uzyskaniem maksymalnych dochodów z inwestycji.
- Zapewnieniu wysokiego stopnia bezpieczeństwa i płynności rezerw służy system limitów:
 - zaangażowania inwestycyjnego w odniesieniu do kontrahentów NBP,
 - zakresu struktury walutowej i inwestycyjnej,
 - poziomu płynności instrumentów, w których utrzymywane są rezerwy dewizowe.

Wzorem innych banków centralnych NBP ocenia efektywność zarządzania rezerwami, porównując dochodowość osiągniętą z dochodowością tzw. portfela porównawczego (zwaną parytetową), czyli wyznaczonego przez Zarząd NBP wzorca, określającego strategiczne założenia inwestycyjne, w tym strukturę walutową rezerw.

- Znaczenie rezerw walutowych zwiększy się w czasie, w którym złoty będzie włączony do europejskiego mechanizmu kursowego ERM II. Wówczas do utrzymania kursu w przedziale wahań mogą być niezbędne interwencje banku centralnego na rynku walutowym. Wiarygodne, a więc skuteczne interwencje będą wymagały wysokiego poziomu rezerw walutowych.
- Środki dewizowe są inwestowane w instrumenty rynku pieniężnego i kapitałowego. Instrumenty rynku pieniężnego to krótkoterminowe papiery dyskontowe i lokaty (w tym z przyrzeczeniem odkupu papierów wartościowych). Instrumenty rynku kapitałowego to rządowe papiery wartościowe, wysokiej jakości papiery agencyjne i papiery instytucji międzynarodowych.

5.2. Warunki początkowe – zarządzanie rezerwami dewizowymi w 2000 r.

- Realizacją polityki inwestycyjnej zajmuje się Departament Operacji Zagranicznych (DOZ) NBP, w którym funkcjonuje Zespół Inwestycyjny Rezerw Dewizowych (ZIRD). Do zadań ZIRD należało m.in. ustalanie bieżących strategii inwestycyjnych dotyczących alokacji środków, co odbywało się co najmniej raz w miesiącu.
- Rezerwy walutowe utrzymywane były w trzech walutach: dolarze amerykańskim, euro i funcie szterlingu. Skład i udziały poszczególnych walut wyznaczano, stosując – oprócz wspomnianych wyżej zasad zarządzania – kryterium ograniczenia ryzyka związanego ze zmianami kursów walutowych. Kierowano się też możliwościami inwestycyjnymi na poszczególnych rynkach finansowych, m.in. płynnością rynków oraz dostępnością instrumentów spełniających wymagania określone w założeniach polityki inwestycyjnej NBP. Uwzględniano także strukturę zadłużenia zagranicznego RP oraz – istotną z punktu widzenia ewentualnych potrzeb interwencyjnych – strukturę obrotów na krajowym rynku walutowym.

Wykres 5**Poziom oficjalnych aktywów rezerwowych w latach 1990–2000 – dane na koniec okresów**

Źródło: dane NBP.

- W 2000 r. zarządzano rezerwami walutowymi dzieląc je na dwa portfele inwestycyjne: krótkoterminowy i długoterminowy (w portfelu długoterminowym dopuszczalne były inwestycje w papiery wartościowe o horyzoncie czasowym do 10 lat, emitowane przez rządy, agencje i instytucje międzynarodowe).
- Do celów analizy dochodowości i efektywności zarządzania do budowy portfela porównawczego – stanowiącego punkt odniesienia dla zarządzających aktywami – NBP wykorzystywał indeksy zewnętrzne.
- Dochód z działalności inwestycyjnej w 2000 r. wyniósł 1,5 mld USD. Należy zaznaczyć, że wyższa niż w innych latach dochodowość rezerw wynikała wówczas z wysokiego poziomu stóp procentowych na świecie.
- Poziom oficjalnych aktywów rezerwowych na koniec 2000 r. wynosił 27,5 mld USD (29,5 mld EUR).

5.3. Wielkość rezerw

- W okresie od końca 2000 r. do końca października 2006 r. oficjalne aktywa rezerwowe NBP wzrosły z 27,5 mld USD do 47,2 mld USD (wzrost o 72 proc.), a w przeliczeniu na euro wzrosły z 29,5 mld EUR do 37,2 mld EUR (wzrost o 26 proc.). Różnicowany poziom wzrostu rezerw w przeliczeniu na USD i na EUR wynika ze zmian kursu USD/EUR.

Tabela 5

Stany oficjalnych aktywów rezerwowych w przeliczeniu na USD i w przeliczeniu na EUR w latach 2000–2006 (dane na koniec okresów w mld walut) i relacja oficjalnych aktywów rezerwowych do PKB

Rok	Oficjalne aktywa rezerwowe w przeliczeniu na USD	Oficjalne aktywa rezerwowe w przeliczeniu na EUR	Relacja oficjalnych aktywów rezerwowych do PKB
2000	27,5	29,5	15,3%
2001	26,6	30,1	13,6%
2002	29,8	28,5	14,2%
2003	34,2	27,1	15,2%
2004	36,8	27,0	11,9%
2005	42,6	36,0	14,2%
X 2006	47,2	37,2	–

Źródło: dane NBP.

- W całym analizowanym okresie, jedynie w 2001 r. nastąpił spadek poziomu rezerw dewizowych w ujęciu dolarowym. Główną przyczyną była przedterminowa spłata zadłużenia Polski wobec Brazylii. Znaczny wzrost rezerw w latach 2005–2006 wynikał z wpływów na rachunek Komisji Europejskiej¹² (w 2005 r. prawie 4,0 mld EUR, a do końca października 2006 r. prawie 2,4 mld EUR).
- Z praktyki banków centralnych wynika, że poziom rezerw dewizowych uznawany za bezpieczny dla krajów rozwijających się przekracza równowartość sześciomiesięcznego importu (co odpowiadałoby 50 proc. wartości rocznego importu), natomiast relacja rezerw do krótkoterminowego zadłużenia zagranicznego kraju powinna wynosić co najmniej 100 proc. Przykładowo, na koniec 2004 i 2005 r. te relacje wyniosły w Polsce odpowiednio 42–153 proc. oraz 42,9–158,9 proc.

5.4. Dochodowość rezerw

- Na poziom uzyskanej dochodowości w poszczególnych latach wpływają uwarunkowania rynkowe, przede wszystkim poziom oprocentowania instrumentów inwestycyjnych, ściśle związany z bieżącą polityką pieniężną prowadzoną przez banki centralne krajów, których waluty wchodziły w skład rezerw. Relatywnie wyższa dochodowość w latach 2000–2002 była pochodną łagodzenia polityki pieniężnej przez banki centralne. W tym okresie Federal Reserve Bank (FED) obniżył stopę funduszy federalnych z 6,5 proc. do rekordowo niskiego poziomu 1,0 proc. w połowie 2003 r. W kolejnych latach, po okresie występowania wyjątkowo niskich stóp procentowych, analitycy rynkowi oczekiwali silnego oży-

¹² W 2004 r. na rachunek KE wpłynęło ponad 1,4 mld EUR.

wienia gospodarczego w skali globalnej, przy czym szczególną uwagę zwracano na Stany Zjednoczone. W 2004 r. FED podwyższył główną stopę do poziomu 2,25 proc., natomiast w 2005 r. jej wysokość wyniosła już 4,25 proc., a w październiku 2006 r. 5,25 proc. Wzrost oficjalnego oprocentowania wpłynął na spadek cen obligacji rządowych posiadanych przez NBP, co spowodowało spadek stopy zwrotu z inwestowanych aktywów. Poziomy dochodowości w latach 2003–2005 były niższe niż w poprzednich okresach na skutek niskiego poziomu podstawowych stóp procentowych banków centralnych oraz rosnących oczekiwań na zacieśnianie polityki pieniężnej, co obniżyło wartość rynkową – dominujących w rezerwach – dłużnych papierów wartościowych.

Tabela 6
Dochodowość z działalności inwestycyjnej oraz dochód na podstawie danych księgowych

Okres	Dochodowość (w proc.)	Dochód		
		PLN (mld)	USD (mld)	EUR (mld)
2000	6,5	6,5	1,5	1,6
2001	5,7	5,7	1,4	1,6
2002	5,5	4,6	1,1	1,2
2003	2,3	3,7	1,0	0,8
2004	2,6	3,9*	1,1*	0,9*
2005	2,6	3,4	1,0	0,8
2006 (I–X)	2,7	4,1**	1,3**	1,0**

* Na wynik finansowy wpływ miały m.in. czynniki o charakterze jednorazowym, które wynikały z wprowadzonych zmian zasad rachunkowości. Z dniem 1 stycznia 2004 r. weszła w życie zmiana ustawy o NBP, w wyniku której wprowadzono zapis, że zasady rachunkowości NBP powinny odpowiadać standardom stosowanym w Europejskim Systemie Banków Centralnych.

** Wynik finansowy nie uwzględnia kosztów niezrealizowanych z wyceny cenowej papierów wartościowych, księgowanych na koniec roku.

Źródło: dane NBP.

5.5. Zmiany organizacyjne i metodologiczne w zarządzaniu rezerwami

- W 2002 r. Zarządu NBP powołał Komitet Inwestycyjny Rezerw Dewizowych (KIRD), w którego skład wchodzi wiceprezes oraz dyrektorzy departamentów merytorycznych NBP. Powstanie KIRD miało na celu lepszą koordynację prac analitycznych dotyczących procesów zachodzących na światowych rynkach finansowych, a także wsparcie analityczne decyzji inwestycyjnych podejmowanych przez DOZ. Do zadań KIRD należą:

- wypracowywanie założeń polityki inwestycyjnej dotyczących m.in. instrumentarium inwestycyjnego i metod zarządzania ryzykiem,
 - rekomendowanie założeń dotyczących bieżącej polityki inwestycyjnej w ramach parametrów określonych w tzw. portfelu porównawczym (horyzont 3-miesięczny),
 - analiza efektywności zarządzania portfelami inwestycyjnymi i okresowe przedstawianie jej wyników Zarządowi NBP,
 - opiniowanie założeń zarządzania rezerwami dewizowymi przez NBP przy uwzględnieniu wejścia do strefy euro.
- NBP wprowadził standardy zarządzania rezerwami walutowymi wzorowane na wiodących bankach centralnych. Do najważniejszych zmian należały:
 - wprowadzenie zintegrowanego systemu zarządzania rezerwami – Finance Kit (2002),
 - zastosowanie metod optymalizacyjnych do określania struktury walutowej rezerw oraz parametrów portfela porównawczego,
 - zastosowanie nowego podejścia do konstrukcji portfela porównawczego – stworzono własny portfel porównawczy (2005). Umożliwiło to pełniejsze odzwierciedlenie założeń przyjmowanych strategii inwestycyjnych, rozszerzenie narzędzi analitycznych służących do oceny efektywności zarządzania portfelami inwestycyjnymi, a także zapewniło spójność pomiaru dochodowości portfela porównawczego oraz portfeli rzeczywistych.
 - W 2004 r. inwestowanie rezerw walutowych zostało objęte ogólnym systemem zarządzania ryzykiem w NBP. Powołano Departament Zarządzania Ryzykiem Finansowym, który na bieżąco kontroluje realizację polityki inwestycyjnej, m.in. w odniesieniu do:
 - wykorzystania limitów kredytowych,
 - parametrów struktury walutowej,
 - przedziałów zmienności średniego okresu zapadalności portfeli inwestycyjnych,
 - wykorzystania limitów dla emitentów papierów wartościowych.Ponadto Departament Zarządzania Ryzykiem Finansowym regularnie informuje Zarząd NBP i Komisję ds. Zarządzania Ryzykiem w NBP o przestrzeganiu przez Departament Operacji Zagranicznych kryteriów ograniczających ryzyko finansowe.
 - W 2003 r. poszerzano metodologię wyznaczania struktury walutowej o techniki optymalizacyjne i pogłębioną analizę fundamentalną oraz projekcje dotyczące gospodarki światowej, a także trendów na globalnych rynkach finansowych (2005). Stopniowo

uwzględniano też kwestię przyszłego uczestnictwa złotego w systemie ERM II, a następnie wejścia Polski do strefy euro.

- Od 2004 r. zaczęto wykorzystywać metodę *performance attribution*, umożliwiającą analizę wpływu poszczególnych decyzji inwestycyjnych na efektywność zarządzania portfelami inwestycyjnymi.
- W 2003 r. zmieniono także kryteria podziału inwestycyjnego rezerw walutowych – w miejsce krótkoterminowego i długoterminowego portfela zastosowano podział oparty na rodzaju waluty, w której nominowane są instrumenty. Równocześnie wielokrotnie poszerzano gamę instrumentów inwestycyjnych wykorzystywanych przez NBP w procesie zarządzania rezerwami walutowymi.
- W latach 2001–2004 zmniejszano udział lokat i sukcesywnie powiększano zakres instrumentów inwestycyjnych – m.in. w 2001 r. rozpoczęto inwestycje w *Medium Term Instrument* (emisje kuponowe Banku Rozliczeń Międzynarodowych nominowane w euro) oraz papiery dyskontowe Banku Światowego nominowane w USD, w 2003 r. w brytyjskie papiery rządowe.
- Celem zmiany kryteriów podziału inwestycyjnego rezerw walutowych oraz rozszerzenia wyboru instrumentów, w które inwestowane były rezerwy dewizowe, było zmniejszanie ryzyka i wzrost ich dochodowości.
- W 2002 r. uruchomiono w NBP pierwszą wersję oprogramowania systemu Finance Kit, służącego do zarządzania procesem inwestycyjnym. W 2004 r. wprowadzono kolejną wersję tego oprogramowania wraz z modulem księgującym, która m.in. umożliwiła realizację zadań z zakresu księgowości zarządczej, w tym integrację z księgami rachunkowymi banku. System działa w czasie rzeczywistym integrując zadania wykonawców transakcji (*front office*), osób kontrolujących ryzyko (*middle office*) i dokonujących rozliczeń (*back office*). Dostarcza wyspecjalizowanych narzędzi zarządzania procesem inwestycyjnym, w tym zarządzania ryzykiem, wsparcia decyzyjnego, pomiaru wyników finansowych. System wspomaga realizację zadań dotyczących inwestycji, potwierżeń, płatności, zarządzania płynnością oraz raportowania. NBP zastosował ten system jako jeden z pierwszych banków centralnych. Obecnie system jest wykorzystywany przez wiele krajów Unii Europejskiej, w tym Europejski Bank Centralny.
- W 2006 r. NBP rozpoczął współpracę z przedstawicielami świata nauki, mającą na celu wykorzystanie matematyki finansowej do osiągnięcia wyższych stóp zwrotu z inwestowanych rezerw w ramach akceptowalnego poziomu ryzyka oraz do udoskonalenia zarządzania ryzykiem związanym z inwestowaniem rezerw.

5.6. Podsumowanie

- W okresie od końca 2000 r. do końca października 2006 r. oficjalne aktywa rezerwowe wzrosły z 27,5 mld USD do 47,2 mld USD (czyli o 72 proc.), a w przeliczeniu na euro z 29,5 mld EUR do 37,2 mld EUR (czyli o 26 proc.).

- Osiągnięta dochodowość rezerw w poszczególnych latach mieściła się w przedziale 2,3–6,5 proc. i zależała od uwarunkowań rynkowych.
- Zmiany w zarządzaniu rezerwami dewizowymi w latach 2001–2006 zmierzały do usprawnienia tego procesu oraz ograniczenia ryzyka. Zmiany te dotyczyły m.in.:
 - struktur organizacyjnych (m.in. powołanie Komitetu Inwestycyjnego Rezerw Dewizowych, Departamentu Zarządzania Ryzykiem Finansowym),
 - założeń inwestycyjnych (m.in. poszerzenie instrumentarium inwestycyjnego, wprowadzenie i udoskonalanie metod wyznaczania portfela porównawczego, stworzenie własnego portfela porównawczego),
 - systemu informatycznego (m.in. oprogramowanie do celów inwestycyjno-analitycznych oraz księgowych).

DZIAŁALNOŚĆ DEWIZOWA

6.1. Warunki początkowe – obrót dewizowy w latach 1998–2000

- Obrót dewizowy podlegał przepisom ustawy z 18 grudnia 1998 r. – Prawo dewizowe, aktów wykonawczych do tej ustawy oraz innym regulacjom wydanym przez NBP. Ustawa ta była kolejnym aktem prawnym liberalizującym przepływy kapitałowe w obrocie z zagranicą. Nadal jednak utrzymywała niektóre ograniczenia w obrocie dewizowym i wskazywała NBP jako instytucję wykonującą zadania związane z wydawaniem zezwoleń dewizowych.

6.2. Udzielanie zezwoleń dewizowych i nadawanie uprawnień do prowadzenia kantorów oraz kontrola dewizowa

- Ustawa Prawo dewizowe z 1998 r. została zastąpiona ustawą z 27 lipca 2002 r. Prawo dewizowe, obowiązującą od 1 października 2002 r. do chwili obecnej. Nowa ustawa opiera się na art. 56 i 57 Traktatu Wspólnot Europejskich, zakazujących wszelkich ograniczeń w przepływie kapitału i dokonywaniu płatności między państwami członkowskim UE oraz między państwami członkowskimi a państwami trzecimi. W zasadzie zniosła ona ograniczenia przepływu kapitału i płatności między Polską a państwami UE, Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) i Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD). Utrzymane ograniczenia odnoszą się do obrotu dewizowego z tzw. krajami trzecimi oraz dokonywania rozliczeń w walutach obcych w kraju między rezydentami.
- Do zadań NBP wynikających z ustawy Prawo dewizowe należą:
 - udzielanie zezwoleń dewizowych,
 - nadawanie uprawnień do prowadzenia działalności kantorowej,
 - kontrola dewizowa:
 - wykonywania przez podmioty gospodarcze zajmujące się obrotem dewizowym obowiązków statystycznych na rzecz bilansu płatniczego,
 - działalności kantorowej,
 - wykonywania przez banki obowiązków nałożonych ustawą Prawo dewizowe,
 - realizacji indywidualnych zezwoleń dewizowych.

W latach 2001–2006 NBP wykonał łącznie 13 274 kontrole (rocznie około 2 400). Udział kontroli, które doprowadziły do wykrycia nieprawidłowości w ogólnej liczbie kontroli, stopniowo się zmniejszał – z poziomu 66 proc. w 2001 r. do 47 proc. w 2006 r.

6.3. Podsumowanie

- Liberalizacja przepisów w zakresie przepływu kapitału i dokonywania płatności między Polską a krajami UE, EOG i OECD ograniczyła konieczność posiadania zezwolenia dewizowego do obrotu dewizowego z tzw. krajami trzecimi (spoza UE, EOG i OECD) oraz rozliczeń w walutach obcych w kraju. W związku z tym zmienił się zakres przedmiotowy udzielanych zezwoleń, nie wpłynęło to jednak na liczbę wydawanych zezwoleń.

Udział kontroli, które doprowadziły do wykrycia nieprawidłowości w ogólnej liczbie kontroli stopniowo zmniejszał się z poziomu 66 proc. w 2001 r. do 47 proc. w 2006 r.

OBŚŁUGA BUDŻETU PAŃSTWA

7.1. Warunki początkowe – obsługa budżetu w 2000 r.

- Zgodnie z art. 3 ust. 2 pkt 4 ustawy o NBP do zadań polskiego banku centralnego należy prowadzenie bankowej obsługi budżetu państwa. W ramach tego zadania NBP prowadzi rachunki budżetu państwa, tj. państwowych jednostek budżetowych, urzędów skarbowych, izb celnych oraz państwowych funduszy celowych. NBP przekazuje także Ministerstwu Finansów – w zakresie określonym w odrębnych przepisach – informacje dotyczące wykonania budżetu. Zadania realizowane przez NBP w ramach obsługi budżetu państwa obejmują także obsługę zobowiązań i należności zagranicznych budżetu państwa oraz organizację przetargów na bony i obligacje skarbowe. Ponadto NBP współdziała z Ministerstwem Finansów w zarządzaniu długiem publicznym¹³, w szczególności długiem Skarbu Państwa.
- Pod koniec 2000 r. obsługa budżetu państwa przedstawiała się następująco:
 - 50 jednostek organizacyjnych NBP obsługiwało około 3 200 posiadaczy rachunków, dla których prowadzonych było około 6 800 rachunków.
 - NBP prowadził dla budżetu państwa rachunki: bieżące, pomocnicze oraz – wyłącznie dla Ministra Finansów – rachunki lokat terminowych.
 - NBP prowadził dla budżetu państwa rachunki w złotych oraz sporadycznie w walutach obcych, m.in. rachunki w euro do obsługi środków pochodzących z funduszy przedakcesyjnych (ISPA, SAPARD, PHARE).
 - Obsługa rachunków budżetu państwa odbywała się wyłącznie w formie papierowej.
 - NBP zapewniał nieodpłatnie posiadaczom rachunków zastępczą obsługę kasową (wpłaty i wypłaty gotówkowe) w oddziałach banków komercyjnych w przypadku, gdy jednostki miały siedzibę poza miastem, w którym usytuowany był oddział okręgowy NBP.
 - NBP prowadził obsługę obrotu skarbowymi papierami wartościowymi, obsługę zobowiązań i należności zagranicznych budżetu państwa, a także administrował kredytami zagranicznymi zaciągniętymi przez Rząd RP.

7.2. Obsługa rachunków bankowych budżetu państwa

- Od 2001 r. w obsłudze budżetu państwa nastąpiły istotne zmiany:

¹³ Przedstawiciele NBP uczestniczą w posiedzeniach Komitetu Zarządzania Długiem Publicznym (KZDP). Jest to organ opiniodawczo-doradczy powołany na mocy decyzji Prezesa NBP i Ministra Finansów z 22 grudnia 1994 r. (ze zmianą z dnia 31 października 2002 r.). Jego zadaniem jest koordynacja prac związanych z zarządzaniem długiem publicznym (prowadzonych przez MF) oraz z polityką pieniężną i kursową (prowadzonych przez NBP). Celami Komitetu są: wypracowanie długoterminowej strategii zaciągania długu, minimalizacja kosztów obsługi długu, eliminowanie zagrożenia kryzysem finansów publicznych oraz stworzenie warunków do rozwoju rynków finansowych.

- Przeprowadzono restrukturyzację sieci terenowej NBP, zmniejszając liczbę placówek obsługujących posiadaczy rachunków z 50 do 16. Jednocześnie kierując się troską o to, aby obsługa budżetu państwa nie uległa pogorszeniu w związku z oddaleniem posiadaczy rachunków od właściwych dla nich oddziałów NBP, umożliwiono posiadaczom rachunków składanie zleceń w formie elektronicznej oraz zwiększono zakres zastępczej obsługi kasowej.
- Wprowadzono system Bankowości Elektronicznej **enbepe** do obsługi rachunków państwowych jednostek budżetowych, który pozwolił na przekazywanie poleceń przelewu i składanie innych dyspozycji z rachunków w formie elektronicznej.
- W celu poprawy efektywności zarządzania środkami budżetu państwa oraz wzmocnienia przez Ministerstwo Finansów kontroli wydatków budżetowych NBP wspólnie z MF wypracował nowe zasady obsługi budżetu państwa, w tym centralnego rachunku bieżącego budżetu państwa.
- Po wejściu Polski do UE w NBP stopniowo zwiększała się liczba rachunków w euro, otwieranych w celu gromadzenia i dystrybucji środków otrzymywanych przez Polskę z budżetu UE: ze 169 rachunków otwartych do dnia 1 maja 2004 r. do 776 obecnie (stan na 31 lipca 2006 r.).
- Aby poprawić jakość usług świadczonych na rzecz budżetu państwa, od 2000 r. NBP prowadził prace mające na celu uruchomienie, a następnie rozwój:
 - Zintegrowanego Systemu Księgowego (ZSK NBP), obejmującego m.in. aplikacje operacyjno-księgowe dostosowane do obsługi budżetu państwa zgodnie z zasadami wypracowanymi przez MF i NBP,
 - systemu Bankowości Elektronicznej **enbepe**,
 - nowoczesnych programów informatycznych do obsługi centralnego rachunku bieżącego budżetu państwa, zdefiniowanego w ustawie o finansach publicznych oraz rachunków bankowych otwartych w celu gromadzenia i wydatkowania środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej, umożliwiających obsługę sektora finansów publicznych na poziomie zgodnym ze światowymi standardami oraz usprawniającymi zarządzanie przez budżet państwa środkami pieniężnymi w sposób bezpieczny. Dzięki bezpośredniemu połączeniu dwóch niezależnych systemów księgowych zlecenia generowane w systemie informatycznym posiadacza rachunku są przesyłane bezpośrednio do systemu księgowego NBP, co umożliwia szybszą i niezawodną wymianę komunikatów pomiędzy posiadaczem rachunku a NBP oraz zapewnia wysokie bezpieczeństwo danych przekazywanych tym kanałem komunikacyjnym.
- W 2006 r. obsługa budżetu państwa przedstawia się następująco:
 - 16 oddziałów okręgowych NBP obsługuje około 3 500 posiadaczy rachunków, dla których prowadzonych jest około 15 400 rachunków (stan na 30 czerwca 2006 r.), przede wszystkim w formie elektronicznej.

- W ramach obsługi centralnego rachunku bieżącego budżetu państwa NBP prowadzi następujące rachunki w złotych dla każdego roku budżetowego odrębnie:
 - dla Ministerstwa Finansów – rachunki wpływów budżetowych odrębnie dla każdego rodzaju dochodów, obciążeń budżetowych z tytułu przekazywania dysponentom części środków budżetowych na dokonywanie wydatków, dla przychodów i rozchodów, środków finansowych na wydatki niewygasające,
 - dla Ministra Skarbu Państwa – rachunki na środki z prywatyzacji (od 1998 r.),
 - dla państwowych jednostek budżetowych – odrębnie rachunki dla wydatków i dochodów, rachunki dla środków na wydatki niewygasające, rachunki na prefinansowanie,
 - dla urzędów skarbowych i izb celnych – rachunki do gromadzenia dochodów budżetowych, z wyodrębnieniem rachunków dla poszczególnych podatków oraz dokonywania zwrotów nadpłat z tytułu podatków.
- Ponadto NBP prowadzi dla budżetu państwa rachunki:
 - dla Ministerstwa Finansów – rachunek pomocniczy w walutach obcych do gromadzenia części wpływów z prywatyzacji, z przeznaczeniem na obsługę zadłużenia zagranicznego Skarbu Państwa i finansowanie operacji związanych z przedterminową spłatą tego zadłużenia,
 - dla państwowych jednostek budżetowych rachunki pomocnicze w złotych i walutach obcych,
 - rachunki państwowych funduszy celowych,
 - rachunki lokat terminowych w walutach obcych oraz w złotych dla podmiotów upoważnionych ustawowo.
- W celu gromadzenia i dystrybucji środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej NBP prowadzi rachunki:
 - od 2004 r. dla Komisji Europejskiej – rachunek środków własnych Unii Europejskiej w złotych, służący do gromadzenia środków stanowiących składkę członkowską Polski przekazywaną do budżetu UE, oraz rachunek pomocniczy w euro, służący m.in. do dokonywania płatności z tytułu pomocy w ramach funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności, specjalnych ryczałtowych kwot na poprawę płynności budżetu państwa oraz płatności zaliczkowych z Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej,
 - od 2004 r. dla Ministerstwa Finansów jako Instytucji Płatniczej oraz odpowiednich ministerstw i urzędów wojewódzkich, pełniących funkcje Instytucji Zarządzających i Pośredniczących – rachunki służące do gromadzenia środków finansowych pochodzących z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności, a także otrzymanych w ramach Wspólnej Polityki Rolnej, Inicjatyw Wspólnotowych, Norweskiego Mechanizmu Finansowego oraz Mechanizmu Finansowego EOG.

NBP

2001

2002

2003

2004

2005

2006

7

- Obecnie prawie 100 proc. posiadaczy rachunków korzysta z możliwości składania zleceń płatniczych oraz innych dyspozycji z rachunków w formie elektronicznej, dzięki:
 - bezpłatnemu udostępnieniu posiadaczom rachunków systemu Bankowości Elektronicznej **enbepe** i pakietów ochrony kryptograficznej, zapewnieniu nieodpłatnego serwisu oraz pomocy poprzez internetowe Centrum Pomocy Technicznej,
 - uruchomieniu Zintegrowanego Systemu Księgowego NBP, uwzględniającego – uzgodnione z Ministerstwem Finansów – założenia budowy systemów wykorzystywanych do obsługi budżetu państwa oraz obsługi środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej,
 - uruchomieniu połączenia Business to Business (B2B), łączącego ZSK NBP z systemami informatyczno-księgowymi Ministerstwa Finansów (systemem TREZOR w zakresie obsługi budżetu państwa oraz systemem SIMIK w zakresie dystrybucji środków unijnych).
- Za pośrednictwem systemu Bankowości Elektronicznej NBP oferuje posiadaczom rachunków bogaty wybór usług:
 - składanie zleceń płatniczych w złotych i w euro, kierowanych odpowiednio do systemów ELIXIR, SORBNET, SORBNET-EURO, EuroELIXIR,
 - składanie zleceń płatniczych z przyszłą datą realizacji,
 - „kolejkowanie” zleceń płatniczych,
 - możliwość anulowania zleceń,
 - nadawanie zleceniom priorytetów,
 - otrzymywanie informacji o stanie realizacji zleceń,
 - otrzymywanie informacji o saldzie i obrotach na rachunku, wyciągów,
 - udostępnienie jednostkom budżetowym podglądu sald i obrotów na rachunkach jednostek podległych.

Systemy zapewniają bezpieczeństwo danych przesyłanych tą drogą oraz umożliwiają skrócenie czasu realizacji zleceń – w praktyce zlecenia realizowane są *on-line*.

- Od 2003 r. NBP ma – w zakresie Bankowości Elektronicznej **enbepe** – certyfikat zgodności systemu zarządzania jakością w NBP z normą ISO 9001:2001, co zapewnia funkcjonowanie usystematyzowanych i sprawnych procedur w zakresie bankowości elektronicznej. Corocznie przeprowadzane badania satysfakcji posiadaczy rachunków korzystających z systemu **enbepe** wskazują, że klienci są bardzo zadowoleni z jego funkcjonowania oraz uważają, że system ten daje poczucie pełnego bezpieczeństwa danych i środków finansowych (w 2006 r. średnia ocena systemu wyniosła 4,54 w 5-stopniowej skali ocen)¹⁴.
- W przypadku awarii systemów informatycznych NBP zapewnia ciągłość obsługi rachunków bankowych dzięki awaryjnym drogom składania zleceń, a w sytuacjach kryzysowych obsługa w NBP odbywa się w ramach Planu Ciągłości Działania.

¹⁴ Szerzej na ten temat w rozdziale dotyczącym zarządzania w NBP.

7.3. Obsługa przetargów Skarbowych Papierów Wartościowych

- Od 1991 r. NBP pełni funkcję agenta emisji skarbowych papierów wartościowych (SPW). W ramach tej funkcji NBP przeprowadza przetargi bonów i obligacji skarbowych.
- W 2001 r. zmodernizowano elektroniczny system przetargowy służący do obsługi przetargów odkupu obligacji skarbowych.
- Od września 2002 r. NBP rozlicza transakcje na bonach skarbowych zawarte za pośrednictwem elektronicznego rynku skarbowych papierów wartościowych (MTS Poland), prowadzonego przez MTS – CeTO SA.
- W 2003 r. NBP wprowadził zmiany w organizacji przetargów SPW, polegające na rezygnacji z papierowej obsługi uczestników. Utworzono Rejestr Papierów Wartościowych, w którym zastosowano w pełni elektroniczny system przekazywania danych.

7.4. Działania na rzecz zarządzania długiem publicznym

- Od 2002 r. NBP aktywnie uczestniczył w pracach nad systemem Dealerów Skarbowych Papierów Wartościowych (DSPW) prowadzonym przez Ministerstwo Finansów. Głównym założeniem systemu jest wyodrębnienie grupy banków (tzw. *primary dealers*), które są zobowiązane do zapewnienia płynności i przejrzystości rynku skarbowych papierów wartościowych w zamian za określone korzyści (wylącznie zakupów na rynku pierwotnym SPW oraz na przetargach odkupu i zamiany obligacji, a także pierwszeństwo przeprowadzania indywidualnych operacji z Ministrem Finansów¹⁵).
- NBP uczestniczył w opracowywaniu: kryteriów wyboru banków – dealerów, zasad i sposobu oceny banków kandydujących, Regulaminu Elektronicznego Rynku SPW oraz Regulaminu Fixingu SPW.
- Ponadto NBP:
 - przekazuje MF oceny aktywności banków kandydujących do funkcji DSPW na rynku wtórnym bonów i obligacji skarbowych oraz na rynku transakcji pochodnych,
 - uczestniczy w organizowanych przez Ministerstwo Finansów comiesięcznych spotkaniach Rady Uczestników Rynku,
 - pełni funkcję organizatora fixingu¹⁶ skarbowych papierów wartościowych na platformie elektronicznej (MTS-Poland).

¹⁵ Indywidualne operacje z MF mogą obejmować transakcje *repo* i *buy-sell-back*, transakcje związane z emisjami prywatnymi *private placement* oraz inne transakcje rynku finansowego określone przez Ministra Finansów.

¹⁶ Fixing – ustalenie kursu danego papieru wartościowego (w tym wypadku papieru skarbowego).

7.5. Obsługa zobowiązań i należności zagranicznych budżetu państwa

- Pełniąc funkcję agenta finansowego rządu¹⁷, na podstawie umów zawartych w latach 1992–1996 z bankami korzystającymi z kredytów Banku Światowego, NBP nadzorował spłaty zobowiązań z tytułu przyznanych bankom środków kredytowych. Kredyty te zostały spłacone w 2005 i 2006 r.
- Na podstawie podpisanych w 1995 i 2001 r. umów agencyjnych zawartych z Ministrem Finansów, NBP prowadzi obsługę zobowiązań i należności budżetu państwa z tytułu: zawartych lub gwarantowanych przez Rząd RP umów kredytowych z międzynarodowymi instytucjami i organizacjami finansowymi, członkostwa Polski w tych organizacjach, kredytów i pożyczek otrzymanych od rządów innych państw. W omawianym okresie NBP obsługiwał łącznie około 120 umów rządowych i umów gwarancyjnych oraz 5 umów o udostępnienie kredytów podmiotom krajowym.
- W latach 2000–2006 NBP, działając jako depozytariusz Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju oraz Banku Światowego i jego agend, utrzymywał w depozycie i obsługiwał łącznie 38 skryptów dłużnych, wystawionych przez Rząd RP w związku z członkostwem Polski w tych organizacjach.

7.6. Podsumowanie

- NBP pełni funkcję agenta emisyjnego i agenta finansowego Rządu RP oraz prowadzi rachunki budżetu państwa.
- Dzięki posiadaniu rachunków bankowych w NBP w latach 2001–2006 budżet państwa:
 - korzysta z systemu Bankowości Elektronicznej **enbepe**, umożliwiającego posiadaczom rachunków przekazywanie poleceń przelewu i składanie innych dyspozycji z rachunków w postaci elektronicznej,
 - ma zapewniony przez NBP nieodpłatny serwis oraz pomoc internetowego Centrum Pomocy Technicznej,
 - korzysta z połączenia Business to Business (B2B), łączącego ZSK NBP z systemami informatyczno-księgowymi Ministerstwa Finansów (od 22 listopada 2005 r. z systemem TREZOR w zakresie obsługi budżetu państwa oraz od 24 lipca 2006 r. z systemem SIMIK w zakresie dystrybucji środków unijnych),

¹⁷ Na warunkach określonych umowami NBP został upoważniony przez Ministra Finansów, reprezentującego Skarb Państwa, do obsługi finansowo-księgowej zobowiązań i należności Skarbu Państwa, wynikających z umów kredytowych i pożyczkowych zawartych z międzynarodowymi instytucjami i organizacjami finansowymi oraz rządami innych państw, jak również z tytułu członkostwa Polski w tych organizacjach.

- otrzymuje (Ministerstwo Finansów), w formie elektronicznej, informacje o stanie rachunków budżetowych, a jednostki budżetowe mają podgląd sald i obrotów na rachunkach podległych jednostek.

Ponadto w latach 2001–2006 NBP:

- współtworzył system Dealerów Skarbowych Papierów Wartościowych,
 - sukcesywnie modernizował elektroniczny system przetargowy do obsługi emisji skarbowych papierów wartościowych,
 - działając jako agent finansowy rządu, obsługiwał łącznie około 120 umów kredytowych i gwarancyjnych oraz 5 umów o udostępnienie kredytów rządowych podmiotom krajowym,
 - działając jako depozytariusz, obsługiwał skrypty dłużne wystawione przez Rząd RP w związku z członkostwem Polski w Europejskim Banku Odbudowy i Rozwoju oraz w Banku Światowym i jego agendach.
- W 2007 r. NBP planuje wprowadzenie następujących zmian w bankowej obsłudze budżetu państwa:
 - uruchomienie centralnego rachunku bieżącego budżetu państwa z możliwością m.in. codziennego przeksięgowania na ten rachunek dochodów gromadzonych na rachunkach urzędów skarbowych i państwowych jednostek budżetowych oraz codziennego przeksięgowania na rachunki wyższego stopnia niewykorzystanych środków z rachunków dysponentów podległych; pozwoli to na zwiększenie efektywności gospodarowania wolnymi środkami budżetu dzięki możliwości zakładania lokat typu *overnight*,
 - poszerzenie możliwości systemu **enbepe** o mechanizm określania i weryfikacji klasyfikacji budżetowej dokonywanych wydatków oraz możliwość składania zleceń płatniczych w walutach obcych innych niż euro, w tym do systemu SWIFT,
 - przekazywanie MF sprawozdań z wykonania wydatków według określonych przez MF parametrów, m.in. klasyfikacji budżetowej oraz raportów z przeksięgowywania środków na rachunki dysponentów wyższego stopnia,
 - usprawnienie obsługi rachunków bankowych Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Urzędu Patentowego, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Agencji Rynku Rolnego, w związku z zainteresowaniem tych jednostek uruchomieniem połączenia B2B.

NBP

200¹

200²

200³

200⁴

200⁵

200⁶

7

DZIAŁANIA NA RZECZ SYSTEMU PŁATNICZEGO

8.1. Warunki początkowe – działania na rzecz systemu płatniczego w latach 1996–2000

- Od 1996 r. NBP prowadził system SORBNET (system typu RTGS – system rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym), który miał takie same podstawowe cechy jak inne systemy tego typu w Europie. Jednak przyjęte w nim rozwiązania, zwłaszcza te, które miały ułatwić bankom zarządzanie środkami na ich rachunkach bieżących miały niższe standardy niż w systemach funkcjonujących w innych krajach Unii Europejskiej, tworzących od 1999 r. system TARGET.
- W polskim systemie prawnym nie istniały regulacje dotyczące niektórych obszarów systemu płatniczego, takich jak ostateczność rozrachunku, nadzór nad systemami płatności, płatności transgraniczne czy elektroniczne instrumenty płatnicze. Powodowało to, że z jednej strony w Polsce było wyższe ryzyko związane z funkcjonowaniem systemów płatności i stosunkowo słaba ochrona interesów klientów banków, z drugiej zaś strony NBP nie dysponował narzędziami pozwalającymi na analizowanie tego ryzyka oraz jego minimalizację.
- NBP nie sprawował ustawowego nadzoru nad systemami płatności.

8.2. Kierunki działań w latach 2001–2006

- Działania na rzecz systemu płatniczego w latach 2001–2006 wynikały głównie z przygotowań do uczestnictwa Polski w Unii Europejskiej oraz realizacji oczekiwań sektora bankowego. Można je podzielić na:
 - działania regulacyjne,
 - działania operacyjne,
 - działania nadzorcze.

8.3. Działania regulacyjne

- NBP przygotował projekt ustawy o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami, uchwalonej 24 sierpnia 2001 r.¹⁸ Na jej podstawie NBP uzyskał prawo nadzorowania systemów płatności w Polsce. W NBP zostały również przygotowane projekty aktów wykonawczych do tej ustawy¹⁹.

¹⁸ Ustawa ta wprowadziła do polskiego systemu prawnego przepisy Dyrektywy nr 98/26/EC w sprawie finalności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych.

¹⁹ Rozporządzenie Ministra Finansów w sprawie systemów, w których istnieje ryzyko systemowe, oraz rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie określenia sposobów powiadamiania Narodowego Banku Polskiego, Komisji Papierów Wartościowych i Giełd oraz podmiotów prowadzących system płatności lub system rozrachunku papierów wartościowych.

- NBP przygotował przepisy dotyczące obowiązków banków i innych instytucji realizujących przelewy transgraniczne w euro. Przepisy te zostały wprowadzone do ustawy Prawo bankowe oraz znalazły się w rozporządzeniu Ministra Finansów w sprawie przelewów transgranicznych²⁰.
- NBP brał udział w przygotowaniu ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych, uchwalonej 12 września 2002 r. Określa ona m.in. zasady wydawania i używania elektronicznych instrumentów płatniczych, w tym pieniądza elektronicznego, oraz uprawnienia nadzorcze NBP nad systemami autoryzacji i rozliczeń prowadzonymi przez agentów rozliczeniowych niebędących bankami²¹.
- W NBP przygotowano zarządzenie Prezesa NBP w sprawie sposobu numeracji rachunków bankowych prowadzonych w bankach. Celem przygotowania ww. zarządzenia było wprowadzenie w Polsce ujednoczonej struktury numeru rachunku bankowego (NRB) oraz dostosowanie systemu numeracji rachunków bankowych prowadzonych w Polsce do międzynarodowego standardu IBAN (*International Bank Account Number*).

8.4. Działania operacyjne

- W NBP zbudowano system SORBNET–EURO, który jest systemem RTGS umożliwiającym dokonywanie rozrachunku w euro zarówno płatności krajowych, jak i transgranicznych. System ten od dnia 7 marca 2005 r. jest częścią paneuropejskiego systemu TARGET. Narodowy Bank Polski był pierwszym bankiem centralnym spośród nowych państw członkowskich UE, który stał się pełnoprawnym uczestnikiem systemu TARGET, umożliwiając w ten sposób bezpośrednie połączenie polskiej infrastruktury rozliczeniowej z infrastrukturą funkcjonującą w innych krajach Unii Europejskiej.
- 30 maja 2005 r. NBP przystąpił do paneuropejskiego systemu STEP2, umożliwiając uruchomienie rozliczeń detalicznych płatności transgranicznych w euro przez system EuroELIXIR, prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową.
- NBP systematycznie uzupełniał system SORBNET o nowe funkcje i pracował nad zwiększeniem jego bezpieczeństwa. Celem NBP było nadanie temu systemowi cech porównywalnych z najbardziej rozwiniętymi systemami RTGS. W ramach tych działań:
 - rozszerzono zakres rozliczanych operacji, wprowadzając możliwość realizacji zleceń klientów banków (wcześniej istniała możliwość realizacji wyłącznie własnych zleceń banków), co znacznie przyspieszyło czas ich rozliczania,
 - poprawiono śróddzienną płynność banków, wprowadzając możliwość korzystania przez banki z kredytu technicznego (tzw. kredyt *intraday*),

²⁰ Regulacje te wprowadziły do polskiego systemu prawnego Dyrektywę nr 5/97/WE o przelewach transgranicznych.

²¹ Ustawa wprowadziła do polskiego systemu prawnego dwie regulacje unijne: Zalecenie nr 489/97/WE w sprawie elektronicznych instrumentów płatniczych, a w szczególności o stosunkach między wydawcą a posiadaczem oraz Dyrektywę nr 2000/46/EC o instytucjach pieniądza elektronicznego.

- usprawniono procedury rozrachunku, wprowadzając centralną kolejkę zleceń z mechanizmem optymalizacyjnym, w której zlecenia „oczekują” na zgromadzenie wystarczających środków przez bank i która umożliwia dokonanie rozrachunku międzybankowego przy mniejszej płynności banków,
 - unowocześniono platformę komunikacyjną z bankami – użytkownikami systemu. Nieefektywną pocztę elektroniczną X.400 zastąpiono nowocześniejszymi łączami TCP/IP, co znacznie poprawiło wydajność systemu SORBNET i zwiększyło bezpieczeństwo informacji wymienianych między użytkownikami a NBP,
 - zwiększono bezpieczeństwo systemu, dostosowując go do bardzo wysokich wymagań bezpieczeństwa określonych przez EBC w systemie TARGET.
- W latach 2001–2006 systematycznie wzrastała liczba i wartość zleceń realizowanych w systemie SORBNET. W 2001 r. na rachunkach bieżących banków przeprowadzono około 538 tys. operacji o łącznej wartości 11,6 bln zł. W 2005 r. na rachunkach bieżących dokonano około 1 091 tys. operacji na kwotę 24,9 bln zł, co oznaczało wzrost w stosunku do 2001 r. odpowiednio o 102,8 proc. i 114,7 proc. W okresie styczeń – październik 2006 r. w systemie SORBNET zrealizowano 1 047 tys. zleceń o wartości 29,6 bln zł.
 - Systematycznie zwiększa się wykorzystanie systemu SORBNET–EURO. W 2005 r. na rachunkach bieżących w euro prowadzonych w tym systemie zrealizowano 54,4 tys. operacji o wartości 11,2 mld euro, a w okresie styczeń – październik 2006 r. było to 93,5 tys. operacji (20,5 mld euro), co oznacza wzrost odpowiednio o 72 proc. i o 83 proc.

8.5. Działania nadzorcze

- Celem działań nadzorczych NBP w zakresie systemu płatniczego jest przede wszystkim identyfikowanie źródeł ryzyka systemowego, a w konsekwencji zagrożeń dla stabilności systemu finansowego, oraz prowadzenie działań zmierzających do minimalizacji takiego ryzyka. Cele, podstawy prawne oraz kryteria i formy sprawowania nadzoru przez NBP zostały opublikowane w dokumencie „Polityka NBP w dziedzinie nadzoru nad systemami płatności”.
- W NBP dokonano oceny funkcjonujących w Polsce systemów płatności, stosując międzynarodowe standardy (tzw. Core Principles) określone przez Bank Rozrachunków Międzynarodowych i uznane przez EBC za podstawowy element nadzoru sprawowanego przez krajowe banki centralne nad systemami płatności. W związku z uznaniem systemu ELIXIR prowadzonego przez KIR za tzw. system systemowo ważny, NBP wydał rekomendację dotyczącą wprowadzenia w tym systemie mechanizmu gwarancji rozrachunku. Realizacja tej rekomendacji przez KIR pozwoliła na zminimalizowanie ryzyka systemowego związanego z niezapewnieniem przez któregoś z uczestników systemu wystarczających środków na uregulowanie swoich zobowiązań wobec pozostałych uczestników.

- W NBP oceniono działające w Polsce systemy autoryzacji i rozliczeń prowadzone przez agentów rozliczeniowych niebędących bankami. Oceniano je pod względem spełnienia wymagań wynikających z ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych oraz z punktu widzenia sprawności i bezpieczeństwa ich funkcjonowania.
- Zacieśniając współpracę z innymi bankami centralnymi Unii Europejskiej, NBP przystąpił 17 czerwca 2004 r. do „Memorandum o współpracy pomiędzy instytucjami nadzoru nad systemami płatniczymi a instytucjami nadzoru bankowego na trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej”. Jego przedmiotem jest promocja współpracy między tymi instytucjami, zwłaszcza w formie wymiany informacji o ryzyku, na które narażone są instytucje kredytowe w związku z uczestnictwem w systemach płatności, a z drugiej strony o generowanym przez te instytucje kredytowe ryzyku, które może mieć wpływ na funkcjonowanie systemów płatności.
- W celu poprawy skuteczności sprawowanego nadzoru 1 października 2004 r. NBP zawarł porozumienie z Komisją Papierów Wartościowych i Giełd w sprawie zasad i trybu przekazywania na zasadach wzajemności informacji i opinii z dziedziny nadzoru nad systemami rozrachunku papierów wartościowych.
- NBP zbierał i analizował dane statystyczne i informacje dotyczące funkcjonowania poszczególnych systemów płatności, systemów rozrachunku papierów wartościowych oraz systemów autoryzacji i rozliczeń, a następnie okresowo dokonywał oceny funkcjonowania polskiego systemu płatniczego.

8.6. Podsumowanie

- Efekty działań podejmowanych przez NBP w latach 2001–2006 to w szczególności:
 - istnienie w NBP efektywnej i spełniającej restrykcyjne wymagania bezpieczeństwa infrastruktury rozliczeń wysokokwotowych w złotych (system SORBNET) i w euro (system SORBNET-EURO),
 - uczestnictwo NBP w paneuropejskich systemach TARGET i STEP2, co umożliwiło rozwój systemu płatności detalicznych w euro (system EuroELIXIR zbudowany przez KIR) dla płatności krajowych (od 7 marca 2005 r.) i płatności transgranicznych (od 30 maja 2005 r.),
 - wprowadzenie do polskiego systemu prawnego regulacji unijnych dotyczących obszaru systemu płatniczego,
 - uzyskanie przez NBP uprawnień nadzorczych w zakresie systemu płatniczego, co umożliwiło podjęcie aktywnych działań zmierzających do eliminacji ryzyka występującego w poszczególnych systemach i minimalizowania zagrożeń związanych z funkcjonowaniem tych systemów dla stabilności systemu finansowego,
 - stale rosnące wykorzystanie zarówno systemu SORBNET, jak i systemu SORBNET-EURO przez uczestników.

- Rozwój infrastruktury rozliczeniowej w latach 2001–2006 powoduje, że polski system płatniczy jest nowoczesny, zgodny z najlepszymi standardami międzynarodowymi, zapewnia bankom i ich klientom dostęp do coraz tańszych i coraz szybszych kanałów rozliczeń. Istniejące już połączenia z infrastrukturą europejską sprawiają, że jest to obszar w pełni przygotowany do przyszłego przyjęcia w Polsce euro jako waluty narodowej.
- Zmiany w otoczeniu prawnym przyczyniły się do zminimalizowania ryzyka prawnego związanego z funkcjonowaniem systemów płatności i do zwiększenia ochrony konsumentów korzystających z szerokiego zakresu usług rozliczeniowych.
- Uprawnienia nadzorcze, które uzyskał w tym okresie NBP, zapewniają dodatkowo szybką identyfikację potencjalnych zagrożeń dla stabilności systemu finansowego i instrumenty do eliminacji ich ewentualnych skutków.

DZIAŁANIA
NA RZECZ STABILNOŚCI
I ROZWOJU SYSTEMU
FINANSOWEGO

Do zadań polskiego banku centralnego należy kształtowanie warunków niezbędnych dla rozwoju systemu bankowego (art. 3, ust. 2 pkt 6 ustawy o NBP)²². Jednym z najważniejszych tego warunków jest stabilność sektora. Narodowy Bank Polski zajmuje się stabilnością systemu bankowego także z tytułu nadzorowania systemu płatniczego (art. 16 ustawy z 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami)²³.

9.1. Zadania banku centralnego w dziedzinie stabilności i rozwoju sektora finansowego

- Ponieważ banki są najważniejszym elementem systemu finansowego pod względem wielkości i roli w systemie płatniczym, działania na rzecz jego stabilności przyczyniają się do realizacji szerszego celu, którym jest stabilność całego systemu finansowego. Oznacza ona stan charakteryzujący się efektywną alokacją kapitału w gospodarce oraz odpornością na potencjalne szoki, co następnie zapobiega przenoszeniu się skutków tych szoków na realną gospodarkę.
- Zaangażowanie Narodowego Banku Polskiego, podobnie jak innych banków centralnych na świecie, w działania na rzecz stabilności systemu finansowego wynika z faktu, że stabilność finansowa jest niezbędnym warunkiem rozwoju gospodarki. Stabilny i dobrze rozwinięty system bankowy gwarantuje również niezakłóconą transmisję impulsów polityki pieniężnej²⁴. W ten sposób stabilność finansowa stwarza niezbędne warunki do realizacji podstawowego celu banku centralnego, którym jest stabilność cen.
- W celu zapewnienia stabilności systemu finansowego banki centralne podejmują działania prewencyjne, ale także zaradcze – gdy zagrożenia dla stabilności systemu zacinają się materializować. Oznacza to, że banki centralne:
 - uczestniczą w działaniach zmierzających do stworzenia ram prawnych działalności instytucji finansowych,
 - uczestniczą w działaniach na rzecz stworzenia w kraju sprawnie działającego systemu instytucji tworzących tzw. sieć bezpieczeństwa finansowego, czyli instytucji i regulacji prawnych powołanych do ochrony systemu finansowego przed destabilizacją. W literaturze przedmiotu przyjętą się również termin anglojęzyczny – *safety net*. Należą do nich, oprócz banku centralnego, także rząd, instytucje nadzorcze, a w przypadku systemu bankowego w Polsce również Bankowy Fundusz Gwarancyjny,

²² W rozdziale pominięto działania nadzorcze. Nadzorowi bankowemu poświęcona będzie osobna publikacja.

²³ Dz.U. Nr 123, poz. 1351.

²⁴ Mechanizm transmisji oznacza przeniesienie skutków decyzji o zmianie stóp procentowych banku centralnego, przez zmiany rynkowych stóp, na stopy procentowe banków. W stabilnym, dobrze funkcjonującym systemie bankowym mechanizm ten powoduje, że banki dostosowują swoje stopy procentowe do zmienionych stóp banku centralnego w ciągu kilku dni, a najwyżej tygodni, w tym samym kierunku.

- monitorują i systematycznie analizują zagrożenia stabilności systemu finansowego, ze szczególnym uwzględnieniem banków,
- prowadzą politykę informacyjną, mającą na celu wzmocnienie dyscypliny rynkowej poprzez wskazanie istniejących zagrożeń podmiotom działającym na rynku,
- wspierają finansowo instytucje bankowe w sytuacji materializacji zagrożenia dla stabilności systemu finansowego, w tym realizują funkcję pożyczkodawcy ostatecznej instancji,
- wprowadzają rozwiązania organizacyjne ograniczające ryzyko w systemie płatniczym²⁵.

9.2. Warunki początkowe i główne kierunki działań

- Działania NBP do 2001 r. koncentrowały się na stworzeniu podstawowej infrastruktury prawnej i organizacyjnej systemu bankowego oraz finansowym wspieraniu restrukturyzacji banków:
 - stworzono system prawny umożliwiający efektywne i bezpieczne działanie instytucji finansowych; Prawo bankowe z 1997 r. było w dużym stopniu zgodne z obowiązującymi dyrektywami UE, a regulacje bankowe umożliwiały bezpieczne i sprawne funkcjonowanie banków;
 - stworzono podstawowe zręby organizacyjne sieci bezpieczeństwa finansowego kraju – eksperci NBP odgrywali istotną rolę przy opracowaniu koncepcji działania tego systemu;
 - NBP aktywnie wspomagał restrukturyzację banków nieobjętych gwarancjami Skarbu Państwa – za pośrednictwem okresowego zakupu akcji, instrumentów dłużnych emitowanych przez banki, udzielania kredytów refinansowych oraz zwolnienia z utrzymywania rezerwy obowiązkowej;
 - NBP analizował zagrożenia dla banków, jednak możliwość prowadzenia zaawansowanych badań wrażliwości systemu bankowego była ograniczona ze względu na niedostatek danych (krótkie szeregi czasowe) i ewolucję zachowań banków w czasie.
- Lata 2000–2001 można uznać za okres kończący podstawowe reformy sektora bankowego. Wcześniej sprywatyzowano większość systemowo istotnych banków, które pozyskały inwestorów strategicznych mogących wspierać je kapitałem w sytuacjach kryzysowych. Ograniczyło to konieczność aktywnych działań ze strony państwa i banku centralnego. Zakończono zasadniczą restrukturyzację finansową wielu banków, niezbędną z powodu wysokiego udziału kredytów straconych w bilansach banków

²⁵ Działania te opisane są w rozdziale dotyczącym systemu płatniczego.

we wcześniejszym okresie. Na politykę banków i jakość portfela kredytowego zaczął wpływać głównie cykl gospodarczy.

- Jednocześnie kontynuowane były zmiany jakościowe w bankach, związane głównie z pozyskaniem przez nie inwestorów strategicznych, którymi były renomowane banki zagraniczne. Przede wszystkim poprawiło się wyposażenie kapitałowe banków. Banki zyskały zdolność do efektywnego i dochodowego funkcjonowania oraz modernizacji. Na dużą skalę wprowadzano w nich nowoczesne technologie, produkty i metody zarządzania ryzykiem.
- Zmiana sytuacji w systemie bankowym i stworzenie wyspecjalizowanych instytucji pozwoliły na zmianę charakteru działań NBP na rzecz stabilności i rozwoju systemu bankowego. Ograniczono działania wspomagające restrukturyzację banków. Zwiększono wagę działań o charakterze monitorującym i analitycznym, bardziej typowych dla banków centralnych w krajach o rozwiniętej gospodarce rynkowej. Utrzymano dużą aktywność NBP w procesie tworzenia regulacji systemu bankowego, co wynikało z niezbędnych dostosowań prawa przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej oraz wypracowania, a następnie wprowadzania w życie zasad Nowej Umowy Kapitałowej.

9.3. Uczestnictwo w restrukturyzacji banków

- NBP nadal wspierał działania restrukturyzacyjne w bankach, przede wszystkim pośrednio, poprzez coroczne zasilanie Bankowego Funduszu Gwarancyjnego środkami finansowymi²⁶ (z NBP pochodzi połowa wpłat na tzw. fundusz pomocowy BFG, który wykorzystuje się do finansowania restrukturyzacji banków). Utrzymano również wsparcie banków, zwłaszcza banków spółdzielczych, udzielone na podstawie umów zawartych przed 2000 r.

9.4. Działania na rzecz stabilności systemu finansowego

- W celu rozwoju badań stabilności i rozwoju systemu finansowego w 2002 r. podjęto decyzję o utworzeniu Departamentu Systemu Finansowego, jako wyspecjalizowanej jednostki organizacyjnej NBP. Wcześniej badania stabilności prowadzono w sposób zdecentralizowany, przez kilka departamentów NBP. Wzrost roli badań stabilności systemu finansowego w tym okresie nie był charakterystyczny jedynie dla NBP, gdyż działo się tak w wielu bankach centralnych na świecie. Było to konsekwencją kryzysów bankowych w latach dziewięćdziesiątych, które dotknęły zarówno kraje rozwijające się, jak i rozwinięte. Zwiększenie roli badań stabilności systemu finansowego było także jednym z wniosków z pierwszego badania FSAP 2000/2001 (*Financial Services Assessment Program*), przeprowadzonego w Polsce przez wspólną misję Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego.

²⁶ Zgodnie z ustawą o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym.

- W latach 2001–2006 analizy stabilności systemu finansowego w Narodowym Banku Polskim zyskały nowy wymiar jakościowy. Rozwinięto m.in. makroanalizy sektora bankowego i najważniejszych segmentów niebankowych instytucji finansowych, wypracowano nowy schemat analizy oraz zastosowano metody analizy ilościowej, w tym testy warunków skrajnych (stress testy) i symulacje. Dzięki temu NBP zbliżył się do standardów najlepszych banków centralnych w świecie.
- W ramach analiz stabilności systemu finansowego w NBP przeprowadzono m.in.:
 - analizę sytuacji finansowej banków i czynników ją kształtujących, rysujących się tendencji i ewentualnych zagrożeń na przyszłość,
 - badanie wpływu możliwych zaburzeń na rynkach finansowych na banki, np. deprecjacji złotego, nagłej zmiany stóp procentowych (na podstawie przyjętych scenariuszy),
 - badanie powiązań banków z innymi instytucjami finansowymi i konsekwencji wpływu ewentualnych zaburzeń na sytuację sektora bankowego,
 - badanie wpływu zmiany sytuacji klientów na sytuację banków na skutek pogorszenia się jakości portfela kredytowego, w tym modelowanie wpływu zmian koniunktury gospodarczej na sytuację banków,
 - analizę skutków przenoszenia się zaburzeń na rynkach aktywów na sytuację banków,
 - analizę zdolności banków do absorbowania strat kredytowych i symulację ich wpływu na poziom kapitałów banków.
- W prowadzonych przez NBP działaniach na rzecz stabilności systemu bankowego istotną rolę odgrywała kwestia stworzenia w kraju efektywnych rozwiązań instytucjonalnych służących zachowaniu stabilności systemu finansowego w Polsce, w tym systemu gwarantowania depozytów i zarządzania kryzysowego.
- W latach 2003–2004 zbudowano kompleksowy plan działania NBP na wypadek wystąpienia zagrożeń o charakterze systemowym. Dokonano w tym celu analiz teoretycznych roli banku centralnego jako pożyczkodawcy ostatniej instancji oraz doświadczeń innych krajów w zakresie rozwiązywania kryzysów w systemie bankowym. W wyniku dalszych prac powstał plan działania NBP jako pożyczkodawcy ostatniej instancji. Prowadzono prace nad koncepcją koordynacji działań w ramach sieci bezpieczeństwa finansowego w sytuacji zagrożenia stabilności systemu finansowego na podstawie analiz otoczenia prawno-instytucjonalnego w Polsce i doświadczeń międzynarodowych.
- Ważnym instrumentem banków centralnych służącym zachowaniu stabilności systemu finansowego jest polityka informacyjna, czyli sposób informowania o wynikach badań prowadzonych w banku centralnym. Znaczenie polityki informacyjnej wynika stąd, że uczestnicy rynku nie dysponują pełną informacją o zachowaniach innych pod-

miotów i możliwych konsekwencjach zachodzących procesów, będących rezultatem aktywności wszystkich uczestników rynku i interakcji między nimi. Aby uświadomić uczestnikom rynków finansowych, jaka jest skala możliwych zagrożeń, i zwiększyć prawdopodobieństwo samoistnej korekty ich zachowań, banki centralne publikują wyniki badań stabilności finansowej²⁷.

9.5. Badania determinant i skutków rozwoju systemu finansowego

- Oprócz badań stabilności systemu finansowego NBP znacząco rozwinął badania rozwoju systemu finansowego. NBP jest jednym z pierwszych banków centralnych, które prowadzą systematyczne badania w tym zakresie. Celem badań są: określenie determinant funkcjonowania rynków i sektorów finansowych, ocena stanu infrastruktury i regulacji prawnych, jak również ocena wpływu integracji systemu finansowego Unii Europejskiej na wielkość i kształt krajowego systemu finansowego. Wyniki tych badań są jedną z przesłanek wypracowania stanowiska NBP na temat proponowanych w UE rozwiązań prawnych dotyczących podmiotów systemu finansowego.

9.6. Współpraca międzynarodowa

- Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej spowodowało rozszerzenie współpracy międzynarodowej NBP w dziedzinie stabilności i rozwoju systemu finansowego. Współpraca ta obejmowała zarówno podmioty należące do UE, jak i spoza niej i dotyczyła wielu różnych obszarów:
 - Pracownicy NBP od 2003 r. uczestniczyli w posiedzeniach Komitetu Nadzoru Bankowego (BSC) i jego grup roboczych w ramach ESBC, najpierw na prawach obserwatorów, a następnie, po wejściu Polski do UE, jako pełnoprawni członkowie. Na forum BSC omawiane są wszelkie kwestie dotyczące stabilności systemu finansowego Unii Europejskiej. BSC formułuje oceny stabilności i rozwoju systemu bankowego UE. W ramach BSC prowadzone są również wspólne prace analityczno-badawcze z tej dziedziny.
 - Przedstawiciele NBP uczestniczyli w przygotowaniu procedur zarządzania kryzysem bankowym o charakterze ponadnarodowym w Unii Europejskiej. Po wejściu do UE NBP przystąpił do porozumień z 2001 i 2003 r. w sprawie współpracy pomiędzy podmiotami nadzorującymi systemy płatnicze i nadzorcami bankowymi krajów UE²⁸, natomiast w 2005 r. był stroną porozumienia w sprawie współpracy kryzysowej pomiędzy nadzorcami bankowymi, bankami centralnymi i ministerstwami finansów Unii

²⁷ Szerzej nt. wyników badań systemu finansowego w części dotyczącej działalności badawczej.

²⁸ *Adherence of the Central Banks and Banking Supervisors of the New Member States to the Memoranda of Understanding on High-Level Principles of Co-operation in Crisis Management Situations and Between Payment Systems Overseers and Banking Supervisors*

Europejskiej²⁹. W celu oceny trafności przyjętych rozwiązań we wrześniu 2003 r. oraz w kwietniu 2006 r. przeprowadzono w Unii Europejskiej ćwiczenia, będące symulacją sytuacji kryzysowej o charakterze międzynarodowym. Pracownicy NBP uczestniczyli w organizacji ostatniego z nich, a także brali w nim udział.

- W ramach wspólnych inicjatyw banków centralnych krajów środkowoeuropejskich opracowano dwa raporty analityczne. Jeden z nich, koordynowany przez NBP, dotyczył stabilności finansowej i struktury systemów finansowych, a drugi – koordynowany przez Narodowy Bank Węgier – stabilności finansowej i roli banków zagranicznych.
- NBP współdziałał również z bankami centralnymi i organizacjami spoza Unii, takimi jak Komitet Rynków Finansowych OECD czy Bank Rozrachunków Międzynarodowych (BIS). W ramach współpracy z tym ostatnim NBP w 2004 r. koordynował w Polsce ogólnosiwiatowy projekt BIS, mający na celu zbadanie stopnia rozwoju rynku walutowego i rynku pozagiełdowych instrumentów pochodnych.
- Analizy stabilności systemu finansowego są w bankach centralnych dziedziną stosunkowo nową. Dlatego niezwykle istotną rolę odgrywa wymiana doświadczeń. Najpierw NBP korzystał z doświadczeń innych banków centralnych – w zakresie analizy stabilności systemu finansowego NBP podpisał umowy bliźniacze z Bankiem Włoch i Bankiem Francji. Po uzyskaniu odpowiedniej wiedzy NBP zaczął pomagać innym bankom centralnym, czego wynikiem było podpisanie umów o współpracy z bankami centralnymi niektórych krajów transformujących gospodarkę. Z pomocy NBP w dziedzinie analiz stabilności i rozwoju systemu finansowego skorzystały Bank Republiki Macedonii³⁰, Ludowy Bank Chin, Narodowy Bank Azerbejdżanu, Państwowy Bank Wietnamu, Bank Mongolii oraz Narodowy Bank Gruzji.

9.7. Zmiany w systemie finansowym

- W latach 2001–2006 banki pozostały najważniejszą częścią systemu finansowego oraz głównymi instytucjami pośrednictwa finansowego, jednak ich udział w aktywach stopniowo malał. Przyczynił się do tego bardzo szybki rozwój innych instytucji finansowych, przede wszystkim funduszy emerytalnych oraz funduszy inwestycyjnych. Rola systemu finansowego znacznie wzrosła w badanym okresie, o czym świadczą wzrost relacji wartości aktywów systemu finansowego do PKB o 19,7 punktów procentowych.

²⁹ *Memorandum of Understanding on Co-operation Between the Banking Supervisors, Central Banks and Finance Ministries of the European Union in Financial Crisis Situations.*

³⁰ Pomoc w ramach programu przygotowanego we współpracy z Financial Services Volunteer Corps.

Tabela 7

Dane o rozwoju i stabilności systemu bankowego

	2000	2005	Zmiana
Wskaźniki rozwoju systemu finansowego			
Udział aktywów systemu finansowego w PKB	65,6%	85,3%	wzrost o 19,7 pkt proc.
Wartość aktywów banków (mld zł)	428,5	586,5	wzrost o 36,87%
Udział aktywów banków w aktywach systemu finansowego	87,3%	70,2%	spadek o 17,1 pkt proc.
Udział aktywów banków w PKB	59,2%	59,8%	spadek o 0,6 pkt proc.
Udział kredytów w PKB	25,8%	25,4%	spadek o 0,4 pkt proc.
Udział depozytów w PKB	34,9%	34,7%	spadek o 0,2 pkt proc.
Stopa procentowa od kredytu konsumpcyjnego	22,0%	12,7%	spadek o 9,3 pkt proc.
Stopa procentowa od kredytu dla przedsiębiorstw	20,0%	5,5%	spadek o 14,5 pkt proc.
Liczba kart płatniczych (mln)	11,29	19,49	wzrost o 72,63%
Liczba bankomatów	5 266	8 467	wzrost o 60,79%
Korzystający z usług bankowych powyżej 15 lat	54,3%	58,9%	wzrost o 4,6 pkt proc.
Wskaźniki stabilności systemu finansowego			
Przeciętny współczynnik wypłacalności w sektorze bankowym	12,9%	14,5%	wzrost o 1,6 pkt proc.
Udział kredytów zagrożonych w kredytach ogółem	15%	12,8%	spadek o 2,2 pkt proc.
Wartość funduszy własnych banków (mld zł)	30,7	46,6	wzrost o 51,79%

Źródło: dane NBP.

- Stabilność systemu bankowego w omawianym okresie znacznie się poprawiła. Świadczą o tym uzyskiwane od kilku lat dobre wyniki finansowe, poprawa efektywności i bezpieczeństwa. W latach 2000–2006 wzrósł poziom przeciętnego współczynnika wypłacalności i spadła liczba banków realizujących programy naprawcze. Zmniejszył się też udział tzw. kredytów zagrożonych w portfelach banków.
- Z prowadzonych w NBP analiz wynika, że odporność sektora bankowego na ewentualne zaburzenia jest wysoka, o czym świadczą wyniki symulacji i testów warunków skrajnych. Oceny zawarte w raportach NBP o stabilności systemu finansowego zostały potwierdzone przez drugą misję FSAP MFW i Banku Światowego, która miała miejsce w kwietniu i maju 2006 r.

9.8. Podsumowanie

- Zmiana sytuacji w systemie bankowym i stworzenie wyspecjalizowanych instytucji pozwoliły na zmianę charakteru działań NBP na rzecz stabilności i rozwoju systemu bankowego. Ograniczono działania wspomagające restrukturyzację banków. Zwiększono wagę działań o charakterze monitorującym i analitycznym, charakterystycznych dla rozwiniętych banków centralnych.
- W latach 2001–2006 znacznie rozwinięto i pogłębiono badania stabilności systemu finansowego, przede wszystkim sektora bankowego. Rozpoczęto również prowa-

dzenie na szeroką skalę analiz rozwoju systemu finansowego. Wyniki analiz stabilności i rozwoju są przedmiotem regularnych publikacji.

- Wyniki badań NBP wskazują, że system finansowy jest obecnie stabilniejszy niż na początku omawianego okresu, do czego przyczyniły się prywatyzacja banków i pozyskanie silnych inwestorów strategicznych.
- Początkowo NBP korzystał z doświadczeń wiodących banków centralnych w zakresie badań stabilności systemu finansowego. Zebrane doświadczenia i zgromadzona wiedza pozwalają obecnie, by to NBP pomagał innym bankom centralnym w działaniach związanych z utrzymaniem stabilności systemu finansowego.

10

DZIAŁALNOŚĆ
BADAWCZA

10.1. Warunki początkowe i kierunki badań w latach 2001–2006

- W 2000 r. badania prowadzone w NBP koncentrowały się na polityce pieniężnej. Wyniki tych badań były podstawą do podejmowania decyzji w zakresie tej polityki. W NBP w zasadzie nie prowadzono wówczas zaawansowanych badań nt. strukturalnych determinant rozwoju gospodarczego oraz badań koniunktury, rynku pracy czy rynku nieruchomości. Badania sektora finansów publicznych miały dość wąski zakres. Prace dotyczące prognoz i projekcji inflacji przy użyciu wyrafinowanych metod ekonometrycznych dopiero się rozpoczynały, podobnie jak badania nad systemem finansowym.
- Głównymi obszarami działalności badawczej w latach 2001–2006 były:
 - badania nad polityką pieniężną i procesami cenotwórczymi,
 - badania nad metodologią prognoz makroekonomicznych,
 - badania nad determinantami rozwoju gospodarczego,
 - badania koniunktury,
 - badania finansów publicznych,
 - badania systemu finansowego,
 - badania systemu prawnego,
 - badania nad gospodarką światową (w tym globalizacją),
 - badania rynku pracy,
 - badania rynku nieruchomości,
 - badania gospodarstw domowych,
 - badania przedsiębiorstw.

10.2. Badania nad polityką pieniężną i procesami cenotwórczymi

- W badaniach nad polityką pieniężną, a także nad przystąpieniem do strefy euro prowadzonych w latach 2001–2006, skoncentrowano się na rozwoju strategii polityki pieniężnej NBP, przemianach polityki pieniężnej krajów aspirujących do UE i strefy euro oraz zagrożeniach stabilności makroekonomicznej i finansowej w związku z przyszłym uczestnictwem Polski w systemie ERM II. Badano zagadnienia związane

ze spełnieniem warunków członkostwa w strefie euro. Analizowano doświadczenia innych krajów na ich drodze do strefy euro. Prowadzono także prace analityczne dotyczące skutków przyjęcia przez Polskę euro.

- Analizowano sposób prowadzenia polityki pieniężnej przez wybrane kraje stosujące strategię bezpośredniego celu inflacyjnego oraz przez Europejski Bank Centralny. Przedmiotem badań były takie podstawowe aspekty strategii polityki pieniężnej, jak sposób wyznaczania i poziom celu inflacyjnego, system kursowy, stosowane instrumenty, a także proces decyzyjny (sposób wyboru organu decyzyjnego, sposób i częstotliwość podejmowania decyzji o poziomie stóp procentowych) oraz sposobie komunikowania się banku centralnego z otoczeniem.
- Badania mechanizmu transmisji monetarnej prowadzone w latach 2003–2006, dotyczyły kanałów transmisji i oczekiwań inflacyjnych. Ich celem było lepsze zrozumienie zmian zachodzących w mechanizmie transmisji w Polsce, jego oddziaływania na efektywność polityki pieniężnej oraz poprawa trafności modeli prognostycznych stosowanych w NBP.
- W prowadzonych w latach 2004–2006 pracach dotyczących komunikowania się banku centralnego z otoczeniem koncentrowano się na wpływie zmian przejrzystości polityki pieniężnej na oczekiwania inflacyjne oraz ceny aktywów finansowych. Przedmiotem badań była także przewidywalność decyzji o stopach procentowych w krajach CEC3 (Polska, Czechy, Węgry).
- Badania prowadzone w latach 2001–2004 nad rolą pieniądza i kredytu w gospodarce dotyczyły:
 - specyfikacji i stabilności funkcji popytu na pieniądź,
 - możliwości wykorzystania pieniądza jako predyktora przyszłej inflacji,
 - neutralności pieniądza,
 - roli instrumentów i uwarunkowań realizacji polityki pieniężnej (rezerwa obowiązkowa, operacje otwartego rynku, płynność sektora bankowego),
 - kreacji pieniądza,
 - miejsca agregatów pieniężnych i kredytowych w mechanizmie transmisji monetarnej i procesie decyzyjnym władz monetarnych działających w ramach strategii celu inflacyjnego,
 - rozwoju sytuacji na rynku kredytowym w trakcie przystępowania do strefy euro.
- Prowadzone w latach 2001–2006 prace badawcze dotyczące naturalnej stopy procentowej służyły oszacowaniu tej stopy w Polsce oraz zmierzały do ustalenia przyczyn jej stosunkowo wysokiego poziomu.

- Celem badań prowadzonych w latach 2002–2003, poświęconych tzw. *policy-mix*, było określenie optymalnego układu restrykcyjności polityki pieniężnej i fiskalnej, a także stworzenie metod opisu i kwantyfikacji restrykcyjności monetarnej i fiskalnej oraz uporządkowanie metodologii tej oceny.
- Przedmiotem badań dotyczących relacji między polityką fiskalną a inflacją w krajach OECD był przebieg procesów inflacyjnych w różnych układach polityki fiskalnej i pieniężnej. Podstawowym problemem badawczym było określenie, jak była prowadzona polityka pieniężna w przypadkach, w których po okresie dezinflacji utrzymano inflację na niskim poziomie w warunkach luźnej polityki fiskalnej.
- Celem badań dotyczących przyczyn odbić inflacyjnych była analiza przypadków, w których wskaźnik rocznej inflacji najpierw obniżył się poniżej dolnej granicy dopuszczalnych odchyleń od celu inflacyjnego, a następnie powrócił w okolice górnej granicy dopuszczalnych odchyleń lub ją przekroczył. W ramach badania przeanalizowano kształtowanie się inflacji w 26 krajach w latach 1995–2006. W badanym panelu zidentyfikowano 10 przypadków odbić inflacyjnych (Australia, Chile, Czechy, Estonia, Islandia, Kanada, Litwa, Łotwa, Słowacja, Stany Zjednoczone). Analiza dotyczyła przyczyn spadku, a następnie wzrostu inflacji w poszczególnych krajach. Dodatkowo zbadano reakcje polityki pieniężnej na zmianę dynamiki cen.
- Analizy procesów inflacyjnych w gospodarce i kształtowania się poszczególnych kategorii cen towarów i usług konsumpcyjnych prowadzone w latach 2001–2006 obejmowały m.in. bieżącą analizę niemonetarnych determinantów inflacji, w tym: czynników popytowo-podażowych, instrumentów polityki gospodarczej, polityki podatkowej oraz z zakresu ochrony rynku krajowego (polityki celnej i taryfowej), a także uwarunkowań występujących na podstawowych rynkach dóbr i usług. Prowadzone były analizy tendencji kształtowania się wskaźników cen poszczególnych grup towarów i usług konsumpcyjnych oraz struktury, zmienności i wrażliwości wybranych kategorii cen.
- Dla zbadania wpływu przystąpienia Polski do UE na procesy inflacyjne w kraju, w ciągu dwóch lat – od II kwartału 2004 r. do II kwartału 2006 r. – NBP na bieżąco obserwował i analizował kształtowanie się poziomów i zmian cen detalicznych towarów i usług wykorzystując system notowań cen prowadzony przez oddziały okręgowe NBP. Kontynuacją tych prac jest zapoczątkowane w 2006 r. badanie GUS i NBP nt. konwergencji cen w Polsce po wejściu do Unii Europejskiej. Jego celem jest ocena kierunków i tempa dostosowywania się cen w Polsce do cen w UE oraz ich dywersyfikacji, przy uwzględnieniu bieżących i przyszłych uwarunkowań, wynikających z tendencji w wymianie międzynarodowej i możliwości zmian dochodów ludności.

10.3. Badania nad metodologią prognoz makroekonomicznych

- W latach 2002–2006 prowadzono badania w zakresie budowy i wykorzystania modelu równowagi ogólnej (CGE) dla Polski. Miały one na celu opracowanie narzędzia analitycznego, które zastosowano do analizy głównych problemów polskiej gospodar-

ki, jak: reforma rynku pracy, różne rodzaje reform fiskalnych, dostosowanie do szoków globalizacji. Model jest ciągle rozbudowywany (między innymi poprzez wprowadzenie konkurencji niedoskonałej na rynkach produktów i pracy).

- W wyniku prac nad doskonaleniem metodologii prognoz i projekcji makroekonomicznych zmieniał się charakter budowy projekcji inflacji.

W 2003 r. rozpoczęto prace nad budową kwartalnego modelu makroekonomicznego ECMOD, który od maja 2005 r. jest głównym modelem prognostycznym NBP. Celem budowy modelu było stworzenie narzędzia generującego kwartalne projekcje makroekonomiczne, w szczególności projekcje inflacji, oraz umożliwiającego przeprowadzanie symulacji reakcji gospodarki na różnie zdefiniowane szoki. Podstawy teoretyczne oraz zastosowane podejście empiryczne są zbliżone do rozwiązań przyjmowanych w większości banków centralnych, w tym w systemie ESBC. Model ECMOD nawiązuje do modeli hybrydowych. Podstawy teoretyczne modelu łączą zarówno elementy keynesowskie, jak i klasyczne. W krótkim okresie ścieżka rozwoju gospodarki determinowana jest popytowo, natomiast w długim okresie istotną rolę odgrywają czynniki utożsamiane ze stroną podażową gospodarki. ECMOD jest modelem kwartalnym średniej wielkości, przy czym parametry są w większości przypadków estymowane, dokonuje się także ich kalibracji. W sporządzaniu projekcji inflacji na podstawie modelu ECMOD ważną rolę odgrywają oceny eksperckie, uwzględniające wiedzę pozamodelową (każdy model jest bowiem pewnym uproszczonym odwzorowaniem rzeczywistości). Projekcja finalna uzyskiwana jest w sposób iteracyjny – tzn. jest wypadkową rozwiązania modelu oraz ocen ekspertów.

- W okresie listopad 2003 – sierpień 2005 r. projekcja inflacji była kombinacją liniową o zmiennych wagach wyników z dwóch strukturalnych modeli makroekonomicznych. Obecnie co kwartał sporządzane są dwie projekcje inflacji przygotowywane przy zastosowaniu dwóch odrębnych modeli ekonometrycznych, a co miesiąc, do użytku wewnętrznego, opracowuje się prognozy inflacji. Przygotowuje się także, do regularnego wykorzystywania w pracach analitycznych i prognostycznych, modele makroekonomiczne, a także strukturalne modele prognozowania inflacji korzystające z dużych zestawów danych i bayesowskich metod uśredniania prognoz.
- Prowadzone są badania oczekiwań inflacyjnych osób prywatnych oparte na dwóch niezależnych ankietach i kwantyfikowane różnymi metodami. Realizowane są również badania podstawowe z zakresu ekonometrii bayesowskiej.

10.4. Badania nad determinantami rozwoju gospodarczego

- Spośród badań nad determinantami rozwoju gospodarczego na szczególną uwagę zasługują badania dotyczące wpływu zmiennych instytucjonalnych na długofalowy wzrost gospodarczy. Obejmowały one szeroki zestaw zmiennych opisujących jakość i zakres oddziaływania instytucji w krajach rozwiniętych i rozwijających się. Potwierdzono, że szczególnie silnymi determinantami długofalowego tempa wzrostu gospodarczego są:

- szeroki zakres wolności gospodarczej,
 - niski stopień fiskalizmu i nierównowagi sektora finansów publicznych,
 - stabilny pieniądz i system finansowy.
- W ramach badań dotyczących instytucjonalnych uwarunkowań rozwoju gospodarki przeanalizowano też ustawowe ograniczenia wolności działalności gospodarczej w Polsce w latach 1989–2005 oraz wyniki i problemy restrukturyzacji przemysłu energetycznego, hutniczego, transportu i innych. Prace tej grupy tematycznej są obecnie kontynuowane w ramach międzynarodowych projektów badawczych 6. Programu Ramowego MICRO–DYN³¹ i ENBR³², w których partnerem jest NBP.
 - Badania produktu potencjalnego i luki popytowej koncentrowały się na szacunkach tych wielkości w Polsce w latach 1995–2005. W ramach tych badań opracowano między innymi nowatorską metodę szacowania kwartalnych zasobów majątku trwałego oraz przeprowadzono estymację stopy bezrobocia strukturalnego NAWRU. Badania prowadzone były z myślą o wykorzystywaniu ich wyników w pracach nad modelem ECMOD. Celem prac było również lepsze zrozumienie uwarunkowań wzrostu gospodarczego w Polsce. Szczególne znaczenie ma tu podjęta próba oszacowania majątku od strony strumienia świadczonych przez niego usług³³. Ponadto przedmiotem zainteresowania badawczego było określenie związku pomiędzy napływem bezpośrednich inwestycji zagranicznych a wzrostem gospodarczym. Opracowany oryginalny model wzrostu gospodarczego³⁴ pozwolił na ilościową ocenę zależności stopy wzrostu w Polsce od napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych, zwiększających zasób majątku i zwiększających jego efektywność. Z przeprowadzonych na modelu symulacji wynika, że w celu osiągnięcia i utrzymania w dłuższym okresie wysokiego tempa wzrostu gospodarczego (rzędu 5 proc.), Polska potrzebuje znacznego napływu kapitału zagranicznego, co najmniej 10 mld USD rocznie, a więc znacznie wyższego niż przeciętnie w latach 1995–2002. Zwiększenie skali napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych przyczyni się do uzupełnienia relatywnie niskiej stopy oszczędności krajowych w Polsce oraz spowoduje przyspieszenie dynamiki łącznej produktywności czynników produkcji (TFP), będącej istotnym źródłem wzrostu gospodarczego w naszym kraju.

³¹ Projekt badawczy pt. *The Competitiveness of Firms, Regions and Industries in the Knowledge-based Economy – What Room for Job-rich Growth in Europe?* – Konkurencyjność firm, regionów i przemysłów w gospodarce opartej na wiedzy – czy w Europie możliwy jest wzrost gospodarczy związany ze wzrostem zatrudnienia? Konsorcjum pod kierunkiem WIW z Wiednia.

³² *European Network for Better Regulation* – Projekt Europejskiej Sieci Naukowej dla Poprawy Regulacji. Konsorcjum pod kierunkiem CEPS z Brukseli.

³³ Metoda wyznaczenia strumieni usług majątku trwałego została wprowadzona w pracy Jorgensora i Grilichesha pt. *"The explanation of productivity change"* i służy do poprawnego mierzenia wkładu majątku trwałego we wzrost gospodarczy. Metoda ta odchodzi od (zazwyczaj przyjmowanego) założenia niezmiennej w czasie wielkości strumienia usług generowanych przez zasób majątku, uzależniając wielkość strumienia od stopy zwrotu, inflacji cen dóbr inwestycyjnych oraz deprecjacji, czyli od kosztów użytkowania majątku.

³⁴ Jest to prosty model wzrostu gospodarczego typu Solowa-Swana dla gospodarki otwartej i ze stałą skłonnością do konsumpcji, w którym napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych oprócz zwiększenia dostępnych oszczędności i inwestycji wpływa pozytywnie na produktywność pracy. Zgodnie z tą koncepcją następuje częściowa endogenizacja postępu technologicznego w modelu Solowa, gdzie nośnikiem innowacji technologicznych są BIZ, a same innowacje są stopniowo adaptowane przez gospodarkę.

- Badania dotyczące konkurencji niedoskonałej w polskiej gospodarce dotyczyły marż monopolistycznych i ich dynamiki w sektorze przedsiębiorstw. Korzyści skali oraz wpływu cyklu koniunkturalnego, organizacji rynku oraz konkurencji zagranicznej na zmiany marż. Dokonano ilościowej oceny zakresu konkurencji niedoskonałej (marże monopolistyczne i efekty skali).

10.5. Badania koniunktury

- Przedmiotem prac było wypracowanie metod analizy koniunktury na potrzeby banku centralnego oraz skonstruowanie wskaźników koniunktury, badanie mocy progностycznej dostępnych na rynku wskaźników koniunktury oraz badanie klimatu koniunktury poprzez analizę zachowań i poziomu optymizmu przedsiębiorstw ankietowanych przez NBP.
- Od 1995 r. NBP prowadzi własne badania ankietowe sektora przedsiębiorstw niefinansowych, przy współpracy z oddziałami okręgowymi NBP. W ramach tych badań NBP co kwartał wysyła do przedsiębiorstw ankiety dotyczące stanu i prognoz koniunktury. Ponadto raz w roku przeprowadzana jest również ankieta dotycząca sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw oraz wybranych zagadnień ekonomicznych, interesujących z punktu widzenia misji i zadań banku centralnego. Tematyka tych badań obejmuje m.in. mechanizmy cenotwórcze, aktywność inwestycyjną, politykę zatrudnienia i płac czy mechanizmy transmisji polityki pieniężnej. W ramach prowadzonych badań ankietowych istnieje również możliwość przeprowadzania szybkiego sondażu telefonicznego. Na takie sondaże zdecydowano się kilkakrotnie w historii badań, zwykle w momencie pojawienia się szoków gospodarczych; jednym z nich był wzrost cen w okresie przedakcesyjnym i po wejściu do UE. Celem takich sondaży jest wyjaśnienie skali i genezy obserwowanego zjawiska.
- W badaniach uczestniczy obecnie ponad 800 firm wybranych z terenu całego kraju. W doborze jednostek do próby położono nacisk zarówno na uwzględnienie reprezentantów regionu, a zatem duże i bardzo duże podmioty, jak i pozyskanie firm z sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Pod względem struktury branżowej próba rozbudowywana jest w kierunku dopasowania jej do struktury populacji objętej sprawozdaniem F-02 GUS.
- W wyniku prowadzonych badań powstają raporty i opracowania, które są prezentowane Zarządowi NBP oraz RPP. Większość materiałów umieszczana jest na stronie internetowej NBP. Do 2005 r. wyniki rocznej ankiety były również prezentowane w postaci zbiorczego raportu. Obecnie to źródło jest wykorzystywane do sporządzania materiałów monograficznych. Zmiana sposobu prezentacji ma na celu pełniejsze wykorzystanie danych ankietowych oraz pogłębienie analizy badanych zjawisk. Jako pierwszy został opublikowany materiał pt. *Konkurencyjność polskich przedsiębiorstw po wejściu do Unii Europejskiej. Wyniki badania ankietowego.*

10.6. Badania finansów publicznych

- Analiza sytuacji sektora finansów publicznych prowadzona w latach 2001–2006 dotyczy bieżącej sytuacji finansowej podstawowych segmentów sektora: budżetu państwa, jednostek samorządu terytorialnego, funduszy celowych, agencji państwowych i pozostałych jednostek sektora, a także zadłużenia netto sektora rządowego, samorządowego i funduszy ubezpieczeń społecznych w systemie bankowym. W ramach tej grupy badań należy wyróżnić analizę wpływu zmian systemowych na sytuację sektora finansów publicznych oraz bieżących zagrożeń finansów publicznych.
- Przygotowane prognozy kształtowania się sytuacji finansów publicznych, w tym prace nad doskonaleniem narzędzi prognostycznych, obejmują: prognozy dochodów budżetu państwa oraz głównych funduszy celowych (Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Pracy, Narodowy Fundusz Zdrowia) w ujęciu kasowym (metodologia krajowa) – od 2001 r., prognozy deficytu kasowego sektora finansów publicznych – od 2001 r. oraz prognozę długu publicznego – od 2004 r. Stworzono kompleksowy model do prognoz długu publicznego i analizy ich wrażliwości, wykorzystujący szczegółowe dane według instrumentów i uwzględniający wszystkie główne założenia dotyczące stóp procentowych, struktury długu, kursu walutowego i poszczególnych elementów potrzeb pożyczkowych.
- NBP na bieżąco analizuje dane o sektorze finansów publicznych w ujęciu kasowym (metodologia krajowa) oraz w ujęciu memoriałowym (zgodnie z ESA'95), a także – od 2003 r. – bada główne zależności pomiędzy tymi metodologiami. Uczestniczy również w pracach zespołu ds. statystyki sektora instytucji rządowych i samorządowych powołanego w GUS, mającego na celu opracowanie metodyki stosowania zasad ESA'95 w polskiej sprawozdawczości budżetowej. Prace zespołu przyczyniły się do istotnej poprawy jakości danych statystycznych o sektorze finansów publicznych w ujęciu ESA'95, opracowywanych przez GUS.
- Analizy sytuacji fiskalnej w krajach Europy Środkowej (Czechy, Słowacja, Węgry) dotyczą bieżącej sytuacji finansów publicznych, programów konwergencji przygotowanych przez te kraje oraz – w sposób porównawczy – reform fiskalnych w tych krajach.
- W badaniu niekeynesowskich skutków zacieśnienia polityki fiskalnej w krajach Europy Środkowej pokazano rozmiary i sposób zacieśnienia polityki fiskalnej, czyli dwie jego cechy, od których – w świetle teorii i wyników wcześniejszych badań empirycznych – w największym stopniu zależy znak zmiany produktu w krótkim okresie w reakcji na impuls fiskalny. Przedstawiono dane nt. dynamiki PKB i tworzących go strumieni wydatkowych. Następnie przeprowadzono analizę czynników wpływających na tempo wzrostu eksportu, inwestycji i prywatnej konsumpcji. Jej celem było określenie, w jakim stopniu dana zmiana strumienia wydatków była wynikiem działania mechanizmów keynesowskiego lub niekeynesowskich, a w jakim – czynników niezależnych od polityki fiskalnej.
- Prace na rzecz Grupy Roboczej ds. Finansów Publicznych ESBC prowadzone od 2004 r. obejmują opracowanie projekcji fiskalnych według ESA'95 wraz z analizą wrażliwości i obliczeniem deficytu strukturalnego, współredagowanie raportów

opisujących projekcje ESBC – *Public Finance Report* i *Autumn Fiscal Policy Note* oraz przygotowywanie raportów nt. sytuacji finansów publicznych w perspektywie krótkookresowej.

- Przedmiotem prac badawczych w tej grupie tematycznej były ponadto: automatyczne stabilizatory koniunktury (przeprowadzenie symulacji z wykorzystaniem modelu EC-MOD, obrazujących działanie automatycznych stabilizatorów koniunktury w Polsce), metodyka liczenia deficytu strukturalnego zgodnie z wymogami EBC, poszukiwanie rozwiązań ograniczających wysoki wzrost wydatków publicznych. Zbadano też wpływ polityki państwa wobec osób niepełnosprawnych na finanse publiczne. Przeprowadzono badania makroekonomicznych skutków zacieśnienia fiskalnego zmierzającego do spełnienia kryteriów z Maastricht (2005 r.) oraz badania wpływu przystąpienia państw Europy Środkowej i Wschodniej do UE i NATO na poziom wydatków publicznych w tych państwach.

10.7. Badania systemu finansowego

Badania systemu finansowego koncentrują się na dwóch obszarach: stabilności i rozwoju tego systemu. W ramach badań stabilności systemu finansowego:

- Od 2001 r. ukazują się roczne³⁵ *Raporty o stabilności systemu finansowego*, uzupełniane od 2005 r. publikacjami półrocznymi – *Przeglądami stabilności systemu finansowego*. Publikacje te prezentują wyniki analizy sytuacji najważniejszych instytucji finansowych w Polsce, podmiotów sektora realnego oraz rynków finansowych, jak również źródła zagrożeń stabilności finansowej oraz bieżącą ocenę i perspektywę stabilności finansowej.
- Od 2004 r. ukazują się kwartalne publikacje nt. sytuacji na rynku kredytowym, przygotowywane na podstawie wyników ankiet przeprowadzanych wśród banków. Publikacje te prezentują tendencje oraz przyczyny zmian polityki kredytowej sektora bankowego i popytu na kredyt.
- W 2002 r. przygotowano raport poświęcony kryzysom walutowym na świecie, który zamknął etap prac nad możliwościami wystąpienia zaburzeń w sferze równowagi zewnętrznej. Materiał był podstawą dalszych badań nad budową systemu makroekonomicznych wskaźników wczesnego ostrzegania przed kryzysem na rynku walutowym. W rezultacie zbudowano model wczesnego ostrzegania przed kryzysem walutowym dla Polski. Za pomocą metod analizy sygnałowej i modeli ekonometrycznych zbadano wpływ czynników makroekonomicznych na ryzyko wystąpienia kryzysu walutowego. Model umożliwia opracowywanie comiesięcznych prognoz prawdopodobieństwa wystąpienia kryzysu w Polsce w wybranym horyzoncie czasowym.
- Równolegle prowadzono badania poświęcone instytucjonalnym uwarunkowaniom stabilności finansowej. Przygotowano analizę dotyczącą instytucjonalnych uwarunko-

³⁵ Pierwsze dwie edycje raportów obejmowały okresy półtoraroczne.

wań stabilności finansowej w Polsce i kilku wybranych krajach. Inne badania dotyczyły m.in. zaangażowania banków centralnych w zarządzanie kryzysami finansowymi, rozwiązań prawnych dotyczących upadłości konsumenckiej, analizy porównawczej systemów gwarantowania depozytów. Zbudowano także syntetyczny wskaźnik przejrzystości umożliwiający porównanie polityki informacyjnej banków centralnych dotyczącej stabilności finansowej oraz podjęto badania odporności systemu płatniczego na problemy (zakłócenia) płynnościowe w systemie bankowym.

- W ramach badań nad stabilnością systemu finansowego uwagę zwrócono na następujące zagadnienia: znaczenie nadzoru właścicielskiego dla stabilności sektora finansowego, modelowanie jakości portfeli kredytowych na podstawie dużych zaangażowań banków, wykorzystanie danych rynkowych do szacowania ryzyka upadku banków, wpływ zmian kursu złotego na jakość portfela kredytowego banków, determinanty rentowności sektora bankowego, efekt domina na rynku międzybankowym, grupy strategiczne w polskim systemie.
- W ramach badań rozwoju systemu finansowego od 2004 r. corocznie publikowany jest raport *Rozwój systemu finansowego w Polsce*. W pierwszym raporcie przedstawiono ewolucję systemu finansowego w latach 2002–2003. Kolejne edycje opracowania obejmowały jeden rok. We wszystkich tych opracowaniach opisywano rozwój systemu finansowego w Polsce w porównaniu z innymi krajami. Analizowano tendencje i bariery rozwoju poszczególnych rynków i instytucji finansowych oraz ukazywano zmiany zachodzące w infrastrukturze i regulacjach prawnych dotyczących sektora finansowego. Przedstawiano także prawdopodobne scenariusze dalszego rozwoju instytucji i rynków finansowych.
- W 2004 r. NBP uczestniczył w badaniu rozwoju światowego rynku walutowego i pozagieldowych instrumentów pochodnych – *Triennial Central Bank Survey of Foreign Exchange and OTC Derivatives Market Activity*. W projekcie tym, koordynowanym przez Bank Rozrachunków Międzynarodowych, wzięły udział banki centralne i władze monetarne 52 krajów. Wyniki badania zostały opublikowane w marcu 2005 r. na stronach internetowych NBP i Banku Rozrachunków Międzynarodowych. W 2006 r. NBP rozpoczął przygotowania do kolejnej edycji badania, które będzie przeprowadzone w 2007 r.
- W 2005 r. opublikowano opracowanie *Wybrane determinanty rozwoju rynku akcji i korporacyjnych instrumentów dłużnych w Polsce*, w którym zaprezentowano wyniki badania ankietowego o pozyskiwaniu kapitału przez przedsiębiorstwa na krajowym rynku akcji i instrumentów dłużnych. Przedstawiono w nim czynniki oddziałujące na skłonność przedsiębiorstw do emisji papierów wartościowych, a także określono bariery ograniczające rozwój rynku akcji i obligacji korporacyjnych w Polsce.
- Podejmowano średnioterminowe badania nad poszczególnymi elementami systemu finansowego w Polsce. Badania te dotyczyły m.in. efektywności i konkurencyjności polskiego sektora bankowego, finansowania małych i średnich przedsiębiorstw przez banki oraz instytucje niebankowe świadczące usługi finansowe, perspektyw rozwoju sektora kapitału wysokiego ryzyka, rosnącego znaczenia funduszy emerytalnych i inwestycyjnych w polskim systemie finansowym, inicjatyw wpływających na kształt europejskiego rynku finansowego, ponoszonych przez banki kosztów z tytułu obowiązków administracyjnych.

10.8. Badania systemu prawnego

- Badania polskiego systemu prawnego prowadzone były we współpracy z Europejskim Bankiem Odbudowy i Rozwoju oraz Bankiem Światowym. W ich rezultacie opublikowano w 2006 r. dwa raporty, które zainicjowały dyskusję i prace nad zmianami legislacyjnymi w Polsce.
- Raport pt. *Wpływ systemu prawa na rynek zabezpieczeń rzeczowych w Polsce, 2005* (EBOiR) koncentrował się na ocenie dwóch głównych zabezpieczeń w umowach kredytowych, tj. zastawu rejestrowego oraz hipoteki. Przepisy obowiązujące w Polsce w tym zakresie porównano z przepisami w innych krajach Europy Środkowej oraz z wytycznymi (zbiór najlepszych praktyk) opracowanymi przez Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju. Badanie odnosiło się zarówno do przepisów proceduralnych, materialnych, jak i obowiązujących praktyk w polskich sądach i u komorników. Wykazano nieefektywność obowiązujących regulacji i praktyk, która może powodować wzrost kosztów finansowania kredytów bankowych w Polsce. W rekomendacjach do raportu wskazano niezbędne kierunki reform, które stały się następnie podstawą prac grupy ds. opracowania zmian legislacyjnych w Narodowym Banku Polskim. W skład grupy weszli przedstawiciele Ministerstwa Sprawiedliwości, Związku Banków Polskich, Narodowego Banku Polskiego oraz przedstawiciele świata nauki. Wypracowane zmiany w zakresie nowelizacji ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz ustawy o rejestrze zastawów i zastawie rejestrowym zostały przekazane Ministerstwu Sprawiedliwości i oczekują na rozpatrzenie przez Radę Ministrów.
- Raport Banku Światowego *Prawne bariery dochodzenia praw z umów* badał skuteczność realizacji umów w Polsce, opierając się na metodologii opracowanej w *Doing Business*³⁶. Celem badań była wszechstronna analiza przeszkód prawnych w prowadzeniu działalności gospodarczej w Polsce. Badania obejmowały zarówno etap poszukiwania przez przedsiębiorcę informacji nt. jego potencjalnego partnera handlowego, jak i sposobów rozwiązywania sporów z powodu niewykonania lub nienależytego wykonania zawartej przez nich umowy oraz egzekucji wynikających z niej należności. Przedstawiono szczegółowe propozycje reform w zakresie dostępu do informacji gospodarczej, działalności sądów gospodarczych oraz komorników w ramach postępowania egzekucyjnego. Wiele zgłoszonych propozycji stało się podstawą opracowania zmian legislacyjnych przez Ministerstwo Sprawiedliwości, na przykład projektu zmiany ustawy o komornikach i egzekucji.

10.9. Badania nad gospodarką światową (w tym nad globalizacją)

- Analizy w zakresie gospodarki światowej prowadzone od 2001 r. koncentrowały się na: analizach i prognozach popytu w USA, UE, Azji (Chiny i Japonia), analizach i prognozach światowych cen, stóp procentowych i kursów walutowych, porównaniach międzynarodowych oraz badaniach ilościowych. W ich ramach zbudowano w 2006 r. model typu DSGE dla USA i strefy euro, wykorzystywany do analiz oraz prognoz makroekonomicznych tych obszarów.

³⁶ Cykliczny ranking Banku Światowego odnoszący się do swobody prowadzenia działalności gospodarczej w 170 krajach na świecie.

- Badania globalizacji rozpoczęte w 2006 r. obejmują główne kanały oddziaływania globalizacji na inflację. Analizy dotyczą takich zagadnień, jak: wpływ liberalizacji handlu międzynarodowego na zmiany jego struktury oraz na ceny światowe, wpływ zmian strukturalnych importu krajów UE na ich inflację, analiza przyczyn, konsekwencji oraz możliwych rozwiązań globalnej nierównowagi, wpływ międzynarodowych migracji na rynek pracy, wpływ importu na inflację w Polsce, wpływ globalizacji na krzywą Philipsa w polskiej gospodarce.

10.10. Badania rynku pracy

- Prace dotyczące rynku pracy w Polsce i jego związków z polityką pieniężną, prowadzone w latach 2001–2006, zmierzały do oceny sztywności polskiego rynku pracy. W 2005 r. zainicjowano w NBP regionalne badania rynku pracy, których celem jest analiza determinant popytu na pracę zgłaszanego przez przedsiębiorców, a także czynników wpływających na podaż pracy, w tym m.in. oczekiwań płacowych bezrobotnych. Wyniki tych badań wskazują, że pomimo wysokiej stopy bezrobocia pracodawcy mają duże i nasilające się wraz z upływem czasu problemy z zatrudnieniem odpowiednich pracowników. Pracodawcy przewidują, że w 2007 r. w celu zatrzymania lub przyjęcia do pracy nowych pracowników będą musieli znacznie zwiększyć poziom wynagrodzeń.
- Głównym celem prac badawczych dotyczących migracji zarobkowych obywateli nowych państw członkowskich UE było określenie skali migracji do tych krajów, starych członków Unii, które po rozszerzeniu otworzyły swoje granice, oraz analiza wpływu tych migracji na bieżącą i przyszłą sytuację na rynkach pracy nowych krajów członkowskich. Ustalono, że migracje spowodowały pogłębienie się niedoborów wykwalifikowanych pracowników w Polsce, Estonii, na Litwie, Łotwie i Słowacji oraz przyczyniły się do nasilenia presji inflacyjnej ze strony rynku pracy w tych krajach.
- Spośród czynników determinujących po stronie przedsiębiorstw popyt na pracę oraz wynagrodzenia poddano analizie znaczenie m.in: sytuacji finansowej firm, wielkości sprzedaży, wielkości inwestycji, wielkości produkcji, problemów z zatrudnieniem odpowiednich pracowników. Spośród determinant oczekiwań płacowych osób bezrobotnych analizowano z kolei wysokość płacy progowej w różnych wariantach czasu dojazdu do pracy, ewentualnej zmiany miejsca zamieszkania, wielkości dochodu na głowę w gospodarstwie domowym czy własnych dochodów bezrobotnych. Dodatkowym obszarem badań była wielkość pozornego bezrobocia rejestrowanego, w tym czynników, które powodują fikcyjną rejestrację osób poszukujących pracy.

10.11. Badania rynku nieruchomości

- NBP prowadzi analizy rynku nieruchomości w Polsce (analiza budownictwa, w tym mieszkaniowego, produkcji budowlano-montażowej, koniunktury w sek-

torze, cen na rynku nieruchomości). Tworzona jest baza cen nieruchomości rynkowych w Polsce na potrzeby polityki pieniężnej oraz statystyki europejskiej. W pierwszym etapie badanie obejmuje rynek nieruchomości mieszkaniowych, transakcje i oferty sprzedaży oraz najmu i podnajmu mieszkań. W kolejnych fazach planowane jest rozszerzenie badań o monitoring cen na rynku nieruchomości gruntowych (głównie terenów budowlanych) i nieruchomości komercyjnych.

10.12. Badania gospodarstw domowych

- Analizy gospodarstw domowych dotyczą tworzenia i podziału dochodów, popytu konsumpcyjnego, oszczędzania i zadłużenia, wyników badań budżetów gospodarstw domowych i badań koniunktury konsumenckiej. Zbadano mechanizmy i czynniki determinujące kształtowanie się dochodów gospodarstw domowych, z uwzględnieniem źródeł dochodów, a także w przekroju grup społeczno-ekonomicznych, oraz tendencje zmian w poziomie dochodów, strukturze i ich zróżnicowaniu. Badano czynniki oddziałujące na konsumpcję i oszczędzanie w gospodarstwach domowych oraz wielkość zmian i zróżnicowanie kierunków i form inwestowania gospodarstw domowych w aktywa rzeczowe i finansowe.

10.13. Badania przedsiębiorstw

- Przeprowadzana systematycznie ocena sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw opiera się na: analizie konkurencyjności polskich przedsiębiorstw, aktywności inwestycyjnej, w tym m.in. z uwzględnieniem oddziaływania niepewności na tę aktywność, badaniu determinant zmian efektywności w przedsiębiorstwach oraz kształtowania się zapasów.
- W ramach badań ankietowych przedsiębiorstw analizie podlegają również: relacje przedsiębiorstw z bankami, ocena przejrzystości polityki pieniężnej, analiza strategii cenowych firm, analiza mechanizmów płacowych, konsekwencje wejścia Polski do UE, badanie granicznych dla opłacalności działalności eksportowej kursów walut.
- W ramach prowadzonych badań ankietowych przedsiębiorstw przeanalizowano zachowania inwestycyjne przedsiębiorstw oraz czynniki wpływające na decyzję przedsiębiorstw o eksporcie. Były to unikatowe w skali Polski badania zachowań przedsiębiorstw, wykorzystujące zaawansowane techniki mikroekonometryczne. Oparto je na najszerszych dostępnych bazach danych jednostkowych. Wyniki tych badań wykorzystywane są do modelowania decyzji przedsiębiorstw o inwestycjach i eksporcie – kwestii podstawowych dla zrozumienia mechanizmów wzrostu gospodarczego.

10.14. Podsumowanie

- W latach 2001–2006 NBP zdecydowanie rozszerzył tematykę badań, ich zakres oraz metody i instrumenty realizacji zadań badawczych. Pogłębił badania nad polityką pieniężną, mechanizmem transmisji monetarnej, oczekiwaniami inflacyjnymi, systemem finansowym, finansami publicznymi, gospodarką światową, koniunkturą, przedsiębiorstwami i gospodarstwami domowymi. Uruchomiono nowe badania nad determinantami rozwoju ekonomicznego, rynkiem pracy, rynkiem nieruchomości. Intensywnie prowadzone są prace nad metodologią prognoz makroekonomicznych. Badania dotyczące wyżej opisanych grup tematycznych szeroko wykorzystują metody ilościowe. Efekty tej działalności wykorzystywane są w pracach Zarządu NBP i Rady Polityki Pieniężnej. Znajdują również wyraz w licznych publikacjach. Swoją aktywność badawczą NBP wykazał również jako organizator wielu konferencji naukowych³⁷.

³⁷ Wykaz konferencji międzynarodowych zorganizowanych przez NBP zawiera załącznik 2.

DZIAŁALNOŚĆ
INFORMACYJNA
I EDUKACYJNA

11.1. Warunki początkowe

- Do końca 2000 r. działania informacyjne i edukacyjne Narodowego Banku Polskiego koncentrowały się na bieżących kontaktach z mediami, publikacjach – głównie periodycznych, prowadzeniu strony internetowej oraz organizowaniu okazjonalnych szkoleń z zakresu wiedzy o banku centralnym i systemie bankowym dla wybranych grup odbiorców.
- Począwszy od 2001 r. NBP rozwijał istniejące już formy i metody kontaktów z otoczeniem zewnętrznym, jak też podejmował nowe działania, szczególnie w zakresie edukacji ekonomicznej. Systematycznie poszerzał także krąg odbiorców swych działań. To nowe podejście do komunikacji społecznej wynikało z:
 - obserwacji działań i doświadczeń wiodących banków centralnych, szczególnie banków należących do Europejskiego Systemu Banków Centralnych,
 - zbliżającej się daty wejścia Polski do Unii Europejskiej, a co za tym idzie nowych zadań informacyjnych stojących przez NBP jako instytucją współodpowiedzialną za przyszłe wprowadzenie euro w Polsce,
 - badań wskazujących na znaczne braki w edukacji ekonomicznej Polaków,
 - potrzeby wzmocnienia wizerunku NBP jako profesjonalnej, wyznaczającej standardy, a zarazem otwartej i nowoczesnej instytucji publicznej.
- W celu sprawnej realizacji i koordynacji tych zadań w styczniu 2001 r. utworzono Departament Komunikacji Społecznej, który zajmuje się działalnością informacyjną i edukacyjną w NBP.

11.2. Działania informacyjne, promocyjne i wydawnicze

- Do **działań informacyjnych NBP** można zaliczyć zarówno te, które przeznaczone są dla wąskich lub wyspecjalizowanych grup odbiorców zewnętrznych (kontakty z mediami, Centralna Biblioteka NBP), jak i te adresowane do opinii publicznej (kampanie informacyjne, Dni Otwarte, różnego typu akcje promujące działania banku centralnego, strona internetowa, wydawnictwa).
- Kontakty z mediami są podstawową formą działalności informacyjnej. Koordynuje je Biuro Prasowe NBP. W latach 2001–2006 liczba konferencji prasowych zwiększyła się z około 10 do ponad 30 rocznie; systematycznie rosła także liczba komunikatów prasowych (z kilkudziesięciu do ponad 140 w 2006 r.) i odpowiedzi na pytania dziennikarzy (z ponad 100 do blisko 300 w 2006 r.). Zwiększenie częstotliwości kontaktów z mediami jest pochodną poszerzania oferty informacyjnej NBP (m.in. specjalnie stworzona sekcja „Wiadomości” w witrynie internetowej www.nbp.pl) oraz większego otwarcia na dziennikarzy, którzy tylko okazjonalnie zajmują się problematyką ekonomiczną. W codziennych kontaktach z mediami zasadą stało się wykorzystywanie

poczty elektronicznej, której stałymi odbiorcami jest ponad 250 dziennikarzy z mediów ogólnopolskich i około 200 z mediów regionalnych i lokalnych.

- NBP był i jest inicjatorem licznych **działań informacyjnych dotyczących euro**. Pierwszą kompleksową akcją poświęconą tym zagadnieniom była kampania **EURO 2002**, prowadzona przez NBP jako Oficjalnego Partnera Europejskiego Banku Centralnego. Jej podstawowym celem było informowanie o euro w kontekście wprowadzenia jego gotówkowej postaci w 12 krajach UE z początkiem 2002 r.
- W 2002 r. NBP bez prowizji wymienił na euro wycofywane z obiegu monety walut narodowych krajów, które przystąpiły do Eurosystemu, zebrane podczas X finału akcji charytatywnej Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy. Dzięki tej bardzo pozytywnie ocenionej akcji na konto Fundacji trafiło 1 792 tys. EUR, co stanowiło 25 proc. całej kwoty zebranej w czasie X finału WOŚP.
- W 2003 r. NBP aktywnie uczestniczył w kampanii przed referendum w sprawie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, organizując liczne działania pod wspólnym hasłem **Zrób pierwszy krok do euro**. Celem kampanii było informowanie o integracji monetarnej oraz zachęcanie obywateli do udziału w referendum i głosowania za przystąpieniem do UE, stanowiącym warunek wprowadzenia wspólnej europejskiej waluty również w Polsce.
- W kolejnych latach NBP kontynuował działania informacyjne i promocyjne związane z euro. Były to m.in.:
 - publikacje o euro (m.in. praktyczny poradnik *Euro coraz bliżej*),
 - ulotki i plakaty przedstawiające zabezpieczenia banknotów i monet euro,
 - stała aktualizacja informacji o euro na stronie internetowej,
 - rozbudowa działów NBPportal.pl poświęconych wspólnej walucie, w tym uruchomienie kursów e-learningowych o tej tematyce,
 - finansowanie – w ramach konkursów grantowych – projektów edukacyjnych na temat euro realizowanych przez media i organizacje pozarządowe.
- W 2004 r. w ramach obchodów 80-lecia banku centralnego w Polsce NBP zorganizował – po raz pierwszy w swej historii – **Dni Otwarte**, które odbyły się zarówno w Centrali NBP w Warszawie, jak i w oddziałach okręgowych. Jest to zupełnie nowa i – jak się okazało – bardzo atrakcyjna metoda informowania społeczeństwa o roli i funkcjach banku centralnego. Ze względu na pozytywne reakcje zwiedzających podjęto decyzję o corocznej organizacji Dni Otwartych. W sumie od maja 2004 do końca 2006 r. placówki NBP zwiedziło blisko 90 tys. osób.
- W działaniach informacyjnych położono też nacisk na promocję wiedzy o różnych obszarach działalności NBP. Szczególną rolę odgrywa tu promocja NBP jako emitenta pieniądza przy okazji emisji monet dwuzłotowych ze stopu Nordic Gold z serii

Herby województw oraz *Historyczne miasta w Polsce*. Za każdym razem emisji towarzyszą uroczyste prezentacje wizerunków monet z udziałem władz i przedstawicieli lokalnych społeczności. Promocję monet połączono także ze spotkaniami ze środowiskami akademickimi oraz gospodarczymi z danego regionu, w tym z przedsiębiorcami uczestniczącymi w programie rozwoju badań regionalnych NBP.

- Szczególną formą promocji nie tylko NBP, ale przede wszystkim Polski jako nowego kraju członkowskiego UE były **Dni Kultury Europejskiego Banku Centralnego** we Frankfurcie nad Menem. W 2004 r. gościem Dni była Polska, a NBP – na zaproszenie EBC – włączył się w ich organizację. W programie znalazły się liczne wydarzenia artystyczne promujące polską kulturę oraz wystawa współczesnej sztuki użytkowej *Made in Poland*.
- Ważną rolę w działalności informacyjnej NBP odgrywa strona internetowa. Jest stale rozbudowywana i zawiera m.in. liczne opracowania i analizy ekonomiczne, bogatą bazę danych statystycznych, a także informacje na temat bieżącej działalności NBP. W latach 2001–2006 liczba wizyt internautów na stronie www.nbp.pl wzrosła z 850 tys. do ponad 10,6 mln miesięcznie, a liczba użytkowników tego serwisu zwiększyła się z 31 tys. do 443 tys. miesięcznie. Skala wzrostu zainteresowania internautów serwisem NBP jest znacznie większa niż zwiększenie dostępności Internetu w Polsce w ostatnich 6 latach.
- Narodowy Bank Polski jest wydawcą licznych publikacji. W latach 2001–2006 NBP rozszerzył zarówno ofertę **wydawnictw periodycznych**, jak i publikacji okazjonalnych i tematycznych. Oprócz roczników, kwartalników i miesięczników wydawanych przed 2001 r. rozpoczął regularną publikację *Raportu o stabilności systemu finansowego* (od 2001 r.), wydawnictwa *Rozwój systemu finansowego w Polsce* (od 2004 r.), *Bilansu płatniczego RP* (od 2004 r.), *Międzynarodowej pozycji inwestycyjnej Polski* (od 2004 r.) oraz *Biuletynu Miesięcznego EBC* (wersja polska, wydania kwartalne, od czerwca 2004 r.).
- Z licznych **publikacji nieperiodycznych** warto wymienić m.in. trzy zbiory artykułów zamieszczanych w dodatku edukacyjnym do miesięcznika *Bank i Kredyt*: *Euro od A do Z* (2003), *Globalizacja od A do Z* (2004) i *Gospodarka polska na przełomie wieków od A do Z* (2005), a także *System bankowy w Polsce w latach 90.* (2001), *System płatniczy w Polsce* (2002), *Nowe regulacje bankowe* (2004), *Raport na temat korzyści i kosztów przystąpienia Polski do strefy euro* (2004) oraz *Banki spółdzielcze w Polsce* (2006). Większość publikacji NBP wydawana jest zarówno po polsku, jak i po angielsku. Są one **bezpłatnie dostępne** zarówno w wersji papierowej, jak i elektronicznej na stronie internetowej NBP oraz w NBPportal.pl.
- **Centralna Biblioteka NBP.** W NBP działa ogólnodostępna biblioteka naukowa gromadząca publikacje z zakresu nauk ekonomicznych, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień bankowości. W latach 2001–2006 liczba dostępnych w bibliotece książek i czasopism wzrosła z około 120 tys. do ponad 140 tys. woluminów. W ostatnich latach umożliwiono czytelnikom dostęp *on-line* do wielu elektronicznych baz danych, w Internecie udostępniono katalog, a także zakupiono i uruchomiono nowoczesny system biblioteczny.

11.3. Edukacja ekonomiczna

- Niski poziom wiedzy społeczeństwa na temat gospodarki, procesów w niej zachodzących i mechanizmów wolnego rynku utrudnia w pełni efektywne wypełnianie przez bank centralny jego podstawowego zadania, jakim jest utrzymanie stabilności cen. Problem wydaje się szczególnie ważny w Polsce, która ma za sobą krótki okres funkcjonowania jako demokratyczne państwo z gospodarką wolnorynkową. Biorąc pod uwagę wyniki badań wskazujących na znaczne braki w wiedzy Polaków o gospodarce, Narodowy Bank Polski uruchomił w 2002 r. własny **Program edukacji ekonomicznej**. Dołączył tym samym do grona banków centralnych (m.in. Banków Rezerwy Federalnej USA, Banku Anglii, Bundesbanku) prowadzących na dużą skalę działania edukacyjne. Program NBP stawia sobie za cel:
 - informowanie o roli i zdaniach banku centralnego,
 - stałe podnoszenie poziomu wiedzy ekonomicznej w społeczeństwie,
 - pokazywanie możliwych źródeł tej wiedzy i sposobów ich wykorzystania.
- **Program edukacji ekonomicznej skierowany jest do środowisk**, które przekazują swoją wiedzę innym: dziennikarzy, nauczycieli, liderów organizacji pozarządowych, duchownych, ale także do bezpośrednich odbiorców, takich jak uczniowie, studenci, przedsiębiorcy czy rolnicy.
- Reforma systemu oświaty i wprowadzenie od roku szkolnego 2002/2003 nowego przedmiotu w szkołach ponadgimnazjalnych pn. podstawy przedsiębiorczości skłoniły NBP do stworzenia **systemu wsparcia nauczycieli przedmiotów ekonomicznych**, dzięki któremu:
 - Nauczyciele mogli uzupełnić swoją wiedzę na temat gospodarki i metodyki nauczania przedsiębiorczości podczas trzyletniego nieodpłatnego programu szkoleń w ramach **programu „Ekonomia w szkole”**, realizowanego wspólnie z Fundacją Młodzieżowej Przedsiębiorczości (od 2005 r. program obejmuje zasięgiem 60 proc. nauczycieli – łącznie 2 550 osób – uczących przedmiotu podstawy przedsiębiorczości). Dzięki temu beneficjentami programu w 2007 r. będzie około 750 tys. uczniów w całej Polsce.
 - W ramach uruchomionego w 2005 r. **programu „Moje finanse”** 2 550 nauczycieli zostało przeszkolonych w zakresie nauczania o podstawach oszczędzania i inwestowania. Z prowadzonych przez nich zajęć w 2007 r. skorzysta około 216 tys. uczniów szkół ponadgimnazjalnych.
 - Nauczyciele przedmiotu „wiedza o społeczeństwie” w gimnazjach uczestniczyli w **programie „Ekonomia na co dzień”**. Grupa ponad 2 800 osób brała udział w cyklu szkoleń poświęconych nauczaniu zagadnień ekonomicznych w gimnazjach. Z ich wiedzy korzysta już ponad 200 tys. uczniów gimnazjów.

We wszystkich trzech programach duży nacisk położono na dostarczenie nauczycielom nowoczesnych narzędzi do nauczania przedmiotów ekonomicznych. Każdy przeszkolony nauczyciel otrzymał pakiet edukacyjny, zawierający m.in. materiały metodyczne, scenariusze lekcji, foliogramy, prezentacje multimedialne, gry dydaktyczne, gry komputerowe, filmy dydaktyczne, publikacje, broszury i ulotki.

- Wyniki badań wiedzy ekonomicznej społeczeństwa wskazują, że dla większości ludzi podstawowym źródłem wiedzy i informacji o gospodarce są media. Dlatego Narodowy Bank Polski, chcąc dotrzeć z edukacją ekonomiczną do jak największej części opinii publicznej, od 2005 r. wspólnie z mediami przygotowuje programy edukacyjne. Pierwszym tego typu przedsięwzięciem był serial „Pogromczynie mitów” emitowany na przełomie 2005 i 2006 r. w publicznej TVP 3. Każdy z odcinków oglądało kilkaset tysięcy widzów. W lutym 2006 r. na antenie TVN ponad 8 mln widzów oglądało ogólnopolski test wiedzy ekonomicznej i finansowej „Złoty dla zuchwałych, czyli Polacy i pieniądze 2006”. Ponad 100 tys. osób rozwiązywało test w portalu Onet.pl, kilkaset tysięcy internautów odwiedziło stronę internetową programu, a we współpracujących przy programie mediach ukazywały się felietony i artykuły o tematyce ekonomicznej. Z kolei w listopadzie 2006 r. na antenie Programu I Polskiego Radia pojawiło się słuchowisko „Motel w pół drogi”, opowiadające o ludziach prowadzących motel na prowincji.
- W 2006 r. NBP zrealizował **program szkoleniowy dla dziennikarzy ekonomicznych** pt. „Bank centralny w gospodarce rynkowej”. Na program szkolenia składały się: cykl warsztatów, prezentacji multimedialnych oraz gra symulacyjna, która pozwalała osobom szkolonym wcielić się w role członków Rady Polityki Pieniężnej. Dzięki temu dziennikarze mogli zaobserwować, jak ich decyzje wpływają na gospodarkę. W szkoleniach wzięło udział ponad 170 dziennikarzy z całej Polski. Europejski Bank Centralny wyraził gotowość współpracy z NBP przy realizacji podobnego szkolenia dziennikarzy na skalę europejską. W tym celu przygotowano anglojęzyczną wersję gry symulacyjnej, obejmującą trzy różne modele gospodarki.
- Dzięki **Konkursom grantowym** realizowanym przez NBP w latach 2002–2005 organizacje pozarządowe i szkoleniowe zorganizowały w całym kraju ponad 250, a media blisko 140 projektów edukacyjnych o tematyce ekonomicznej.
- W latach 2003–2005 NBP współorganizował także konkurs „**Bank dostępny**”, którego celem było zwiększanie dostępności banków komercyjnych i spółdzielczych dla osób niepełnosprawnych i starszych. Ta akcja przyczyniła się do zmiany polityki wielu banków w zakresie obsługi niepełnosprawnych i starszych klientów. NBP wydał również publikację pod tym samym tytułem, która jest przewodnikiem dla personelu we wszystkich bankach.
- Mając na względzie rosnącą popularność i dostępność Internetu, NBP uruchomił pod koniec 2003 r. **Portal Edukacji Ekonomicznej NBPportal.pl**. Zainteresowanie jego zasobami jest dużo wyższe, niż zakładano. Do końca 2006 r. skorzystało z niego około 2,8 mln użytkowników, a średnio w miesiącu odwiedza go 200 tys. internautów. NBPportal.pl jest unikalnym narzędziem edukacyjnym. Spośród banków centralnych jedynie Banki Rezerwy Federalnej w USA dysponują zbliżonym narzędziem

dziem. Sukces portalu wynika z różnorodności formy, treści oraz adresatów, do których jest kierowany. Najbardziej zaawansowaną formą nauki w NBPportal.pl są kursy e-learningowe na poziomie akademickim (m.in. *Ekonomia wokół nas*, *Euro coraz bliżej*, *Analiza finansowa firmy*, *Bankowość*, *Grosz do grosza*, czyli *jak inwestować*). Z kursów tych korzysta już ponad 50 tysięcy studentów, co oznacza, że jest to jedno z największych zastosowań techniki e-learning w Polsce i w Europie. Wkrótce zasoby portalu powiększą się m.in. o kursy *Polityka monetarna banku centralnego*, *Podstawy przedsiębiorczości*, *Mikroekonomia*). W 2006 r. Europejski Bank Centralny wyraził chęć współpracy z NBPportal.pl przy tworzeniu programów e-learning dla banków należących do ESBC. NBPportal.pl został w 2005 r. dwukrotnie wyróżniony prestiżowymi nagrodami: w konkursie „Teraz Internet” oraz nagrodą „Good Practice Label” w konkursie zorganizowanym przez Europejski Instytut Administracji Publicznej i Komisję Europejską – *e-Europe Awards*.

- We wrześniu 2006 r. odbyła się **konferencja międzynarodowa** (zorganizowana wspólnie z Bankiem Rezerwy Federalnej w Nowym Jorku i Europejskim Bankiem Centralnym) na temat edukacji ekonomicznej i finansowej; wzięli w niej udział przedstawiciele 40 banków centralnych z całego świata. W ich zgodnej opinii NBP wyznacza obecnie światowe standardy w zakresie edukacji ekonomicznej, a jego dorobek w tej dziedzinie warto upowszechniać. W celu rozwijania współpracy z innymi bankami centralnymi utworzono **internetowy bank zasobów edukacji ekonomicznej** – Economic Education Resource Bank: www.eerb.nbpportal.pl. Jest to serwis prowadzony przez NBP w języku angielskim, dzięki któremu banki mogą wymieniać się uwagami i doświadczeniami z realizacji projektów edukacyjnych.

11.4. Podsumowanie

- W latach 2001–2006 NBP udoskonalił istniejące wcześniej formy działalności informacyjnej oraz zdecydowanie rozszerzył jej skalę, m.in. zwiększając intensywność i poprawiając jakość kontaktów z mediami oraz organizując Dni Otwarte NBP. Znacznie rozbudowano zasoby strony internetowej www.nbp.pl, a także odnotowano silny wzrost zainteresowania jej zawartością.
- W 2002 r. NBP uruchomił szeroko zakrojony Program Edukacji Ekonomicznej. Jego beneficjenci to m.in. kilka tysięcy nauczycieli przedmiotów ekonomicznych w polskich szkołach i kilkaset tysięcy ich uczniów. W 2003 r. rozpoczął działanie Portal Edukacji Ekonomicznej NBPportal.pl, który jest jednym z najpopularniejszych narzędzi zdobywania wiedzy ekonomicznej w Polsce. Dzięki temu NBP stał się źródłem inspiracji dla działań edukacyjnych innych banków centralnych. Potwierdza to olbrzymie zainteresowanie uruchomionym w 2006 r. internetowym bankiem zasobów edukacji ekonomicznej Economic Education Resource Bank: www.eerb.nbpportal.pl, z którego korzystają już przedstawiciele ponad 50 banków centralnych z całego świata.

ZARZĄDZANIE W NBP

12.1. Warunki początkowe i główne kierunki zmian w latach 2001–2006

- Do 2001 r. w NBP istniały następujące rozwiązania w zakresie:
 - system planowania w NBP od 1999 r. zawierał elementy planowania strategicznego³⁸, jednak nie było to rozwiązanie systemowe,
 - jako narzędzia ograniczania ryzyka operacyjnego stosowano kontrolę wewnętrzną i rewizję,
 - stosowano zdecentralizowany model zarządzania ryzykiem finansowym, tj. poszczególne rodzaje ryzyka były identyfikowane, oceniane i zarządzano nimi głównie na poziomie departamentów operacyjnych,
 - w wybranych inwestycjach informatycznych wykorzystywano elementy systemu zarządzania projektami.

Wprowadzone w kolejnych latach zmiany polegały na rozwinięciu funkcjonujących w Banku metod lub wprowadzeniu nowych systemów.

12.2. Planowanie strategiczne

- W 2001 r. wprowadzono w NBP planowanie strategiczne. Roczne plany działania zastąpiono trzyletnim planem działalności NBP, w którym określono cele strategiczne Banku. W kolejnych latach wprowadzono:
 - zasadę przygotowywania założeń do planu,
 - opis uwarunkowań działalności NBP,
 - zasadę umieszczania w planie tylko zadań prowadzących do konkretnego rezultatu (tzw. zadań projektowych),
 - przyporządkowanie zadań do poszczególnych obszarów działalności NBP,
 - podział zadań na priorytetowe i inne,
 - coroczną aktualizację dokumentu.
- Wzmocniono system kontroli realizacji planu – wprowadzono zasadę dokonywania co pół roku oceny efektywności realizacji zadań. Wyniki tej oceny są przedstawiane Zarządowi NBP.

³⁸ Plan działalności NBP na lata 2000–2002.

- W Planie działalności NBP na lata 2004–2006 sformułowano siedem celów strategicznych:
 - stabilność monetarna,
 - stabilność systemu finansowego,
 - techniczna gotowość do członkostwa w Eurosystemie,
 - uzyskanie pozycji znaczącego ośrodka naukowego w zakresie badań ekonomicznych w kraju oraz w ramach ESBC,
 - upowszechnienie wiedzy ekonomicznej,
 - utrzymanie wysokiego poziomu obsługi klienta,
 - sprawna instytucja.
- W stosunku do poprzednich planów, Plan działalności NBP na lata 2004–2006 był bardziej przejrzysty i zwięzły, został też udostępniony opinii publicznej – wydany w formie papierowej i opublikowany na stronie internetowej NBP. Przedstawiciele NBP prezentowali ten dokument podczas spotkań banków centralnych poświęconych planowaniu strategicznemu.

12.3. Zarządzanie projektami

- 16 maja 2003 r. Zarząd NBP przyjął uchwałę w sprawie zarządzania projektami w NBP. Zdecydowano, że nowa metoda będzie wykorzystywana do realizacji zadań strategicznych i złożonych, stanowiących przedmiot prac więcej niż jednego departamentu.

Główne założenia systemu zarządzania projektami w NBP:

- sformalizowanie procedur realizacji projektów pozwala na uporządkowanie i ujednoczenie procesu ich realizacji i ułatwia nadzorowanie ich wykonania,
- każdy projekt jest wykonywany według opracowanego dla niego harmonogramu, w którym są określone terminy zakończenia poszczególnych etapów,
- budżet projektu jest z góry określony, a jego istotne zmiany wymagają decyzji Zarządu NBP,
- każdy etap jest nadzorowany przez audytora jakości,
- z wykonania każdego etapu są sporządzane sprawozdania.

W NBP do tej pory realizowano 8 projektów:

- 4 zakończono:
 - „Portal Edukacji Ekonomicznej” (od 28.06.2002 r. do 1.10.2004 r.), opisany szerzej w rozdziale *Działalność informacyjna i edukacyjna*;
 - projekt „SORBNET–EURO” (od 22.08.2003 r. do 11.08.2005 r.), opisany szerzej w rozdziale *Działania na rzecz systemu płatniczego*;
 - „Strategia Planu Ciągłości Działania NBP” (24.02 – 26.11.2004 r.). opracowano strategię, która zapewni ciągłość działania w sytuacji wystąpienia katastrofy lub przedłużającego się incydentu, gwarantując kontynuację głównych operacji wykonywanych przez NBP;
 - „System Informatyczny Nadzoru Bankowego” (od 9.07.2004 r. do 23.06.2006 r.); w ramach projektu zbudowano system informatyczny, który wspiera realizację zadań GINB w zakresie inspekcji.
- 4 są w trakcie realizacji:
 - „System Emisyjno-Skarbcowy” (od 5.09.2003 r.); celem projektu jest usprawnienie metod realizacji zadań emisyjno-skarbcowych NBP, m.in. przez wprowadzenie nowego systemu informatycznego;
 - „System Informacji Sprawozdawczej” (od 27.10.2005 r.); w ramach projektu powstanie nowy system sprawozdawczy, uwzględniający wymagania Nowej Umowy Kapitałowej w zakresie sprawozdawczości finansowej i adekwatności kapitałowej;
 - „Serwis intranetowy NBP” (od 10.10.2006 r.); projekt ma na celu stworzenie nowego serwisu intranetowego NBP;
 - „Budowa nowego systemu statystyki powiązań gospodarczych z zagranicą PEGAZ” (od 12.10.2006 r.); celem projektu jest budowa nowoczesnego systemu statystycznego bilansu płatniczego.

12.4. Zarządzanie ryzykiem operacyjnym i ryzykiem finansowym

- W lipcu 2002 r. Zarząd NBP podjął decyzję o powołaniu Komisji ds. Opracowania Systemu Zarządzania Ryzykiem w NBP. Po przeglądzie systemów zarządzania ryzykiem w innych bankach centralnych Komisja opracowała propozycję systemu dla NBP. System opierał się na wydzieleniu części zdecentralizowanej (z obowiązkami powierzonymi poszczególnym jednostkom organizacyjnym i tzw. menedżerom ryzyka) oraz części scentralizowanej (tj. utworzeniu ciał

monitorujących zarządzanie ryzykiem w skali całego Banku). 31 stycznia 2004 r. Zarząd NBP zaakceptował model Systemu Zarządzania Ryzykiem w NBP i zdecydował o powołaniu następujących jednostek organizacyjnych: Komisji ds. Zarządzania Ryzykiem w NBP, Departamentu Zarządzania Ryzykiem Finansowym oraz Zespołu ds. Ryzyka Operacyjnego.

- Wprowadzone w latach 2001–2006 zmiany zarządzania ryzykiem finansowym w NBP zmierzały w kierunku oddzielenia głównych funkcji związanych z ryzykiem od bieżącego zarządzania. W 2002 r. wprowadzono tzw. portfel porównawczy, akceptowany corocznie przez Zarząd NBP, będący podstawowym narzędziem kontroli ryzyka finansowego w zarządzaniu rezerwami dewizowymi. W maju 2004 r. został powołany Departament Zarządzania Ryzykiem Finansowym, który przejął funkcje związane z zarządzaniem ryzykiem finansowym z departamentów operacyjnych (m.in. zarządzanie ryzykiem kredytowym, wycena portfela zagranicznych papierów dłużnych). Do zadań departamentu włączono codzienne przygotowywanie informacji zarządczej dla kierownictwa NBP oraz monitorowanie transakcji zawieranych przez departamenty operacyjne.
- Zintegrowany System Zarządzania Ryzykiem w NBP (obejmujący zarządzanie ryzykiem finansowym) zbudowany jest z trzech poziomów:
 - Pierwszy (liniowy) poziom obejmuje zadania dyrektorów jednostek organizacyjnych NBP w zakresie zarządzania ryzykiem w podległych im jednostkach, wspomagających ich działalność menedżerów ryzyka wyłonionych w każdej jednostce organizacyjnej NBP, oraz 5 wiodących departamentów dla pięciu podstawowych podkategorii ryzyka operacyjnego. Zadaniem tych ostatnich jest stworzenie kompleksowej polityki zarządzania daną podkategorią ryzyka operacyjnego, a następnie monitorowanie jej przestrzegania w skali całej instytucji.
 - Drugi poziom obejmuje gremia zapewniające spójne zarządzanie ryzykiem w całym Banku (Komisja ds. Zarządzania Ryzykiem, Departament Zarządzania Ryzykiem Finansowym oraz Zespół ds. Ryzyka Operacyjnego).
 - Trzeci poziom, na którym główne decyzje dotyczące akceptacji poziomu ryzyka w NBP lub jego braku podejmuje Zarząd NBP, informowany o stanie ryzyka w Banku przez Komisję ds. Zarządzania Ryzykiem.

Istotnym elementem systemu zarządzania ryzykiem jest współpraca Komisji ds. Zarządzania Ryzykiem z Departamentem Audytu Wewnętrznego, którego jednym z zadań jest niezależna weryfikacja szacunków ryzyka dokonywanych przez menedżerów ryzyka i zaakceptowanych przez dyrektorów jednostek organizacyjnych NBP.

12.5. Zarządzanie jakością

- Systemy zarządzania jakością przyczyniają się do poprawy metod zarządzania i usprawnienia obsługi klientów. Dlatego w 2002 r. Zarząd NBP zdecydował o wprowadzeniu w NBP systemu zarządzania jakością i podjęciu starań by uzyskać certyfikat jakości ISO 9001:2000. Uznano, że dobrą podstawą budowy systemu zarządzania jakością

będzie usługa bankowości elektronicznej – ze względu na jej innowacyjny charakter i wyraźnie określonych klientów³⁹.

Prace nad wprowadzeniem systemu zarządzania jakością w NBP objęły m.in.:

- kompleksowy przegląd wewnętrznych przepisów, a w rezultacie usunięcie zbędnych lub powtarzających się regulacji,
- wprowadzenie zasady badania satysfakcji klientów, w celu ciągłego podnoszenia jakości usługi i szybkiego usuwania ewentualnych usterek i niedogodności,
- wprowadzenie tzw. audytów wewnętrznych, które pozwalają na bieżącą kontrolę działalności związanej z usługą bankowości elektronicznej.

W czerwcu 2003 r., po pozytywnym wyniku audytu przeprowadzonego przez zewnętrzną jednostkę certyfikującą, NBP otrzymał certyfikat jakości ISO 9001:2000.

- Na podstawie corocznych sprawozdań, które wskazywały na pozytywny wpływ systemu zarządzania jakością na działalność Banku w dziedzinie bankowości elektronicznej, Zarząd NBP wyraził zgodę na podjęcie starań o przedłużenie ważności certyfikatu ISO 9001:2000. Audyt przeprowadzony w lipcu 2006 r. przez uprawnioną jednostkę certyfikującą potwierdził, że Narodowy Bank Polski spełnia niezbędne wymagania w tym zakresie. Na tej podstawie 9 sierpnia 2006 r. NBP otrzymał certyfikat jakości na kolejne trzy lata.

12.6. Podsumowanie

- Doświadczenia z funkcjonowania planowania strategicznego w NBP wskazują na następujące korzyści:
 - czytelne wskazanie celów strategicznych banku na najbliższe lata,
 - bardziej precyzyjne planowanie zadań przez departamenty,
 - bieżąca kontrola realizacji zadań i lepsze zarządzanie zasobami,
 - powiązanie planu strategicznego z innymi planami (finansowym, inwestycji itd.),
 - wzmocnienie przejrzystości działania NBP.
- Dzięki zarządzaniu projektami wprowadzono metodyczne podejście do realizacji zadań w Narodowym Banku Polskim, poprawiła się jakość wewnętrznych procesów organizacyjnych (szybszy proces decyzyjny, lepsza komunikacja, szybkie reagowanie

³⁹ Bankowość elektroniczna umożliwia klientom NBP – państwowym jednostkom budżetowym i państwowym funduszom celowym – wykonywanie operacji bankowych ze swojej siedziby, za pośrednictwem Internetu. Szerzej na ten temat w rozdziale *Obsługa budżetu państwa*.

na zmiany). Nowe zasady wspomagają również racjonalizację gospodarowania budżetem projektu.

- Wprowadzenie systemu zarządzania jakością zgodnego z ISO 9001:2000 umożliwiło:
 - podniesienie jakości obsługi klientów bankowości elektronicznej,
 - poprawę realizowanych procesów,
 - usprawnienie komunikacji między pracownikami.
- Dzięki zarządzaniu ryzykiem operacyjnym NBP może lepiej zapobiegać stratom operacyjnym oraz ograniczać ryzyko reputacji. Jest to szczególnie ważne ze względu na znaczenie zaufania publicznego do banku centralnego.
- Zmiany w zarządzaniu ryzykiem finansowym oznaczają zwiększenie roli Zarządu i ciał kolegialnych NBP w określaniu poziomu akceptowalnego ryzyka finansowego, oddzielenie znacznej części funkcji związanych z zarządzaniem ryzykiem finansowym od bieżących decyzji operacyjnych oraz wprowadzenie kontrolnego monitorowania transakcji wykonywanych przez jednostki operacyjne. Zmiany te są zgodne z obserwowaną ewolucją podejścia do zarządzania ryzykiem finansowym w bankach centralnych.

AUDYT WEWNĘTRZNY

Audyt wewnętrzny to w rozumieniu powszechnie uznawanych standardów Instytutu Auditorów Wewnętrznych (*Institute of Internal Auditors – IIA*) działalność niezależna, dająca obiektywną ocenę, a także doradcza, której celem jest przysporzenie wartości i usprawnienie działalności operacyjnej organizacji.

13.1. Warunki początkowe – kontrola do 2003 r.

- W NBP przez cały okres jego działalności istniały tzw. służby kontrolne wykonujące klasyczne czynności mające na celu wspieranie procesu zarządzania, w tym rozwój systemu kontroli wewnętrznej i eliminowanie przypadków naruszania obowiązujących przepisów prawa i procedur wewnętrznych. Do 2003 r. zadania te wykonywał Departament Rewizji (DR). Prace DR koncentrowały się na wybranych obszarach funkcjonowania banku, w szczególności na:
 - działalności emisyjno-skarbcowej (ze szczególnym uwzględnieniem oddziałów banku),
 - wybranych operacjach finansowych,
 - rachunkowości,
 - szeroko rozumianej działalności administracyjnej (w tym zamówienia publiczne),
 - funkcjonowaniu IT.

Dzięki doświadczeniu rewidentów oraz znajomości powyższych obszarów działania DR prowadziły do znacznego ograniczenia ryzyka w działalności NBP.

- Istniało jednak wiele problemów związanych z potrzebą:
 - ukierunkowania działalności kontrolnej na obszary o podwyższonym ryzyku i podjęcia analizy problemów niebadanych wcześniej w szerszym zakresie,
 - zwiększenia dostępu rewidentów do informacji o procesach zachodzących w NBP i poprawy komunikacji z kontrolowanymi,
 - zmodyfikowania procedur w celu usprawnienia kontroli i objęcia nią całych procesów,
 - wypracowania nowoczesnej metodyki planowania i wydłużenia horyzontu planowania z roku do 3 lat,
 - sukcesywnego podnoszenia jakości pracy i rozwoju zawodowego rewidentów,
 - rozwijania audytu IT,

NBP

2001

2002

2003

2004

2005

2006

13

- przygotowania pracowników NBP do współpracy z Komitetem Auditorów Wewnętrznych (*Internal Auditors Committee – IAC*) ESBC.

13.2. Przekształcenie rewizji w audyt wewnętrzny

- Zasadniczym celem zmian było wyeliminowanie wymienionych powyżej problemów i zwiększenie efektywności działania rewidentów. Biorąc pod uwagę koszty, należało lepiej wykorzystać dostępne zasoby, podejmując działania o charakterze systemowym w celu zwiększenia tzw. kultury kontroli oraz koordynacji rozwoju systemu kontroli wewnętrznej w całej instytucji. Problematyka audytu została także włączona do prac nad rozwojem systemu zarządzania ryzykiem (SZR) w NBP. Dzięki temu:
 - w marcu 2003 r. przekształcono DR w Departament Audytu Wewnętrznego (DAW);
 - planowanie i bieżącą działalność audytu ukierunkowano na ryzyko, wykorzystując nowoczesne procedury i metodyki postępowania;
 - dokonano standaryzacji procesu audytorskiego z wykorzystaniem specjalistycznych narzędzi informatycznych;
 - zapewniono dostęp do niezbędnych informacji i poprawę komunikacji z audytowanymi oraz regularnie informowano Zarząd NBP o wynikach audytów i systemie kontroli wewnętrznej w banku;
 - rozwinęto funkcję analityczną audytu, co pozwoliło wykorzystywać informacje z tzw. kontroli wewnętrznych prowadzonych w NBP, kontroli zewnętrznych oraz badań w ramach samooceny ryzyka prowadzonych w latach 2003–2005;
 - sukcesywnie standaryzowano proces kontroli wewnętrznej w NBP;
 - zintegrowano metodyki i procedury audytu z wprowadzonymi w 2005 r. zasadami zarządzania ryzykiem operacyjnym w NBP;
 - włączono audyt w działalność doradczą, przy realizacji najistotniejszych projektów NBP.

13.3. Standardy i dobre praktyki audytu

- W działalności audytu NBP wzorowano się od końca lat 90. na standardach Instytutu Auditorów Wewnętrznych oraz – od maja 2004 r. – na wymogach zawartych w Podręczniku Audytu IAC (*Audit Manual IAC*). Dodatkowo NBP włączył się w bieżące prace Komitetu Auditorów Wewnętrznych ESBC oraz zaczął wykonywać audyty na

jego rzecz. Zgodnie z odpowiednim standardem Instytutu Auditorów Wewnętrznych⁴⁰ w styczniu 2005 r. przygotowano i wprowadzono „Program zapewnienia jakości i usprawnienia działalności w DAW”, który jest poddawany niezależnej ocenie zgodnie ze stosownymi wymogami.

- Wykorzystywano doświadczenia i tzw. dobre praktyki audytu stosowane przez inne instytucje finansowe, m.in. w ramach współpracy z Bankiem Włoch (tzw. porozumienie bliźniacze – ang. *twinning*), Bankiem Rezerwy Federalnej z Chicago, ekspertami Międzynarodowego Funduszu Walutowego, a także bankami centralnymi z krajów UE i z EBC. Zintensyfikowano również szkolenia audytorów w NBP.
- Zgodnie ze standardami Instytutu Auditorów Wewnętrznych w NBP funkcjonuje audyt wewnętrzny nakierowany na ryzyko, spełniający wszystkie przypisane mu funkcje. Jego działania są zintegrowane z systemem zarządzania ryzykiem, systemem kontroli wewnętrznej i najistotniejszymi projektami prowadzonymi w NBP zgodnie z uchwałą Zarządu w sprawie zarządzania projektami w NBP⁴¹. W działalności audytu wykorzystywane są przejrzyste procedury, nowoczesne metodyki oraz odpowiednie technologie informatyczne. Audyt wewnętrzny w NBP podlega ocenie Zarządu, audytora zewnętrznego i NIK, co służy zwiększeniu wiarygodności prowadzonych kontroli. Zwiększeniu efektywności działalności audytu wewnętrznego sprzyja dodatkowo przyjęty w 2005 r. „Program zapewnienia jakości i usprawnienia działalności w DAW”. Funkcjonowanie programu pozytywnie oceniła w 2006 r. niezależna firma Ernest&Young, a stosowny raport wraz z rekomendacjami został przedstawiony w maju 2006 r. Zarządowi NBP. Punktem odniesienia dla ocen sformułowanych w raporcie były Międzynarodowe Standardy Profesjonalnej Praktyki IIA (ogółem 11 standardów). Uznano, że audyt wewnętrzny w NBP jest zgodny z ośmioma standardami oraz częściowo zgodny w przypadku 3 standardów. W odniesieniu do żadnego obszaru działalności audytorskiej NBP nie sformułowano oceny „niezgodna ze standardami”. Na podstawie wyników tego badania, uwzględniając potrzeby wynikające z dynamiki zmian w NBP, opracowano harmonogram dalszych prac, który został zaakceptowany przez Prezesa NBP i jest sukcesywnie realizowany. Przewiduje się, że prace będą zakończone najpóźniej do końca 2007 r. Planowane są między: modyfikacja programu zapewnienia jakości w kierunku jeszcze większego wsparcia merytorycznej oceny realizowanych audytów, formalne określenie zakresu audytu, badanie poziomu satysfakcji jednostek audytowanych. W 2007 r. planowane jest uzyskanie przez audyt wewnętrzny NBP zgodności ze wszystkimi 11 standardami.
- Równocześnie aktywnie włączono się w proces pomocy technicznej dla banków centralnych państw w okresie transformacji oraz nawiązano partnerskie relacje w ramach współpracy bilateralnej z bankami centralnymi krajów członkowskich UE.

⁴⁰ Standard nr 1300 IIA.

⁴¹ Uchwała nr 19/2003 z dnia 16 maja 2003 r.

13.4. Podsumowanie

- W analizowanym okresie dokonano w NBP istotnych i kompleksowych zmian:
 - przekształcono tzw. działalność rewizyjną (ang. *compliance*) w nowoczesny audyt wewnętrzny nakierowany na ryzyko (ang. *risk based audit*) działający zgodnie z międzynarodowymi standardami IIA,
 - zintegrowano działalność audytorską z rozwijającym się w NBP systemem zarządzania ryzykiem oraz systemem kontroli wewnętrznej, co sprzyja ograniczeniu ryzyka w działalności banku i zwiększa efektywność realizowania ustawowych funkcji,
 - dostosowano się do wymogów obowiązujących polski bank centralny w ramach ESBC,
 - dzięki zdobytym doświadczeniom oraz odpowiednio wykwalifikowanym audytorom wewnętrznym NBP mógł podjąć współpracę z wybranymi bankami centralnymi, udzielając im pomocy technicznej,
 - zaplanowano i przygotowano kolejne działania mające na celu podwyższenie jakości pracy audytorów NBP.
- Powyższą opinię potwierdzają pozytywne wyniki kontroli zewnętrznych prowadzonych w NBP (w tym badania NIK) oraz opinie audytora zewnętrznego dotyczące sprawozdań finansowych banku, jak też rezultaty przeprowadzonej w 2006 r. oceny skuteczności systemu zapewnienia jakości w DAW. Przyjęto również, że niezależne, profesjonalne, zewnętrzne oceny funkcjonowania audytu wewnętrznego będą prowadzone co trzy lata (standardy ESBC i IIA przewidują pięcioletni cykl takich badań).

14

ZMIANY ORGANIZACYJNE
W NBP

14.1. Warunki początkowe – struktura organizacyjna NBP w 2000 r.

- Struktura organizacyjna Narodowego Banku Polskiego w dniu 31 grudnia 2000 r. przedstawiała się następująco:
 - Centrala, składająca się z 15 departamentów, podporządkowanych:
 - Prezesowi NBP – Gabinet Prezesa, Departament Rewizji, Departament Prawny, Departament Kadr,
 - Pierwszemu Zastępcy Prezesa NBP – Departament Polityki Pieniężno-Kredytowej, Departament Operacyjno-Rachunkowy, Departament Systemu Płatniczego, Departament Emisyjno-Skarbcowy, Departament Administracji,
 - Wiceprezesowi NBP – Departament Analiz i Badań, Departament Statystyki, Departament Zagraniczny, Departament Operacji Zagranicznych, Departament Informatyki i Telekomunikacji i Departament Ochrony,
 - Generalny Inspektorat Nadzoru Bankowego – zgodnie z ustawą o Narodowym Banku Polskim – jednostka wydzielona organizacyjnie w strukturze NBP, wykonująca decyzje i zadania określone przez Komisję Nadzoru Bankowego, której przewodniczył Prezes NBP;
 - 13 oddziałów okręgowych i Główny Oddział Walutowo-Dewizowy w Warszawie – tworzące sieć terenową oddziałów. Oddziały okręgowe były jednostkami organizacyjnymi z siedzibami w 13 miastach wojewódzkich, mającymi placówki zamiejscowe, realizujące w różnym zakresie zadania NBP (było to 26 oddziałów zamiejscowych, 10 zespołów zamiejscowych i 5 wydziałów administracyjno-skarbcowych);
 - Zakład Usług Gospodarczych w Warszawie – wykonujący zadania związane z administrowaniem nieruchomościami Centrali NBP oraz obsługą administracyjno-gospodarczą departamentów Centrali i Generalnego Inspektoratu Nadzoru Bankowego.
- Na koniec 2000 r. w NBP zatrudniał 6 424 osoby (6 321 etatów), w tym:
 - w Centrali – 1 117 osób (1 101,7 etatu),
 - w Generalnym Inspektoracie Nadzoru Bankowego – 494 osoby (494 etaty),
 - w oddziałach okręgowych i Głównym Oddziale Walutowo-Dewizowym – 4 181 osoby (4 101,5 etatu),
 - w Zakładzie Usług Gospodarczych – 632 osoby (623,5 etatu).

14.2. Zmiany organizacyjne w Centrali NBP

- W 2001 r. Zarząd NBP powołał w Centrali nową komórkę organizacyjną – Departament Komunikacji Społecznej – w celu skoncentrowania w jednym miejscu zadań z zakresu polityki informacyjnej NBP oraz działalności wydawniczej, informacyjnej i edukacyjnej. Decyzja o utworzeniu nowego departamentu wynikała również z analizy struktury zadaniowej banków centralnych działających w ramach ESBC.
- W 2001 r. zostały wprowadzone zmiany w podporządkowaniu departamentów. Prezes NBP upoważnił Członka Zarządu NBP Tomasza Pasikowskiego do sprawowania bieżącego nadzoru nad Departamentem Administracji, Departamentem Ochrony, Departamentem Informatyki i Telekomunikacji, Departamentem Kadr – m.in. w zakresie działalności socjalnej i ochrony zdrowia pracowników NBP – oraz Zakładem Usług Gospodarczych. Wprowadzone zmiany miały na celu zgrupowanie pod jednym kierownictwem tzw. pionu gospodarki własnej na wzór dyrektora generalnego w jednostkach publicznych.
- W celu poprawy wyników prac badawczych i prognoz opracowywanych przez NBP oraz rozszerzenia obszarów badawczych w 2001 i 2002 r. w Centrali NBP przeprowadzono zmiany organizacyjne, polegające na przekształceniu Departamentu Analiz i Badań w trzy odrębne jednostki: Biuro Badań Makroekonomicznych, Departament Analiz Makroekonomicznych i Strukturalnych oraz Departament Systemu Finansowego. Przekształcono również Departament Polityki Pieniężno-Kredytowej – stał się Departamentem Operacji Krajowych.
- Podział zadań między nowo utworzone komórki organizacyjne przedstawia się następująco:
 - Departament Analiz Makroekonomicznych i Strukturalnych wykonuje zadania dotyczące opracowania założeń polityki pieniężnej oraz analiz i prognoz w tym zakresie, a także nowe zadania analityczne, m.in. dotyczące reform strukturalnych, sytuacji finansów publicznych i rynku pracy,
 - Departament Systemu Finansowego realizuje zadania w zakresie analiz i badań systemu bankowego i rynków finansowych oraz nowe zadania analityczne dotyczące stabilności systemu finansowego,
 - Biuro Badań Makroekonomicznych prowadzi średnio- i długookresowe badania makroekonomiczne, głównie w zakresie mechanizmu transmisji polityki pieniężnej, niezbędne w projektowaniu polityki pieniężnej, a także bieżącej działalności NBP.
- W 2003 r. przekształcono Departament Rewizji w Departament Audytu Wewnętrznego. Departament otrzymał do realizacji dotychczasowe zadania, polegające na badaniu zgodności działania departamentów, GINB i jednostek organizacyjnych z regulacjami normatywnymi, oraz nowe zadania związane z wykonywaniem audytu

wewnętrznego w celu oceny i usprawnienia zarządzania w NBP, a w szczególności kontroli wewnętrznej i zarządzania ryzykiem.

- W 2004 r. w NBP prowadzono działania mające na celu stworzenie nowoczesnych mechanizmów i procedur zarządzania ryzykiem. W tym celu został utworzony Departament Zarządzania Ryzykiem Finansowym, który odpowiada za monitorowanie ryzyka finansowego w NBP. Ponadto utworzono Zespół ds. Ryzyka Operacyjnego, którego zadaniem jest opracowywanie metodyki oraz wykonywanie zadań analitycznych związanych z zarządzaniem ryzykiem operacyjnym w NBP.
- W marcu 2005 r. Departament Operacji Krajowych przejął z Departamentu Systemu Finansowego zadania związane z analizą rynków finansowych pod kątem uwarunkowań realizacji polityki pieniężnej, a z Departamentu Operacji Zagranicznych zadania związane z przeprowadzaniem interwencji walutowych. Rozwiązanie to miało na celu zapewnienie zgodności ze strukturami Europejskiego Banku Centralnego i osiągnięcie przejrzystości funkcjonalnej dzięki integracji wszystkich funkcji operacyjnych polityki pieniężnej w jednym departamencie.
- Z dniem 1 września 2005 r. nastąpiły zmiany w zakresie nadzorowania departamentów Centrali NBP. W związku ze strategicznym znaczeniem prowadzonych w NBP badań naukowych Prezes Narodowego Banku Polskiego objął bezpośredni nadzór nad departamentami badawczymi NBP: Departamentem Analiz Makroekonomicznych i Strukturalnych oraz Biurem Badań Makroekonomicznych. Ponadto 1 Zastępca Prezesa NBP objął nadzór nad Departamentem Statystyki, a Wiceprezes NBP objął nadzór nad Departamentem Emisyjno-Skarbcowym oraz Departamentem Systemu Płatniczego.
- W latach 2001–2004 zostały wprowadzone zmiany organizacyjne w zakresie gospodarki własnej – dokonano przemieszczeń zadań i pracowników pomiędzy Zakładem Usług Gospodarczych, a departamentami. Departamentom zostały przekazane dotychczasowe zadania ZUG związane m.in. z administrowaniem nieruchomościami, planowaniem i realizacją inwestycji, remontów i konserwacji, ochroną i zabezpieczeniami (łącznie ze strażą bankową), zakupami składników majątkowych, prowadzeniem ewidencji środków trwałych.

Celem tych zmian były:

- racjonalizacja kosztów działania NBP,
- usprawnienie trybu wykonywania zadań, w tym uproszczenie istniejących procedur i struktur organizacyjnych,
- wykonywanie zadań w pełnym cyklu przez departamenty i jednostki organizacyjne,
- przekształcenie ZUG w mniejszą jednostkę organizacyjną, o ściśle określonych zadaniach i kompetencjach, łatwiejszą w zarządzaniu.

NBP

2001

2002

2003

2004

2005

2006

14

- W latach 2003–2004 w wyniku restrukturyzacji ZUG nastąpiło zmniejszenie zatrudnienia w NBP o 76 etatów.

14.3. Zmiany organizacyjne w sieci terenowej

- W 1999 r. Zarząd NBP powołał Zespół ds. Przeglądu i Restrukturyzacji Sieci Terenowej NBP. W wyniku prac Zespołu oraz prac nad planem działalności NBP na lata 2000–2002 Zarząd NBP opowiedział się za ograniczeniem struktury sieci terenowej NBP i utrzymaniem w strukturze NBP 16 placówek terenowych, których siedziby będą usytuowane w miastach wojewódzkich. Reorganizacja sieci terenowej NBP miała na celu:
 - racjonalizację kosztów oraz wielkości i struktury zatrudnienia w NBP,
 - dostosowanie sieci terenowej NBP do podziału administracyjnego kraju,
 - przygotowanie NBP do wykonywania zadań w ramach Europejskiego Systemu Banków Centralnych.
- W 2001 r. zdecydowano o przyznaniu statusu oddziałów okręgowych trzem oddziałom zamiejscowym – w Kielcach, Opolu i Zielonej Górze od 1 stycznia 2002 r., 31 stycznia 2002 r. zlikwidowano oddział zamiejscowy w Pile – jako przedsięwzięcie pilotażowe w restrukturyzacji sieci terenowej. 31 października 2002 r. nastąpiła likwidacja 10 zespołów zamiejscowych, których zadania zostały przejęte przez oddziały okręgowe; 31 stycznia 2003 r. zlikwidowano pozostałe 22 oddziały zamiejscowe oddziałów okręgowych. W ten sposób ograniczono strukturę NBP do 16 oddziałów okręgowych usytuowanych w miastach wojewódzkich.

W latach 2002–2003 w wyniku restrukturyzacji sieci terenowej zwolnionych zostało 1 227 etatów, co oznaczało spadek zatrudnienia w NBP o 19,2 proc. Narodowy Bank Polski za zgodą Ministerstwa Finansów utworzył fundusz specjalny na wypłatę rekompensat dla zwalnianych pracowników oddziałów zamiejscowych i zespołów zamiejscowych. Rekompensaty otrzymało 958 pracowników, przeciętna rekompensata wyniosła 21 044 zł.
- W latach 2003–2006 zostały zlikwidowane wydziały administracyjno-skarbowe, działające w strukturach oddziałów okręgowych.
- Znaczna część majątku likwidowanych placówek została przekazana na rzecz Skarbu Państwa oraz Banku Gospodarstwa Krajowego (obiekty oddziałów zamiejscowych w Pile, Tarnowie, Kaliszu i Bielsku-Białej o wartości księgowej 6,8 mln zł, a rynkowej ponad 16 mln zł). Obiekt w Toruniu przekazano w bezpłatne użytkowanie Uniwersytetowi Mikołaja Kopernika (wartość księgowa wynosiła ponad 2 mln zł, a rynkowa ponad 8 mln zł). Nieruchomość Oddziału Zamiejscowego w Siedlcach o wartości księgowej 2,5 mln zł sprzedano za 8,57 mln zł. Dochód ze sprzedaży powiększył zysk NBP przekazywany do budżetu państwa.

Tabela 8

Wykaz majątku NBP przekazanego na rzecz Skarbu Państwa w wyniku restrukturyzacji sieci terenowej w latach 2003–2006

Lp.	Obiekt	Data przekazania	Wartość rynkowa (w zł)	Przeznaczenie
1.	O/Z Nowy Sącz	14.01.2003	3 779 279	Sąd i Prokuratura Okręgowa
2.	O/Z Legnica	20.01.2003	4 334 128	Wojewoda na potrzeby Urzędu
3.	O/Z Wałbrzych	20.01.2003	5 363 098	Wojewoda na potrzeby Urzędu
4.	O/Z Słupsk	21.01.2003	3 548 113	Sąd Okręgowy
5.	O/Z Zamość	21.01.2003	3 140 900	Sąd Okręgowy
6.	O/Z Krosno	22.01.2003	4 373 304	Sąd Okręgowy
7.	O/Z Ostrołęka	22.01.2003	2 828 080	Sąd Okręgowy
8.	O/Z Przemyśl	22.01.2003	2 197 169	Sąd Okręgowy
9.	O/Z Jelenia Góra	23.01.2003	4 396 307	Sąd Okręgowy
10.	O/Z Radom	23.01.2003	2 873 371	Sąd Okręgowy
11.	O/Z Gorzów Wielkopolski	24.01.2003	5 947 330	Wojewoda na potrzeby Urzędu
12.	O/Z Suwałki	27.01.2003	3 135 083	Wojewoda na potrzeby Urzędu
13.	O/Z Częstochowa	28.01.2003	3 370 622	Sąd i Prokuratura Okręgowa
14.	O/Z Płock	30.01.2003	9 241 423	Prokuratura Okręgowa
15.	O/Z Piotrków Trybunalski	09.07.2003	4 817 902	Prezydent na potrzeby Urzędu Miasta
16.	O/Z Konin	11.07.2003	4 463 602	Miejska Biblioteka Publiczna
17.	O/Z Koszalin	28.07.2003	5 568 475	Prezydent na potrzeby Urzędu Miasta
18.	WAS Brodnica	23.03.2004	1 692 760	Komenda Powiatowa Policji
19.	WAS Słupca	14.12.2004	1 846 900	Starostwo Powiatowe i Prokuratura
20.	WAS Augustów	22.12.2004	2 903 200	Sąd Rejonowy i Komenda Powiatowa Policji
21.	WAS Lubartów	29.12.2004	1 066 000	Komenda Wojewódzka Policji
22.	WAS Kozienice	28.07.2005	4 582 000	Komenda Powiatowa Policji
	SUMA		85 469 046	

Oznaczenia:

O/Z – oddział zamiejscowy

WAS – wydział administracyjno-skarbcowy

- W omawianym okresie wprowadzono w NBP nowe systemy informatyczne, w tym takie jak: Zintegrowany System Księgowy, System Gospodarki Własnej oraz System Kadrowo-Płacowy „Egeria”, a także kupiono sortery do przeliczania pieniędzy dla oddziałów okręgowych NBP. Umożliwiło to zwiększenie wydajności pracy, co z kolei pozwoliło na weryfikację zatrudnienia w latach 2004–2006 w oddziałach okręgowych przy zastosowaniu jednakowych mierników. Jednocześnie podjęto decyzję o połączeniu (od 1 maja 2005 r.) Oddziału Okręgowego w Warszawie z Głównym Oddziałem Walutowo-Dewizowym w jedną jednostkę organizacyjną. Celem połączenia było dalsze obniżenie kosztów działania, usprawnienie obsługi klientów NBP i ujednoczenie struktury organizacyjnej NBP.

W wyniku powyższych zmian zatrudnienie w NBP zmniejszyło się o kolejne 488,58 etatu.

- Wobec pracowników, z którymi NBP rozwiązał stosunek pracy, podjęto następujące działania osłonowe:
 - wypłacono wszystkim odchodzącym z NBP pracownikom dodatkowe odprawy – w uzgodnieniu z Ministrem Finansów,
 - przeprowadzono na koszt NBP szkolenia:
 - ze znajomości rynku pracy i autoprezentacji oraz udzielano porad i pomocy dla zwalnianych osób w zakresie dostosowania się do nowej sytuacji (rozmowy z psychologiem),
 - w zakresie podnoszenia lub zmiany kwalifikacji zawodowych w celu zwiększenia własnej atrakcyjności na rynku pracy i ułatwienia poszukiwania nowych miejsc pracy,
 - zobowiązano dyrektorów oddziałów okręgowych do aktywnej pomocy w poszukiwaniu nowych miejsc pracy na lokalnych rynkach.

14.4. Inne zmiany organizacyjne

- W celu ograniczenia kosztów utrzymania majątku wykorzystywanego w działalności szkoleniowej i socjalnej podjęto decyzję o likwidacji 6 z 10 ośrodków NBP. W drodze przetargu sprzedano 5 nieruchomości o wartości księgowej ponad 8,9 mln zł, uzyskując 7,1 mln zł. Jedną nieruchomość przekazano bezpłatnie na rzecz Skarbu Państwa z przeznaczeniem na cele publiczne (Ośrodek Wypoczynkowy w Dźwirzynie o wartości księgowej 4,7 mln zł i rynkowej ponad 7,6 mln zł przekazano staroście kołobrzeskiemu).
- W wyniku tych działań koszty działalności spadły o 2,520 mln zł rocznie, natomiast zatrudnienie zmniejszyło się o 65 pracowników.
- W 2004 r. podjęto decyzję o przekazaniu dwóch nieruchomości NBP w Katowicach (o wartości księgowej 15,8 mln zł i rynkowej 38,6 mln zł) na rzecz wyższych uczelni. Obiekt, w którym prowadziła działalność Szkoła Bankowa przekazano Akademii Ekonomicznej w Katowicach, natomiast budynek oddziału okręgowego, po przeniesieniu działalności do nowej siedziby, przekazano Uniwersytetowi Śląskiemu.

14.5. Podsumowanie

- Struktura organizacyjna Narodowego Banku Polskiego na koniec 2006 r. przedstawia się następująco:
 - Centrala, składająca się z 19 departamentów i Zespołu ds. Ryzyka Operacyjnego, podporządkowanych:
 - Prezesowi NBP – Departament Analiz Makroekonomicznych i Strukturalnych,

Biuro Badań Makroekonomicznych, Gabinet Prezesa, Departament Komunikacji Społecznej, Departament Audytu Wewnętrznego, Departament Zarządzania Ryzykiem Finansowym, Departament Prawny, Departament Zagraniczny oraz realizujące zadania w zakresie gospodarki własnej Departamenty: Kadr, Administracji, Ochrony, Informatyki i Telekomunikacji.

Pion gospodarki własnej (tj. ww. departamenty oraz Zakład Usług Gospodarczych) podlega bieżącemu nadzorowi, sprawowanemu przez Członka Zarządu NBP,

- Pierwszemu Zastępcy Prezesa NBP – Departament Systemu Finansowego, Departament Operacji Krajowych, Departament Operacyjno-Rachunkowy, Departament Statystyki, Zespół ds. Ryzyka Operacyjnego,
 - Wiceprezesa NBP – Departament Operacji Zagranicznych, Departament Systemu Płatniczego i Departament Emisyjno-Skarbcowy,
- Generalny Inspektorat Nadzoru Bankowego – jednostka wydzielona organizacyjnie w strukturze Narodowego Banku Polskiego, wykonująca decyzje i zadania określone przez Komisję Nadzoru Bankowego, której przewodniczy Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, i której członkiem jest Pierwszy Zastępca Prezesa NBP⁴²,
 - 16 oddziałów okręgowych usytuowanych w miastach wojewódzkich,
 - Zakład Usług Gospodarczych w Warszawie – wykonujący usługi porządkowe, transportowe, poligraficzne, prowadzenia pokoi gościnnych i ośrodków szkoleniowych oraz obsługę kancelaryjną departamentów Centrali i Generalnego Inspektoratu Nadzoru Bankowego.
- Na koniec 2006 r. zatrudnienie w NBP przedstawia się następująco:
 - ogółem – 4 448 etatów wobec 6 321 etatów w 2000 r.,
 - w Centrali – 1 580 etatów, wobec 1 101,7 etatu w 2000 r.,
 - w Generalnym Inspektoracie Nadzoru Bankowego – 450 etatów wobec 494 etatów w 2000 r.
 - w oddziałach okręgowych – 2 183 etaty wobec 4 101,5 etatu w 2000 r.
 - w Zakładzie Usług Gospodarczych – 275 etatów wobec 623,5 etatu w 2000 r.

⁴² Zgodnie z ustawą o nadzorze nad rynkiem finansowym, która weszła w życie 19 września 2006 r:

– utworzono Komisję Nadzoru Finansowego i Urząd Komisji Nadzoru Finansowego; jednym z zadań komisji jest sprawowanie nadzoru bankowego;

– zmienił się skład Komisji Nadzoru Bankowego, w której Przewodniczącym został Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego;

– z dniem 31 grudnia 2007 r. zlikwidowana będzie Komisja Nadzoru Bankowego i Generalny Inspektorat Nadzoru Bankowego. Od 1 stycznia 2008 r. zadania Komisji Nadzoru Bankowego przejmuje Komisja Nadzoru Finansowego, a pracownicy Generalnego Inspektoratu Nadzoru Bankowego stają się pracownikami Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego.

- W latach 2001–2006 dokonywane były zmiany organizacyjne:
 - w Centrali NBP – polegające na tworzeniu, likwidacji i przekształcaniach departamentów, odpowiednio do zmian w podziale zadań oraz podejmowania nowych zadań, w szczególności w zakresie działalności edukacyjnej, analiz i badań, zarządzania ryzykiem i audytu wewnętrznego,
 - w sieci terenowej NBP – polegające na likwidacji i przekształcaniach placówek oddziałów okręgowych i Głównego Oddziału Walutowo-Dewizowego.
- W wyniku przeprowadzonych zmian:
 - poprawiła się przejrzystość struktury i sprawność działania NBP,
 - uproszczono przepływy informacyjno-decyzyjne,
 - dostosowano strukturę terenową NBP do podziału administracyjnego kraju i zmniejszono liczbę placówek NBP w terenie,
 - obniżono koszty działania, w tym na skutek zmniejszenia zatrudnienia i kosztów związanych z eksploatacją majątku.
- Zatrudnienie w latach 2001–2006 zmniejszyło się o 1 862,4 etatu, tj. o 29,21 proc., koszty wynagrodzeń (liczonych jako całkowite koszty wynagrodzeń z narzutami niezależnie od miejsca księgowania⁴³) w 2006 r. w porównaniu z 2001 r. będą niższe o 61 480 tys. zł, tj. o 13,16 proc. Oszczędności w kosztach wynagrodzeń w latach 2001–2006 wyniosły 463,7 mln zł. Spadek realnego funduszu wynagrodzeń w latach 2001–2006 wyniósł 20,9 proc.
- W wyniku zmian organizacyjnych w latach 2001–2006 przekazano nieodpłatnie lub sprzedano nieruchomości o wartości księgowej netto 90,7 mln zł i rynkowej ponad 172 mln zł (105 budynków). Uzyskano przychody ze sprzedaży w wysokości 15,7 mln zł.
- W wyniku tych zmian bieżące koszty działalności obniżyły się o ponad 10 proc.

⁴³ W latach 2001–2006 zasady księgowania ulegały zmianom, dlatego w celu zapewnienia porównywalności przedstawiono rzeczywiste całkowite koszty wynagrodzeń z narzutami. Różnica wynika z doliczenia do wartości księgowej pozycji „wynagrodzenia z narzutami” funduszu premiowego, który w latach 2001–2003 zgodnie z zasadami księgowymi był tworzony z podziału zysku NBP (łącznie 150,1 mln zł), oraz łącznie 47,3 mln zł wpłat na pracowniczy program emerytalny, księgowanych w latach 2001–2003 w ciężar kosztów administracyjnych. Fundusz premiowy był tworzony na mocy ustawy o NBP do momentu wprowadzenia jej zmiany ustawą z dnia 18 grudnia 2003 r. o zmianie ustawy o Narodowym Banku Polskim oraz o zmianie innych ustaw.

KAPITAŁ LUDZKI

15.1. Warunki początkowe

- Na koniec 2000 r. NBP zatrudniał 6 424 osoby (6 321 etatów). Udział pracowników z wykształceniem wyższym wynosił 34 proc, a średnia wieku 42–43 lata. Najliczniejszą grupę wiekową tworzyli pracownicy w wieku 36–55 lat (63,2 proc.). Przeważali pracownicy o ponad 15-letnim stażu pracy (40,6 proc.). Udział pracowników o najkrótszym stażu pracy (do 5 lat) wynosił 10,7 proc.
- W 2000 r. na 6 424 pracowników przypadło 8 116 jednostek szkoleniowych (osoboszkoleń), co daje średnio 1,26 szkoleń na osobę. Oprócz szkoleń specjalistycznych organizowane były również szkolenia na poziomie podstawowym.

15.2. Zmiany w strukturze zatrudnienia

- W latach 2001–2006 w NBP udział pracowników z wykształceniem wyższym wzrósł z 34 proc. do 53,7 proc., natomiast spadł udział pracowników z wykształceniem średnim i podstawowym, ponieważ część pracowników uzyskała wyższe wykształcenie, a w wyniku restrukturyzacji duża grupa takich pracowników opuściła NBP.

Tabela 9

Poziom wykształcenia pracowników w jednostkach organizacyjnych NBP w latach 2001–2006 (stan w dniu 31 grudnia)

Wykształcenie	2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006*	
	osoby	%	osoby	%	osoby	%	osoby	%	osoby	%	osoby	%	osoby	%
Wyższe	2 184	34,0	2 615	40,1	2 575	41,1	2 370	47,0	2 391	48,5	2 417	52,7	2 425	53,7
Średnie	3 174	49,4	2 951	45,3	2 751	43,9	2 020	40,1	1 947	39,5	1 695	37,0	1 632	36,2
Podst.	1 066	16,6	951	14,6	946	15,1	649	12,9	591	12,0	472	10,3	458	10,1
Razem	6 424	100,0	6 517	100,0	6 272	100,0	5 039	100,0	4 929	100,0	4 584	100,0	4 515	100,0

* dane szacunkowe
Źródło: dane NBP.

- W 2000 r. w NBP było zatrudnionych 36 pracowników z tytułem doktora i 3 profesorów. W 2006 r. w NBP pracowało 75 osób z tytułem doktora i 5 profesorów.
- Średnia wieku zatrudnionych w NBP w latach 2000–2006 była stabilna i nie odbiegała od średniej wieku zatrudnionych w innych europejskich bankach centralnych. W latach 2000–2006 najliczniejszą grupę wiekową w NBP tworzyli pracownicy w wieku 36–55 lat. W strukturze zatrudnienia ogółem według wieku odnotowano wzrost udziału tej grupy wiekowej z 63,2 proc. w 2000 r. do 66,3 proc. w 2006 r. Spowodowane to było przechodzeniem – z upływem lat – pracowników do wyższych grup wiekowych, a także ze zwolnieniami dokonanymi w toku reorganizacji NBP i racjonalizacją zatrudnienia, które dotyczyły także ludzi młodych.

- Udział pracowników z ponad 15-letnim stażem zmniejszył się z 40,6 do 35,9 proc. Wzrósł udział pracowników o najkrótszym stażu pracy (do 5 lat) z 10,7 do 21,5 proc. Zmiany te były spowodowane zapotrzebowaniem na nowe kompetencje w obliczu nowych zadań i przystosowywania NBP do współpracy w ramach ESBC.
- Nastąpiło wzmocnienie kadrowe w Centrali dzięki zwiększeniu zatrudnienia o około 20 proc. Największy wzrost dotyczył osób zaangażowanych w działalność analityczno-badawczą – ich udział w ogóle zatrudnionych zwiększył się z 10 do 13,3 proc. Rozszerzenie skali działań informacyjnych, a także uruchomienie Programu Edukacji Ekonomicznej spowodowało wzrost liczby pracowników zajmujących się działalnością informacyjno-edukacyjną z 26 do 48 osób. Zmniejszyło się natomiast zatrudnienie w oddziałach okręgowych, szczególnie w odniesieniu do zadań związanych z obsługą budżetu państwa (w wyniku wprowadzenia bankowości elektronicznej) oraz w zadaniach emisyjno-skarbcowych (dzięki automatyzacji prac).

15.3. Szkolenia i rozwój pracowników

- W latach 2001–2006 wzrosła liczba szkoleń, przy malejącej liczbie zatrudnionych – z 8 116 do 9 315 jednostek szkoleniowych (osoboszkoleń), co daje wzrost z 1,26 do 2,06 szkolenia na pracownika.
- Nowe cele i zadania departamentów merytorycznych były jednym z głównych powodów wzrostu zaawansowania i specjalizacji tematyki kursów:
 - mały grupy szkoleniowe (10–14 osób),
 - w szkoleniach wykorzystywano sprzęt komputerowy, także podłączany do Internetu. Standardem na każdym kursie stały się prezentacje multimedialne.
- Efektywniej zarządzano czasem pracowników:
 - skrócono średni czas szkoleń dedykowanych dla NBP do 3 dni,
 - obszernie tematy szkoleń dzielono na kilka krótszych modułów,
 - coraz częściej korzystano z kursów otwartych poza NBP.
- Wszystkie typy szkoleń objęto badaniem efektywności.
- Zwiększyła się liczba słuchaczy studiów podyplomowych ze 120 w 2000 r. do 205 w 2006 r. (wzrost odsetka studiujących z 1,9 do 4,5). Znacznie wzrosła liczba doktorantów – z 13 w 2000 r. do 34 w 2006 r. Zmiana struktury zatrudnienia spowodowała mniejsze zainteresowanie studiami wyższymi. O ile jeszcze w latach 2000–2002 rocznie ponad 400 pracowników NBP studiowało na studiach licencjackich i magisterskich, w 2006 r. było ich 238.

- W 2000 r. doskonalenie znajomości języków obcych zajmowało 789 jednostek szkoleniowych, podczas gdy w 2006 r. 1 107 jednostek. Dzięki wzrostowi znajomości języka angielskiego oraz większej bieżącej współpracy w ramach ESBC odchodzi się od typowych 3–4 letnich ogólnych kursów stacjonarnych na rzecz krótszych kursów specjalistycznych i kursów przygotowujących do zdobycia międzynarodowych certyfikatów językowych.
- Oprócz tradycyjnych kursów i seminariów NBP od 2005 r. oferuje grupie 100 pracowników zajmujących się nadzorem bankowym i stabilnością finansową dostęp do e-learningowej platformy szkoleniowej *FSIConnect*⁴⁴.
- Dla nadzoru bankowego i komórek zajmujących się stabilnością finansową uruchomiono największy w ostatnich latach projekt szkoleniowy dotyczący wprowadzania w Polsce Nowej Umowy Kapitałowej. Trwający 12 miesięcy projekt prowadzony przez Deloitte Advisory, jedną z renomowanych firm doradczo–audytorskich, obejmuje wszystkich merytorycznych pracowników zajmujących się tą tematyką w nadzorze bankowym i innych jednostkach NBP. Łącznie na poziomie podstawowym zostanie przeszkolonych 390 osób, na średnio zaawansowanym 210 osób, a na zaawansowanym 120 osób.
- Z odbiorcy szkoleń NBP stał się partnerem oferującym pomoc techniczną i szkoleniową. W latach 2001–2006 utworzona przez NBP Inicjatywa Szkoleniowa dla Nadzoru Bankowego (znana pod angielskim skrótem TIBS) zorganizowała łącznie 16 seminariów, w tym 1 na Ukrainie, 11 samodzielnie w kraju, a 4 we współpracy z innymi instytucjami, takimi jak *Financial Stability Institute* oraz *Toronto International Centre for Financial Sector Supervision*. Łącznie w seminariach organizowanych lub współorganizowanych przez TIBS wzięło udział 446 przedstawicieli instytucji nadzorczych z 28 krajów, głównie z krajów Europy Środkowej i Południowej oraz Wspólnoty Niepodległych Państw. Dodatkowo w 2005 r. powołano Inicjatywę Szkoleniową dla Banków Centralnych Krajów Przechodzących Transformację Gospodarczą. W latach 2003–2006 zorganizowano 6 seminariów tematycznych, w tym trzy we współpracy z Narodowym Bankiem Szwajcarii, 47 wizyt studyjnych oraz 9 staży w Centrali NBP, które trwały od 4 do 12 tygodni. We wszystkich działaniach pomocowych (w ramach drugiej inicjatywy) wzięło udział łącznie 358 osób z 24 banków centralnych.
- W listopadzie 2004 r. w NBP wprowadzono Program Rozwoju Zawodowego pracowników, oparty na podejściu kompetencyjnym. Umożliwia on:
 - precyzyjne zdefiniowanie wymagań kompetencyjnych na poszczególnych stanowiskach,
 - diagnozę potrzeb rozwojowych pracowników (określenie luk kompetencyjnych) w zakresie kompetencji niezbędnych do realizowania zadań zawodowych,
 - opracowanie indywidualnych planów rozwoju pracowników z określeniem działań priorytetowych i wspierających (ścieżki rozwoju pracowników).

⁴⁴ *FSIConnect* – nowoczesna platforma e-learningowa prowadzona przez *Financial Stability Institute* w Bazylei (BIS).

- Program Rozwoju Zawodowego jest w całości skomputeryzowany, a dostęp do narzędzi i materiałów wspierających proces doskonalenia zawodowego pracowników odbywa się poprzez specjalną stronę intranetową, co zwiększa efektywność poszczególnych działań.

15.4. Podsumowanie

- Udział pracowników z wyższym wykształceniem wzrósł z 34 proc. w 2000 r. do 53,7 proc. w 2006 r. Obecna struktura wykształcenia jest odzwierciedleniem długofalowej polityki szkoleniowej oraz zatrudnienia. NBP wspiera inicjatywy pracowników dążących do podnoszenia swoich kwalifikacji, a także przyjmuje do pracy wyłącznie osoby, które posiadają wykształcenie wymagane na danym stanowisku pracy.
- W latach 2000–2006 podwoiła się liczba pracowników mających stopnie doktorskie i tytuły naukowe i obecnie wynosi 80 osób.
- W tym okresie liczba szkoleń organizowanych dla pracowników wzrosła o ponad 60 proc.
- W ramach Inicjatywy Szkoleniowej dla Nadzoru Bankowego (TIBS) zorganizowano łącznie 16 seminariów dla 446 nadzorców bankowych z 28 krajów, a w działaniach pomocowych w ramach Inicjatywy Szkoleniowej dla Banków Centralnych Krajów Przechodzących Transformację Gospodarczą wzięło udział 358 osób z 24 banków centralnych.
- Wprowadzany jest Program Rozwoju Zawodowego oparty na podejściu kompetencyjnym.

TECHNOLOGIE I PROJEKTY
ZWIĄZANE Z INFRASTRUKTURĄ
TELEINFORMATYCZNĄ

16.1. Warunki początkowe i główne kierunki zmian

- Na koniec 2000 r. w NBP istniała infrastruktura teleinformatyczna stanowiąca część systemów informatycznych Banku lub samodzielnie dostarczająca usługi teleinformatyczne oraz komunikacyjne na potrzeby wewnętrzne. Głównymi elementami infrastruktury teleinformatycznej były:
 - ośrodki komputerowe, dwa lokalne i jeden zdalny, tworzące rozproszony ośrodek komputerowy NBP;
 - sieć komputerowa NBP Netbank, która jednak nie zapewniała separacji grup użytkowników poszczególnych systemów informatycznych; do połączenia z oddziałami okręgowymi wykorzystywane były kanały transmisyjne o stosunkowo małej przepustowości;
 - zdecentralizowany system poczty elektronicznej NBP, w każdym oddziale obsługiwany przez własny serwer urzędu pocztowego, a w Centrali przez trzy serwery;
 - stanowisko pracy pracownika merytorycznego NBP:
 - wyposażone w komputer osobisty, bez zestandaryzowania konfiguracji w odniesieniu do systemu operacyjnego,
 - z dostępem do Internetu, ale wyłącznie z osobnego stanowiska pracy, niemającego podłączenia do korporacyjnej sieci Netbank,
 - pliki danych przechowywane w zasobach pamięci dyskowych dostępnych przez sieć komputerową,
 - ochrona antywirusowa bez funkcji automatycznej aktualizacji;
 - informacyjny portal internetowy NBP.

Zmiany w latach 2001–2006 polegały na centralizacji infrastruktury informatycznej, unowocześnieniu sieci komputerowej, udoskonalaniu poczty elektronicznej oraz na poprawie wyposażenia stanowisk pracy pracowników merytorycznych. Równocześnie systematycznie rozwijano technologię stosowaną w witrynach portali internetowych NBP. Przed przystąpieniem Polski do UE umożliwiono wymianę danych między NBP a ESBC.

16.2. Centralizacja infrastruktury informatycznej, zmiany w sieci komputerowej i poczcie elektronicznej

- W latach 2001–2006 nastąpiła centralizacja⁴⁵ wszystkich opisanych elementów infrastruktury teleinformatycznej i automatyzacja zadań związanych z utrzymaniem tej infrastruktury.

⁴⁵ Centralizacja elementów infrastruktury rozumiana jest jako łączenie oddzielnych części infrastruktury w jednolite technologicznie, spójne systemy teleinformatyczne, które zarządzane są z Centrali NBP i obsługują oddalone od siebie stanowiska pracy, zarówno w Centrali, jak i w oddziałach okręgowych.

- W ośrodkach komputerowych:
 - zlikwidowano najstarszy lokalny ośrodek komputerowy, budując nowy ośrodek w Centrali NBP, który utworzył wraz z ośrodkiem zdalnym główne środowisko pracy dla systemów krytycznych,
 - wielokrotnie zwiększono przepustowość kanałów transmisyjnych łączących wyposażenie ośrodków lokalnych z ośrodkiem zdalnym.
- Po przebudowie sieć komputerowa NBP Netbank zapewnia podział na grupy użytkowników poszczególnych systemów informatycznych. Każdy użytkownik ma uprawnienia dostępu tylko do tych operacji, które wykonuje z racji swoich obowiązków służbowych. Sposób połączenia użytkowników sieci w Centrali NBP z oddziałami okręgowymi zapewnia większą szybkość przesyłania danych. Szybkość może być w przyszłości zwiększana. Dla bezpieczeństwa transmisję danych w sieci Netbank obsługuje dwóch niezależnych operatorów.
- System poczty elektronicznej NBP został scentralizowany i obsługują go dwa serwery urzędu pocztowego. Wprowadzono funkcję archiwizacji danych na udostępnionych w sieci Netbank systemach dyskowych.

16.3. Zmiany na stanowiskach pracy pracowników merytorycznych

- Na stanowisku pracy pracownika merytorycznego NBP:
 - dokonano standaryzacji konfiguracji komputera osobistego,
 - dostęp do Internetu jest możliwy z podstawowego stanowiska pracy, po przydzieleniu takiego uprawnienia,
 - zbudowano system archiwizacji plików, dostępnych poprzez sieć komputerową w centralnych zasobach pamięci dyskowych,
 - ochrona antywirusowa zyskała funkcję automatycznej aktualizacji, zainstalowano również indywidualne filtry zabezpieczające stanowisko przed niepożądaną penetracją w sieć komputerową.
- Stworzono oprogramowanie do wymiany danych pomiędzy różnymi aplikacjami bankowymi oraz systemami informatycznymi innych instytucji.
- Zbudowano system autoryzacji użytkownika w sieci komputerowej NBP Netbank, oparty na certyfikacie przechowywanym na osobistej karcie identyfikacyjnej. To zaawansowane technologicznie rozwiązanie spełnia wysokie wymagania w zakresie ochrony dostępu do zasobów teleinformatycznych NBP i stosowane jest także przez

użytkowników korzystających z bezprzewodowej sieci komputerowej na terenie Centrali NBP oraz użytkowników mobilnych.

16.4. Zmiany w portalu internetowym

- W latach 2001–2006 znacznie rozwinięto technologię prezentacji informacji w witrynach portali internetowych NBP. Portal NBP został również wzbogacony o dział ogłoszeń związanych z przetargami, gdzie publikowane są dokumenty podpisane kwalifikowanym podpisem elektronicznym, oraz o elektroniczne biuro podawcze, umożliwiające przyjmowanie przez NBP korespondencji w formie dokumentu elektronicznego.

16.5. Wymiana danych z ESBC

- Przed przystąpieniem Polski do UE zbudowano infrastrukturę teleinformatyczną ESBC, dzięki czemu możliwa jest wymiana danych pomiędzy NBP i EBC czy innymi bankami narodowymi ESBC oraz dostęp pracowników NBP do aplikacji utrzymywanych na centralnych serwerach EBC. W 2006 r. zakończono budowę zapasowej instalacji dla infrastruktury teleinformatycznej ESCB, która została zlokalizowana w Zalesiu Górnym.

16.6. Podsumowanie

- Na koniec 2006 r. Narodowy Bank Polski ma:
 - nowoczesny, scentralizowany ośrodek komputerowy z częścią zapasową, oddaloną od siedziby Centrali, zgodnie z wymaganiami bezpieczeństwa pracy krytycznych systemów informatycznych,
 - sieć komputerową Netbank do obsługi informatycznych systemów NBP o dużej przepustowości, zapewniającą szybkie przesyłanie danych w Centrali, a także z Centrali do oddziałów i między oddziałami okręgowymi NBP,
 - pocztę elektroniczną NBP wykorzystującą scentralizowane serwery, zapewniającą archiwizację przesyłek,
 - stanowisko pracy pracownika merytorycznego NBP o wysokim standardzie z bezpiecznym dostępem do Internetu, z dostępem do centralnych zasobów danych bankowych oraz z ochroną antywirusową,
 - nowoczesny informacyjny portal internetowy NBP,

- Infrastrukturę Klucza Publicznego dla użytkowników sieci komputerowej Netbank, wykorzystującą certyfikat przechowywany na osobistej karcie identyfikacyjnej,
- infrastrukturę teleinformatyczną ESBC.
- Inwestycje zrealizowane w latach 2001–2006 znacznie uprościły architekturę sprzętową systemów informatycznych NBP dzięki centralizacji ośrodków komputerowych Centrali NBP. Uproszczenie konfiguracji oraz standaryzacji środowiska użytkownika końcowego (pracownika) umożliwiło zautomatyzowanie wielu procesów związanych utrzymaniem jego stanowiska komputerowego. Dzięki standaryzacji metody komunikacji pomiędzy poszczególnymi aplikacjami efektywniej tworzone są nowe rozwiązania informatyczne.
- Komputerowe stanowisko pracy użytkownika sieci Netbank spełnia standardy nowoczesnego narzędzia pracy z bezpiecznym dla danych Banku dostępem do zewnętrznych źródeł informacji. Z drugiej strony operatorom aplikacji krytycznych umożliwia zastosowanie restrykcyjnych rozwiązań, ograniczających ich komunikację wyłącznie do serwera aplikacji krytycznej.

FINANSE
(ZASADY **R**ACHUNKOWOŚCI,
PLANOWANIE I **B**UDŻETOWANIE,
INFORMATYCZNE
SYSTEMY **K**SIĘGOWE)

17.1. Rachunkowość – warunki początkowe i główne kierunki zmian

- Do końca 2003 r. zgodnie z ustawą o Narodowym Banku Polskim:
 - zasady rachunkowości NBP musiały być zgodne z Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości;
 - badania rocznego sprawozdania finansowego nie przeprowadzał audytor zewnętrzny, lecz komisja bilansowa, powoływana przez Radę Ministrów;
 - w skład Komisji badającej i oceniającej sprawozdanie finansowe NBP wchodził pracownicy naukowcy oraz pracownicy Ministerstwa Finansów; ostatnie badanie sprawozdania finansowego NBP na tych zasadach zostało przeprowadzone na dzień 31 grudnia 2003 r.;
 - część rocznego zysku NBP odprowadzał do budżetu państwa po upływie 30 dni od daty zatwierdzenia rocznego sprawozdania finansowego;
 - Do 30 kwietnia 2004 r. zgodnie z art. 62 ust. 2 ustawy o Narodowym Banku Polskim, NBP przeznaczal 2 proc. rocznego zysku bilansowego na fundusz rezerwowy, tworzony na pokrycie strat bilansowych NBP.
- Na koniec 2003 r. NBP posiadał rezerwę na pokrycie ryzyka zmian kursu złotego do walut obcych w kwocie 31.894,8 mln zł (tzw. rezerwa rewaluacyjna). Rezerwę tę zwiększały przychody niezrealizowane (dodatnie różnice kursowe z wyceny), a zmniejszały koszty niezrealizowane (ujemne różnice kursowe z wyceny). Dodatkowo była ona zmniejszana w przypadku sprzedaży waluty obcej za złote – o kwotę równą iloczynowi ilości waluty obcej sprzedanej za walutę polską i różnicy między średnim kosztem zasobu a kursem historycznym waluty sprzedanej.
- Od 1 stycznia 2004 r. do ustawy o NBP wprowadzono zmiany, które:
 - zobowiązują NBP do stosowania zasad rachunkowości zgodnych ze standardami stosowanymi w ESBC,
 - zobowiązują Radę Polityki Pieniężnej do wyboru biegłego rewidenta, co następuje w drodze publicznego przetargu,
 - regulują kwestie ponoszenia kosztów badania sprawozdania finansowego NBP przez NBP (do 31 grudnia 2003 r. NBP ponosił koszty badania sprawozdania finansowego, jednak nie było w tym zakresie podstawy prawnej w randze ustawy),
 - skrócili termin przekazywania części rocznego zysku NBP do 14 dni od dnia zatwierdzenia rocznego sprawozdania finansowego NBP.

- Zgodnie ze zmianą wprowadzoną do ustawy o NBP 1 maja 2004 r. bank centralny przeznaczają 5 proc. (a nie jak do tego momentu 2 proc.) rocznego zysku na fundusz rezerwowy, tworzony wyłącznie na pokrycie strat bilansowych.
- Od 1 stycznia 2004 r. rezerwa na pokrycie ryzyka zmian kursu złotego do walut obcych, ujęta w bilansie na dzień 31 grudnia 2003 r., została przeksięgowana (przekwalifikowana) na rachunek rewaluacyjny. Od tego momentu kwota rachunku rewaluacyjnego nie jest zwiększana (podstawowa zmiana), a jedynie zmniejszana. Zmniejszenie następuje w przypadku sprzedaży walut obcych za złote (kontynuacja wcześniej stosowanego rozwiązania) oraz w celu pokrycia kosztów niezrealizowanych, powstałych w wyniku aprecjacji złotego, które – zgodnie z zasadami rachunkowości obowiązującymi w ESBC – zmniejszają na koniec roku wynik finansowy⁴⁶.

17.2. Budżetowanie i plan finansowy – warunki początkowe i główne kierunki zmian

- Do 2001 r. planowanie kosztów działania odbywało się wyłącznie w układzie rodzajowym kosztów (podział oparty na planie kont NBP oraz obowiązującym układzie rachunku zysków i strat).
- W latach 2001–2006:
 - wprowadzono obowiązek sporządzania prognozy kształtowania się czynników ekonomicznych, na podstawie której opracowywane są prognozy przychodów i kosztów NBP w zakresie podstawowej działalności NBP. Dodatkowo, w odrębnym trybie, opracowywany jest projekt planu kosztów działania i amortyzacji, który – po zatwierdzeniu przez Zarząd NBP – jest integralną częścią planu finansowego NBP;
 - rozszerzono zakres planu finansowego; zawiera on – oprócz informacji o przychodach i kosztach NBP oraz aktywach i pasywach – analizę wpływu zmian czynników ekonomicznych na planowane przychody i koszty NBP. Wskazuje także czynniki niepewności, stwarzające ryzyko odmiennej realizacji wyniku finansowego NBP. Wprowadzono również analizę wrażliwości wyniku NBP na wspomniane czynniki niepewności;
 - rozszerzono proces kontroli wykonania planu finansowego. Oprócz rocznego sprawozdania z wykonania planu finansowego sporządza się:
 - miesięczne informacje na temat zmian w bilansie oraz rachunku zysków i strat NBP,
 - kwartalne analizy wykonania planu;
 - Od marca 2006 r. w NBP obowiązuje nowy tryb i zasady sporządzania planu kosztów działania i amortyzacji wspomagany opracowanymi wcześniej wytycznymi do budżetowania projektów realizowanych w NBP;

⁴⁶ Do końca 2003 r. koszty niezrealizowane nie zmniejszały wyniku finansowego, lecz pomniejszały tzw. rezerwę rewaluacyjną.

- W maju 2006 r. powołano Komisję Budżetową, której głównymi zadaniami są:
 - zatwierdzanie kierunków prac związanych z systemem budżetowania kosztów działania NBP i amortyzacji,
 - wspomaganie Zarządu NBP w dziedzinie planowania i budżetowania;
- Wprowadzono system budżetowania kosztów działania NBP w układzie podmiotowym, w postaci sformalizowanego procesu tworzenia cząstkowych planów (budżetów) wewnętrznych jednostek organizacyjnych, łączenia ich w jeden spójny budżet oraz kontroli wykonania;
- Rozszerzono i usprawniono monitorowanie realizacji budżetów, wykorzystując w tym celu informatyczny system księgowy, mający możliwość wprowadzania danych budżetowych oraz sporządzania raportów.
- Rozpoczęto prace nad systemem budżetowania w podziale na funkcje realizowane przez Narodowy Bank Polski (zakończono proces akceptacji zakresu funkcji oraz metodologii podziału kosztów działania w układzie podmiotowym na te funkcje).

17.3. Zintegrowany System Księgowy – warunki początkowe i główne kierunki zmian

- W 2000 r. rozpoczęto w NBP budowę Zintegrowanego Systemu Księgowego (ZSK). Celem budowy systemu było umożliwienie stosowania zasad rachunkowości zgodnych ze standardami obowiązującymi w ESBC, uruchomienie nowych zasad obsługi budżetu państwa (centralny rachunek bieżący budżetu państwa i zarządzanie jego płynnością), przejęcie prowadzenia przez oddziały okręgowe rachunków jednostek budżetowych w wyniku restrukturyzacji sieci oddziałów NBP, oraz wprowadzenie w polskim systemie bankowym standardu numeru rachunku bankowego (NRB).
- W zakresie księgowych systemów informatycznych w styczniu 2004 r. zakończono pierwszy z etapów wprowadzania Zintegrowanego Systemu Księgowego, zapewniającego realizację zasad rachunkowości zgodnych z zasadami ESBC i uruchomiono:
 - Księgę Główną Banku (ZSK–KG), pozwalającą na uzyskiwanie na bieżąco sprawozdań finansowych i statystycznych, m.in. w formatach wymaganych przez EBC (bilans, rachunek zysków i strat) i statystycznych,
 - Księgę pomocniczą, będącą centralną bazą rachunków i klientów (ZSK–C), w której ewidencjonowane są operacje dotyczące rachunków klientów,
 - system FinanceKit/CBAM służący do zarządzania rezerwami walutowymi NBP oraz księgę pomocniczą KSOZ, w której ewidencjonowane są operacje, dotyczące zarządzania rezerwami walutowymi,

NBP

2001
2002
2003
2004
2005
2006

17

- połączenia umożliwiające komunikację Zintegrowanego Systemu Księgowego z systemami działającymi w jego otoczeniu tj. Systemu Gospodarki Własnej (SGW) i SORBNET.
- We wrześniu 2004 r. zakończono kolejny etap wprowadzania ZSK, związany z udostępnieniem usług klientom banku i bieżącą komunikacją z systemami rozliczeniowymi i rejestracyjnymi.
- W 2005 r. stworzono połączenie Bussines to Bussines (B2B) z systemem TREZOR Ministerstwa Finansów. To nowoczesne połączenie pozwala na bezpośrednie zarządzanie przez MF środkami budżetu państwa znajdującymi się na rachunkach prowadzonych w ZSK–C.
- W 2006 r. uruchomiono drugie połączenie B2B z systemem SIMIK Ministerstwa Finansów. Połączenie to umożliwia Ministerstwu Finansów sprawne zarządzanie środkami unijnymi.

17.4. Podsumowanie

- NBP dostosował swoje zasady rachunkowości do zasad obowiązujących w ESBC już od 1 stycznia 2004 r.
- NBP jako pierwszy bank centralny z nowo przyjętych krajów UE zaczął stosować takie same zasady rachunkowości, jakie stosują banki centralne strefy euro.
- Sprawozdanie finansowe było 3 razy badane przez audytora zewnętrznego (niezależnego biegłego rewidenta). Oprócz sprawozdań rocznych za 2004 i 2005 r. NBP dodatkowo poddał badaniu sprawozdanie finansowe sporządzone na dzień 30 czerwca 2004 r. Celem badania była weryfikacja prawidłowości zastosowania zasad rachunkowości obowiązujących od 1 stycznia 2004 r. i ich zgodności z obowiązującymi wytycznymi EBC. Z badania tych sprawozdań finansowych niezależni biegli rewidenci przedłożyli RPP pozytywne opinie.
- Nie zmieniła się rola rachunku rewaluacyjnego (tzw. rezerwy rewaluacyjnej), jako zabezpieczenia chroniącego przed stratami kursowymi. Gdyby nie było rachunku rewaluacyjnego, to na koniec 2004 r. NBP zamiast zysku w wysokości 4 387,4 mln zł, poniósłby stratę, w wysokości 16 507,0 mln zł. Straty takiej nie pokryłby tworzony w tym celu fundusz rezerwowy (jest on zbyt niski – na koniec 2005 r. wynosił 838,9 mln zł) oraz fundusz statutowy, wynoszący 1 500,0 mln zł. W takiej sytuacji strata 2004 r., musiałaby zostać pokryta przyszłymi zyskami. Z punktu widzenia budżetu państwa, gdyby NBP nie miał mechanizmu zabezpieczającego przed ryzykiem kursowym, tj. rachunku rewaluacyjnego, budżet państwa nie otrzymałby wpłaty z zysku nie tylko za 2004 r., ale również w następnych latach.
- System ZSK, oparty na nowoczesnych rozwiązaniach, gwarantuje realizację zasad rachunkowości obowiązujących w Eurosystemie. Zapewnia wysoką jakość prowadzenia ksiąg rachunkowych NBP oraz systematyczne podnoszenie poziomu obsługi klienta.

18

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1 Wybrane publikacje pracowników

2001

- Brzoza-Brzezina M., Kotłowski J.: *Analiza związku między cenami i pieniądzem w gospodarce polskiej na podstawie modelu „P–star”*, „Bank i Kredyt” nr 3/2001, NBP.
- Kłós B., Wróbel E.: *The monetary transmission and the structural modelling of inflation at the National Bank of Poland*, w: *Modelling aspects of the inflation process and the monetary transmission mechanism in emerging market countries*, BIS Papers No 8, Bank for International Settlements, Basle 2001.
- Kokoszcyński R.: *Monetary and Exchange Rate Policy During Transformation: Experience and Recommendations*, w: L. Hoffmann, F. Moellers (red.), *Ukraine on the Road to Europe*, Physica–Verlag, Heidelberg 2001.
- Kokoszcyński R.: *Structural changes in the Polish banking industry – three dimensions of consolidation processes in an emerging economy*, w: *The banking industry in the emerging market economies: competition, consolidation and systemic stability*, BIS Papers No 4, Bank for International Settlements, Basle 2001.
- Łyżniak T.: (2001), *Monetary transmission mechanism in Poland. Theoretical concepts vs. evidence*, „Materiały i Studia” No 19, NBP.
- Rogowski W.: *Konkurencja na rynku usług bankowych*, „Bank i Kredyt” nr 5/2001, NBP.
- Rubaszek M., Serwa D.: *Prognozowanie kursu walutowego. Model nadzwyczajnej stopy zwrotu z inwestycji zagranicznych*, „Bank i Kredyt” nr 9/2001, NBP.
- Rytelewska G.: *Kierunki rozwoju bankowości detalicznej w Polsce*, „Bank i Kredyt” nr 6/2001, NBP.
- Rzeszutek E., Michalski T., Raus D.: *Przykłady „znaczących” aprecjacji realnego kursu walutowego w gospodarce światowej w okresie ostatnich dwudziestu lat*, „Materiały i Studia” nr 130, NBP.
- Wyżnikiewicz D.: *Problemy określania optymalnego poziomu rezerw walutowych*, „Bank i Kredyt” nr 1–2/2001, NBP.

NBP

2001

2002

2003

2004

2005

2006

18

2002

- Borowski J., Woreta R.: *Policy challenges stemming from Poland's future EMU accession*, „Bank i Kredyt” nr 10/2002, NBP.
- Borowski J.: *Szttywność płac realnych a przystąpienie Polski do Unii Gospodarczej i Walutowej*, „Bank i Kredyt” nr 5/2002, NBP.
- Borowski J.: *Real Wage Rigidity and Poland's EMU Accession*, FES Working Paper Fundacja im. Friedricha Eberta, czerwiec 2002.
- Brzoza-Brzezina M., Klos B., Kot A., Łyziak T.: *Hipoteza neutralności pieniądza*, „Materiały i Studia” nr 142, NBP.
- Brzoza-Brzezina M.: *Wpływ polityki pieniężnej na oszczędności i inwestycje w gospodarce*, „Gospodarka Narodowa” nr 9/2002.
- Brzoza-Brzezina M.: *Estimating the Natural Rate of Interest: A SVAR Approach*, „Materiały i Studia” No 27, NBP.
- Brzoza-Brzezina M.: *The Relationship between Real Interest Rates and Inflation*, „Materiały i Studia” No 23, NBP.
- Czyżewski A.B.: *Ukraine: Moring Forward on Regional Development and Regional Policy*, Raport Banku Światowego, 2002.
- Jerzak M.: *Negocjacyjny system kształtowania wynagrodzeń w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej*, „Bank i Kredyt” nr 9/2002, NBP.
- Klos B.: *Mały strukturalny model inflacji, wersja 3.5.6*, „Materiały i Studia” nr 154, NBP.
- Kokoszcyński R.: *How Can Banks Exert Better Governance on Corporations? The Polish Experience*, w: R.E. Litan, M. Pomerleano, V. Sundararajan (red.), *Financial Sector Governance. The Roles of the Public and Private Sector*, Brookings Institution Press, Washington, D.C., 2002.
- Kokoszcyński R.: *Poland Before the Euro*, *Journal of Public Policy*, 22(2).
- Kokoszcyński R.: *Monetary Policy in Central and Eastern Europe: The Case for Direct Inflation Targeting*, w: G. Tumpel-Gugerell, L. Wolfe, P. Mooslechner (red.), *Completing Transitions: The Main Challenges*, Springer, Berlin 2002.
- Kokoszcyński R., Łyziak T., Pawłowska M., Przystupa J., Wróbel E.: *Mechanizm transmisji polityki pieniężnej – współczesne ramy teoretyczne, nowe wyniki empiryczne dla Polski*, „Materiały i Studia” nr 151, NBP.
- Kokoszcyński R., Łyziak T., Wróbel E.: *Czynniki strukturalne we współczesnych teoriach mechanizmu transmisji polityki pieniężnej*, „Bank i Kredyt” nr 11–12/2002, NBP.

- Łyziak T.: *Monetary transmission mechanism in Poland. The strength and delays*, „Materiały i Studia” nr 26, NBP.
- Przystupa J.: *The exchange rate in the monetary transmission mechanism*, „Materiały i Studia”, No 25, NBP.
- Rogowski W.: *Tendencje zmian w przedsiębiorstwach publicznych – sygnały dla polityki pieniężnej*, „Bank i Kredyt” nr 11–12/2002, NBP.
- Rubaszek M.: *Modeling Fundamentals for Portfolio Inflows Forecasting*, „Materiały i Studia” No 21, NBP.
- Rubaszek M.: *Teoria arbitrażu cenowego dla spółek notowanych na GPW w Warszawie*, „Bank i Kredyt” nr 8/2002, NBP.
- Rzońca A.: *Rachunek wzrostu na przykładzie gospodarki Irlandii w latach dziewięćdziesiątych*, „Materiały i Studia” nr 149, NBP.
- Szpunar P.: *Skutki wadliwych uregulowań prawnych w sferze polityki fiskalnej*, „Gospodarka Narodowa” nr 1–2/2002.
- Wróbel E., Pawłowska M.: *Monetary transmission in Poland: some evidence on interest rate and credit channels*, „Materiały i Studia” No 24, NBP.
- Zombirt J.: *Sekurytyzacja w świetle bankowych regulacji europejskich*, Monografie i opracowania nr 508, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa, 2002.

2003

- Bratkowski A., Barwiński M., Rzeszutek E., Szpunar P., Szwaja R., Wyżnikiewicz D.: *Przesłanki oceny poziomu rezerw dewizowych*, „Materiały i Studia” nr 170, NBP.
- Brzoza-Brzezina M.: *Zagadnienie naturalnej stopy procentowej*, „Ekonomista”, kwiecień 2003.
- Brzoza-Brzezina M.: *Rola naturalnej stopy procentowej w polskiej polityce pieniężnej*, „Ekonomista”, maj 2003 r.
- Chmielewski T.: *Is the Balassa-Samuelson Effect a Serious Obstacle for an Accession Country?* w: D. Alpen i H. Luchtmeier (red.): *The Euro in Eastern Europe: Options for the monetary and currency regime*, 4th INFER Workshop on Financial Markets, kwiecień 2003; INFER Studies Vol. 8.
- Chmielewski T., Rozkrut M.: *Monetary policy in Poland in perspective of accession to the EMU* w: L. Żukrowska, D. Sobczak (red.): *Monetary and Fiscal Policy Related Issues. Regional Input Poland*, Ezoneplus Working Paper No 17E, sierpień 2003.

NBP

2001

2002

2003

2004

2005

2006

18

- Ciżkowicz P., Rzońca A.: *A comment on 'The relationship between policies and growth in transition countries'*, "Economics of Transition" No 11 (4), 2003.
- Czyżewski A.B.: *Wpływ zwiększania elastyczności rynku pracy na tworzenie nowych miejsc pracy*, w: A. Noga: *Jak tworzyć w Polsce nowe miejsca pracy?* PTE, Warszawa, 2003.
- Czyżewski A.B.: *Makroekonomiczne koszty i korzyści członkostwa Polski w Unii Europejskiej: analiza i ocena*, w: W. Orłowski, L. Zienkowski: *Korzyści i koszty członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, Raport z badań, Centrum Europejskie Natolin, Warszawa 2003.
- Dusza M.: *Przestępstwa na rynku kapitałowym – papierowi kuglarze*, Biblioteka Menadżera i Bankowca, Warszawa, 2003.
- Klos B.: *Reguły stopy procentowej w warunkach niepewności*, „Ekonomia” nr 9, Wydział Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Koronowski A.: *Czynniki destabilizacji rynków walutowych*, Twigger, Warszawa 2003.
- Kot A.: *Metody kwantyfikacji restrykcyjności monetarnej, fiskalnej oraz policy mix w krajach akcesyjnych*, „Bank i Kredyt” nr 6/2003, NBP.
- Kot A.: *Restrykcyjność monetarna, fiskalna oraz policy mix w Polsce, Czechach i na Węgrzech*, „Bank i Kredyt” nr 7/2003, NBP.
- Łyziak T.: *Consumer Inflation Expectations in Poland*, ECB Working Paper No 287.
- Pawliszyn M.: *Restrukturyzacja zadłużenia zagranicznego – koncepcje usprawnienia procesu*, „Bank i Kredyt” nr 9/2003, NBP.
- Pawłowska M.: *The impact of M&A on Technical Efficiency, Scale Efficiency and Productivity Change in the Polish Banking Sector: a Non-parametric Approach*, „Materiały i Studia” No 29, NBP.
- Praca zbiorowa pod red. Pietrzaka B., Polańskiego Z., Woźniak B.: *System finansowy w Polsce*, WN PWN, Warszawa 2003.
- Poznańska D.: *System finansowania zatrudnienia osób niepełnosprawnych w Polsce. Wnioski dla efektywności finansów publicznych*, „Materiały i Studia” nr 157, NBP.
- Przystupa J.: *Szacunki realnego kursu równowagi długookresowej dla Polski*, „Bank i Kredyt” nr 11–12, NBP.
- Rogowski W.: *Podstawowe formy i efekty władania korporacyjnego (corporate governance) w bankowości*, cz. I, „Bank i Kredyt” nr 3/2003, NBP.

- Rogowski W., Kopczewski T., Pawłowska M.: *Podstawowe formy i efekty władania korporacyjnego (corporate governance) w bankowości*, cz. II, „Bank i Kredyt” nr 4/2003, NBP.
- Rozkrut M.: *The monetary and fiscal policy mix in Poland*, w *Fiscal issues and central banking in emerging economies*, BIS Papers No 20, October 2003.
- Rubaszek M.: *Model równowagi bilansu płatniczego. Zastosowanie wobec kursu złotego*, „Bank i Kredyt” nr 5/2003, NBP.
- Rubaszek M., Mroczek W.: *Determinanty polskiego handlu zagranicznego*, „Materiały i Studia” nr 161, NBP.
- Szczepańska O., Sotomska-Krzysztofik P.: *Reżim kursowy a kryzysy walutowe – czy możliwy jest kryzys w warunkach kursu płynnego?*, „Bank i Kredyt” nr 9/2003, NBP.
- Szpunar P.: *Exchange Rate Regimes and Poland's Participation in ERM II*, „Bank i Kredyt” nr 1/2003, NBP.
- Zięba J.: *Długo- i krótkookresowa składowa produktu krajowego brutto według metody Blancharda i Quaha*, „Materiały i Studia” nr 155, NBP.
- *Wiedza a wzrost gospodarczy*, praca zbiorowa pod redakcją L. Zienkowskiego, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa, 2003.
- Żółkiewski Z.: *Porównanie produktu krajowego brutto i siły nabywczej walut Polski i krajów Unii Europejskiej w 2000 roku*, z prac ZBSE, nr 289, ZBSE, GUS i PAN, Warszawa, 2003.

2004

- Praca zbiorowa pod redakcją Borowskiego J.: *Raport na temat korzyści i kosztów przystąpienia Polski do strefy euro*, NBP, Warszawa 2004.
- Borowski J.: *Designing Poland's Macroeconomic Strategy on the Way to the Euro area*, EUI Working Paper RSCAS No 2004/10.
- Czyżewski A.B., Borowski J., Czogała A.: *Looking forward towards the ERM II central parity: the case of Poland*, *Economie Internationale* No 102.
- Gradzewicz M., Kolasa M.: *Szacowanie luki popytowej dla gospodarki polskiej przy wykorzystaniu metody VECM*, „Bank i Kredyt” nr 2/2004, NBP.
- Hałaj G.: *Concavity of optimal consumption path in one player growth model*, CORE Discussion Paper 2004, Univ. Louvain-la-Neuve.

NBP

2001

2002

2003

2004

2005

2006

18

- Hałaj G.: *Optimization of Consumption with Partial Observation – Jensen Inequality Method*, *Applicationes Mathematicae* IMPAN, Warszawa, Nov 2004.
- Jerzak M.: *Deregulacje rynku pracy w Polsce i Unii Europejskiej*, „Materiały i Studia” nr 176, NBP.
- Kłos B.: *Niepewność modelu w polityce makroekonomicznej. Zasada odporności. Cz.1*, „Bank i Kredyt” nr 10, Cz.2. „Bank i Kredyt” nr 11–12, NBP.
- Kłos B., Kokoszcyński R., Łyziak T., Przystupa J., Wróbel E.: *Modele strukturalne w prognozowaniu inflacji w Narodowym Banku Polskim*, „Materiały i Studia” nr 180, NBP.
- Kokoszcyński R.: *Współczesna polityka pieniężna*, PWE, Warszawa.
- Kokoszcyński R.: *Wpływ zmian w bazylejskich regulacjach ostrożnościowych na atrakcyjność i stabilność Polski – rekomendacje dla polskiej polityki gospodarczej*, w: R. Wierzbą, M. Iwonicz–Drozdowska, B. Lepczyński (red.), *Nowa Umowa Kapitałowa Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego – konsekwencje dla gospodarki i sektora bankowego w Polsce*, „Transformacja Gospodarki” nr 111, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk.
- Kokoszcyński R.: *From Fixed to Floating – Other Country Experiences: The Case of Poland*, w: Nagendra V. Chowdary (red.), *Dynamics of Exchange Rates – Concepts and Cases*, ICFAI University Press, Hyderabad, 2004.
- Kot A.: *Od stereotypów do praktycznych aspektów prowadzenia współczesnej polityki pieniężnej*, „Bank i Kredyt” nr 3/2004, NBP.
- Łyziak T.: *Probabilistyczne metody pomiaru oczekiwań inflacyjnych osób prywatnych na podstawie danych ankietowych*, „Bank i Kredyt” nr 8/2004, NBP.
- Łaszek J.: *Sektor nieruchomości mieszkaniowych w Polsce: stan i perspektywy rozwoju*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, 2004.
- Łaszek J.: *Czy kredyt hipoteczny rozwiąże polskie problemy sektora mieszkaniowego?* „Bank i Kredyt” nr 10/2004, NBP.
- Łaszek J.: *Bariery rozwoju rynku nieruchomości mieszkaniowych w Polsce*, „Materiały i Studia” nr 184, NBP.
- Łyziak T.: *Monetary transmission mechanism in Poland* w: Mahadeva, Sinclair (red.), *How Monetary Policy Works*, Routledge.
- Paczocha J.: *Swoboda gospodarcza – tak, swawola legislacyjna – nie!* „Bank i Kredyt”, nr 6/2004, NBP.
- Rubaszek M.: *A Model of Balance of Payments. Equilibrium Exchange Rate. Application to the Zloty*, *Eastern European Economics*, Vol. 42, Is. 5.

- Rubaszek M.: *Modelowanie optymalnego poziomu realnego efektywnego kursu złotego. Zastosowanie koncepcji fundamentalnego kursu równowagi*, „Materiały i Studia” nr 175, NBP.
- Rytelewska G., Huszczonek E.: *Zmiany w popycie na kredyt gospodarstw domowych*, „Materiały i Studia” nr 172, NBP.
- Rzońca A.: *Stopy procentowe banku centralnego bliskie zera a ryzyko wystąpienia deflacji*, „Bank i Kredyt” nr 3/2004 i 4/2004.
- Rzońca A.: *Nie-keynesowskie skutki zacieśnienia polityki fiskalnej. Zmodyfikowany model Blancharda*, „Bank i Kredyt” nr 10/2004 i 11–12/2004.
- Szczepańska O., Sotomska-Krzysztofik P., Pawliszyn M., Pawlikowski A.: *Instytucjonalne uwarunkowania stabilności finansowej na przykładzie wybranych krajów*, „Materiały i Studia” nr 173, NBP.
- Szczepańska O., Sotomska-Krzysztofik P., Pawliszyn M.: *Banki centralne wobec kryzysów w systemie bankowym*, „Materiały i Studia” nr 179, NBP.
- Wojciechowski W., Socha J.: *Koncepcja NAIRU, dezinflacja a druga fala bezrobocia w Polsce*, „Bank i Kredyt” nr 3/2004, NBP.
- Zięba J., Bereś H., Bereś K.: *Metody wyznaczania współczynnika Hursta dla procesów telekomunikacyjnych i bankowych*, „Bank i Kredyt” nr 4/2004, NBP.
- Zienkowski L., Żółkiewski Z.: *Analiza wyników międzynarodowych porównań wolumenów i cen (ECP)*, z prac ZBSE, Studia i Prace, Zeszyt 298, Warszawa 2004.
- Żochowski D.: *Falowanie aktywności gospodarczej w: J. Beksiak (red.), Polska gospodarka w XX wieku – eseje historyczno–ekonomiczne*, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2003.
- Żochowski D.: *Wpływ niedoskonałej informacji na intensywność zjawiska zachowania stadnego: model kryzysu walutowego*, „Bank i Kredyt” nr 3/2004, NBP.

2005

- Brzoza-Brzezina M.: *Lending Booms in the New EU Member States: Will Euro Adoption Matter?*, ECB Working Paper No 543, November 2005, European Central Bank, Frankfurt.
- Charemza W.W., Hristova D., Burrige P.: *Is inflation stationary?* Applied Economics, No 37.

NBP

2001

2002

2003

2004

2005

2006

18

- Charemza W.W., Lifshits M., Makarova S.: *Conditional testing for unit–root bilinearity in financial time series: some theoretical and empirical results*, Journal of Economic Dynamic and Control, No 29.
- Charemza W.W., Makarova S.: *Deciding between the deterministic and bilinear unit root models*, Austrian Journal of Statistics No 34.
- Chmielewski T.: *Bank Risks, Risk Preferences and Lending*, referat na konferencji Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego i Banku Austrii (20–21.04.2005), publikacja internetowa na stronie BIS: <http://www.bis.org/bcbs/events/rtf05bankingfinstab.htm>
- Ciżkowicz P.: *Długa pamięć w szeregach PKB – estymacja integracji ułamkowej zmodyfikowaną metodą autokorelacyjną*, „Bank i Kredyt” nr 11–12/2005, NBP.
- Daniluk M.: *Przyczyny zmian cen żywności w Polsce – wybrane zagadnienia*, „Materiały i Studia” nr 195, NBP.
- Fic T., Kot A., Kolasa M., Murawski K., Rubaszek M., Tarnicka M.: *Model gospodarki polskiej ECMOD*, „Materiały i Studia” nr 194, NBP.
- Fic T., Kot A., Kolasa M., Murawski K., Rubaszek M., Tarnicka M.: *ECMOD Model of the Polish Economy*, „Materiały i Studia” No 36, NBP.
- Gradzewicz M., Kolasa M.: *Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych a wzrost gospodarczy w Polsce*, „Ekonomista” nr 4/2005.
- Gradzewicz M., Kolasa M.: *Estimating the output gap in the Polish economy: The VECM approach*, Irving Fisher Committee Bulletin, No 20, April 2005.
- Grąt A., Sobolewski P. (red.): *Wybrane determinanty rozwoju rynku akcji i korporacyjnych instrumentów dłużnych w Polsce. Wyniki badania ankietowego*, NBP, Warszawa 2005.
- Greszta M., Maciejewski W.: *Kombinowanie prognoz gospodarki Polski*, „Gospodarka Narodowa” nr 5,6/2005.
- Hałaj G.: *Badanie efektu domina w polskim systemie bankowym*, „Bank i Kredyt” nr 10/2005, NBP.
- Jerzak M., Kołodziej J.: *Pomoc społeczna. Skutki finansowe dla budżetu państwa wynikające ze zmiany ustawy o pomocy społecznej oraz innych ustaw dotyczących zabezpieczenia społecznego*, „Materiały i Studia” nr 186, NBP.
- Jerzak M., Daras T.: *Wpływ cech społeczno–demograficznych osób bezrobotnych na możliwość znalezienia pracy na podstawie danych BAEL w latach 1993–2003*, „Materiały i Studia” nr 189, NBP.

- Kłos B., Kokoszcyński R., Łyziak T., Przystupa J., Wróbel E.: *Structural econometric models in forecasting inflation at the NBP*, „Materiały i Studia” No 31, NBP.
- Kokoszcyński R., Wróbel E.: *W poszukiwaniu miernika polityki pieniężnej. Przypadek Polski (1995–2002)* w: Przybylska-Kapuścińska W. (red), *Studia z bankowości centralnej, Zeszyty Naukowe* nr 56, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.
- Kolasa M.: *What drives productivity growth in the new EU member states? The case of Poland*, ECB Working Paper No 486, May 2005.
- Kolasa M., Doebeli B.: *Rola zmian cen dóbr handlowych we wzroście dochodu krajowego Polski, Czech i Węgier*, „Gospodarka Narodowa” nr 9/2005.
- Koronowski A.: *Skuteczność polityki pieniężnej w obliczu wstrząsów podażowych i popytowych – nie tylko o pulapce płynności*, „Bank i Kredyt” nr 3/2005, NBP.
- Łyziak T.: *Inflation targeting and consumer inflation expectations in Poland. A success story?* Journal of Business Cycle Measurement and Analysis NO 2(2).
- Mroczek W.: *Tendencje w polskim handlu zagranicznym w 2004 roku*, Instytut Konjunktury i Cen Handlu Zagranicznego, lipiec 2005 r., pt. *Gospodarka i handel zagraniczny Polski w 2004 r.*
- Mroczek W.: *Handel zagraniczny Polski po przystąpieniu do UE*, W raporcie „Polska w Unii Europejskiej – doświadczenia pierwszego roku członkostwa, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa, lipiec 2005.
- Pawlikowski A.: *Polski system gwarantowania depozytów na tle rozwiązań zastosowanych w innych państwach UE*, „Materiały i Studia” nr 193, NBP, oraz w angielskiej wersji językowej No 34.
- Pawłowska M.: *Competition, Concentration, Efficiency and their Relationship in the Polish Banking Sector*, „Materiały i Studia” No 32, NBP.
- Pawłowska M.: *Konkurencja i efektywność na polskim rynku bankowym na tle zmian strukturalnych i technologicznych*, „Materiały i Studia” nr 192, NBP.
- Pilecka A.: *Proces konsolidacji europejskich instytucji depozytowo-rozliczeniowych w kontekście tworzenia jednolitego rynku finansowego*, w: *Polska na rynku Wspólnoty Europejskiej. Gospodarka europejska na progu XXI wieku*, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2005.
- Poznańska D.: *Polityka wobec osób prawnie niepełnosprawnych w Polsce. Wpływ na finanse publiczne i aktywność zawodową ludności*, „Materiały i Studia” nr 185, NBP.
- Pruski J., Szpunar P.: *Exchange rate policy and foreign exchange interventions in Poland*, May 2005, BIS Papers No 24.

NBP

200¹

200²

200³

200⁴

200⁵

200⁶

18

- Rogowski W., Paczocha J.: *Reglamentacja gospodarki polskiej w latach 1989–2003*, „Materiały i Studia” nr 187, NBP.
- Rogowski W., Socha J.: *Stopy wejścia i wyjścia w polskim przetwórstwie przemysłowym na tle innych krajów. Badania demografii przedsiębiorstw*, „Materiały i Studia” nr 190, NBP.
- Rubaszek M.: *Fundamental equilibrium exchange rate for the Polish zloty*, „Materiały i Studia” No 35, NBP.
- Rzońca A.: *Finanse publiczne a wzrost gospodarki w długim okresie. Analiza przy wykorzystaniu zmodyfikowanego modelu nabywania wiedzy przez praktykę*, „Materiały i Studia” nr 198, NBP.
- Rzońca A., Ciżkowicz P.: *Non-keynesian effects of fiscal contraction in new member states*, ECB Working Paper Series, No 519.
- Serwa D.: *Modele wczesnego ostrzegania przed kryzysami walutowymi – zastosowania dla Polski*, „Bank i Kredyt” nr 9/2005, NBP.
- Socha J.: *Popyt na pracę w średnich i dużych przedsiębiorstwach przemysłu przetwórczego w Polsce w latach 1996–2003*, „Gospodarka Narodowa” nr 7–8/2005.
- Stanisławska E.: *Kwantyfikacja oczekiwań inflacyjnych osób prywatnych metodami regresyjnymi*, „Bank i Kredyt” nr 4/2005, NBP.
- Szpunar P.: *Research on exchange rates and monetary policy: an overview*, BIS Working Papers, No 178.
- Tymoczko D.: *The future of Central Banking in the Changing Financial Environment*, „Materiały i Studia” No 33, NBP.
- Woreta R., Rozkrut M.: *Sukcesy i porażki Grecji na drodze do strefy euro. Wnioski dla nowych krajów UE*, „Materiały i Studia” nr 188, NBP.
- Żochowski D.: *Identyfikacja i prognozowanie punktów zwrotnych w cyklu wzrostowym na podstawie danych z testu koniunktury*, Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych nr 14, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, 2005.

2006

- Budnik K.: *Progowe kursy złotego przedsiębiorstw – wybrane problemy*, „Bank i Kredyt” nr 2/2006, NBP.
- Charemza W.W., Makarova S.: *Ex-ante dynamics and real effects of monetary policy: theory and evidence for Poland and Russia, 2001–2003*, Comparative Economic Studies No 48.

- Fic T., Barrell R., Holland D.: *Entry rates and the risks of misalignment in EU8*, Working Paper 6/06 Warsaw School of Economics.
- Fic T., Al-Eyd A., Gottschalk S., Holland D.: *Euro-Area – another cyclical recovery?*, National Institute Economic Review No 196.
- Grabek G.: *Statystyczne własności szeregów czasowych inflacji*, „Wiadomości Statystyczne” nr 3, GUS.
- Gradzewicz M.: *Zachowania inwestycyjne przedsiębiorstw przetwórstwa przemysłowego*, „Gospodarka Narodowa”, nr 4/2006.
- Hagemeyer J.: *Czynniki wpływające na decyzję przedsiębiorstw o eksporcie. Analiza danych mikroekonomicznych*, „Bank i Kredyt” nr 7/2006, NBP.
- Hałaj G.: *Contagion effect in banking system – measures based on randomised loss scenarios*, 25 maja 2006, referat na seminarium „Micro-models of systemic risk” w CCBS, Londyn, opublikowany jako MPRA Paper No 525, <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/525/>
- Hałaj G., Żochowski D.: *Strategic groups in Polish banking sector and financial stability*, MPRA Paper No 326, October 2006; artykuł prezentowany również na konferencjach: 30th Anniversary of Journal of Banking and Finance, 9 czerwca 2006, Pekin oraz 23rd International Symposium on Money, Banking and Finance, 22–23 czerwca 2006, Lille, Francja.
- Jakubik J.T.: *Core inflation measures: The case of Poland*, “IFC Bulletin” No 24, August 2006.
- Kokoszcyński R.: *How to date the beginnings of monetary policy in a transition economy: the case of Poland in the 1990s*, w: M. Ratajczak, J. Wallusch (red.), *Money and transition*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.
- Kokoszcyński R., Łyziak T., Przystupa J., Wróbel E.: *Analyzing monetary policy stance: the case of Poland*, w: L.C. Williams (ed.), *Monetary Policy and Issues: New Research*, Nova Science Publishers, Hauppauge, New York.
- Koronowski A.: *Stopa procentowa jako argument funkcji popytu na pieniądź*, „Ekonomista” nr 2/2006.
- Koronowski A.: *Teoretyczne przesłanki ograniczonej skuteczności sterylizowanych interwencji walutowych*, „Ekonomia” nr 17.
- Łaszek J.: *Ryzyko kredytowe a bankowe wymogi ostrożnościowe*, „Finansowanie Nieruchomości” nr 3/4(4/5)/2006.
- Łaszek J.: *Sektor nieruchomości mieszkaniowych – próba spojrzenia z punktu widzenia banku centralnego*, „Finansowanie Nieruchomości” nr 1(6)/2006.

NBP

2001

2002

2003

2004

2005

2006

18

- Łaszek J.: *Rynek nieruchomości mieszkaniowych i jego specyfika jako czynniki determinujące ryzyko kredytowania hipotecznego*, „Materiały i Studia” nr 203, NBP.
- Łyziak T., Mackiewicz J., Stanisławska E.: *Central bank transparency and credibility. The case of Poland 1998–2004*, European Journal of Political Economy, w druku.
- Łyziak T., Stanisławska E.: *Consumer inflation expectations. Survey questions and quantification methods – the case of Poland*, „Materiały i Studia” No 37, NBP.
- Pawłowska M., Kołodziejczyk D.: *Konkurencyjność polskich przedsiębiorstw po wejściu do Unii Europejskiej – wyniki badania ankietowego*, „Materiały i Studia” nr 206, NBP.
- Pawłowska M., Pawełczyk B.: *Szanse dla Polski w procesie globalizacji poprzez integrację z Unią Europejską*, INE-PAN, MSN Working Paper nr 4, czerwiec 2006.
- Polański Z.: *Bulgaria: Macroeconomic Developments and Vulnerabilities*, w: *Macroeconomic and Financial Stability Challenges for Acceding and Candidate Countries*, International Relations Committee Task Force on Enlargement, Occasional Paper Series No 48, ECB Working Paper, July 2006.
- Polański Z., Szpunar P.: *Poland (1990–2000)*, w: *Operational Aspects of Moving to Greater Exchange Rate Flexibility: Lessons from Detailed Country Experiences*, ed. by I. Otker-Robe, D. Vavra, IMF Occasional Paper, Washington, D.C. 2006.
- Pruski J., Żochowski D.: *Changes in the Financing Structure of the Real Economy in Poland – Challenges for the Banking Sector*, BIS Papers 28, August 2006.
- Przystupa J., Wróbel E.: *Looking for an Optimal Monetary Policy Rule: The Case of Poland under IT Framework*, „Materiały i Studia” No 38, NBP.
- Rogowski W., Szpinger W.: *Integracja instytucji nadzorczych w systemie finansowym na przykładzie Niemiec*, „Ekonomia” nr 16/2006.
- Serwa D.: *Do Emerging Financial Markets React to Monetary Policy Announcements? Evidence from Poland*, „Applied Financial Economics” No 16, 2006.
- Skrzyszewska-Paczek E.: *Reakcje banków centralnych na wstrząsy naftowe lat 70.*, „Bank i Kredyt” nr 7/2006, NBP.
- Socha J.: *Tworzenie i likwidacja miejsc pracy w sektorze przedsiębiorstw w Polsce*, „Gospodarka Narodowa” nr 5–6/2006, Warszawa.
- Socha J.: *Niedopasowanie popytu i podaży na rynku pracy w województwie świętokrzyskim*, „Materiały i Studia” nr 207, NBP.

- Sotomska-Krzysztofik P., Szczepańska O.: *Polityka informacyjna banków centralnych jako instrument wspierania stabilności finansowej*, „Materiały i Studia” nr 200, NBP.
- Stanisławska E.: *Inflation expectations in monetary transmission mechanism. The case of Poland*. Bankauski Vesnik No 26, Narodowy Bank Białorusi (publ. w jęz. rosyjskim).
- Szczepańska O., Sotomska–Krzysztofik P. we współpracy z Sameckim P.: *Banking System Reform, The Case of Poland*, opracowanie przeznaczone do publikacji w materiałach pokonferencyjnych, Konferencja *Institutional Foundations for Sound Finance* zorganizowana przez Bank Światowy i Bank Czech, Praga 27–28 lutego 2006.
- Wytwer A.: *Private Equity Development in Poland w: The Influence of the Globalization Process on Central and Eastern European Region*, Working Papers, Institute of International Business, Uniwersytet Gdański, Sopot, 2006.
- Zajączkowski S., Żochowski D.: *The Distribution and Dispersion of Debt Burden Ratios Among Households in Poland and its Implications for Financial Stability*, IFC Bulletin No 25, BIS, Basel 2006 (w druku); artykuł został również zaprezentowany na konferencji: Third IFC Conference on “Measuring the Financial Position of the Household Sector”, 30–31 August 2006, Basel.
- *Co sprzyja rozwojowi gospodarczemu*, praca zbiorowa pod redakcją Zienkowskiego L., Warszawa 2006.
- Zienkowski L., Żółkiewski Z.: *Zróżnicowanie dochodów i sfera ubóstwa*, „Wiadomości Statystyczne” nr 11/2006.

NBP

2001

2002

2003

2004

2005

2006

18

Załącznik 2 Konferencje międzynarodowe zorganizowane przez NBP

1. „Polska droga do euro”, Falenty, 22–23 października 2001 r.

Celem konferencji było omówienie zagadnień związanych z wejściem Polski do strefy euro, w tym polityki monetarnej. Podczas konferencji omówiono m.in. następujące tematy:

- polską strategię wejścia do strefy euro,
- kryteria traktatu z Maastricht,
- skutki efektu Balassy-Samuelsona w poszczególnych krajach,
- bilans zysków i strat wejścia do strefy euro.

W konferencji wzięło udział około 150 osób.

Publikacja: „Bank i Kredyt” nr 11–12/2001.

2. „Reformy strukturalne a polityka pieniężna”, Falenty, 24–25 października 2002 r.

Podczas konferencji przedstawiono wyniki badań nad uwarunkowaniami polityki pieniężnej, wynikającymi z dokonujących się zmian strukturalnych w gospodarce. Dyskusja skoncentrowała się na trzech obszarach:

- relacjach między polityką fiskalną i pieniężną,
- rynku pracy,
- zmianach strukturalnych w gospodarce.

W konferencji wzięło udział około 200 osób.

Publikacja: „Bank i Kredyt” nr 11–12/2002.

3. „Sukcesy i porażki w procesie konwergencji”, Warszawa, 23–24 października 2003 r.

Tematem konferencji były sukcesy i porażki w doganianiu najbogatszych krajów. Podczas konferencji polscy i zagraniczni eksperci przeanalizowali postępy w realizacji reform gospodarczych oraz tworzeniu podstaw wzajemnie efektywnej integracji Polski z Unią Europejską. Dyskusja koncentrowała się na trzech obszarach:

- źródła sukcesów,

- przyczyny porażek,
- korzyści z przystąpienia do Unii Europejskiej.

W konferencji wzięło udział około 350 osób.

Publikacja: "Living Standards and the Wealth of Nations – Successes and Failures in Real Convergence", edited by Leszek Balcerowicz and Stanley Fischer, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London, England 2006

4. **„Potencjał gospodarki a bariery wzrostu gospodarczego”**, Zalesie Górne, 27–28 listopada 2003 r.

Celem konferencji była analiza czynników wpływających na sytuację gospodarczą kraju w krótkim okresie, a także czynników, które decydują o możliwości wejścia przez daną gospodarkę na ścieżkę długofalowego rozwoju.

W konferencji wzięło udział około 70 osób.

Materiały konferencyjne opublikowane na stronie internetowej NBP (www.nbp.pl).

5. **„Bankowość centralna a system finansowy”**, Warszawa, 7–8 października 2004 r.

Konferencja była okazją do dyskusji na temat interakcji między bankami centralnymi a systemem finansowym. Dyskusja skoncentrowała się na następujących zagadnieniach:

- komunikacja między bankiem centralnym a rynkami finansowymi,
- wpływ banków centralnych na stabilność systemu finansowego,
- wpływ rynków finansowych na banki centralne,
- bank centralny i system finansowy w XXI wieku,
- wpływ banków centralnych na stabilność i rozwój systemów finansowych na przykładzie doświadczeń krajów w okresie transformacji po 1989 r.

W konferencji wzięło udział około 350 osób.

Materiały konferencyjne opublikowane na stronie internetowej NBP (www.nbp.pl).

6. **“Central Bank Transparency and Communication: Implications for Monetary Policy”**, Warszawa, 2–3 czerwca 2005 r.

Celem konferencji była wymiana poglądów na temat tego, jaki wpływ na prowadzoną politykę pieniężną mają jawność działań i sposoby przekazywania informacji do wiadomości publicznej przez banki centralne. Poruszono między innymi następujące tematy:

NBP

2001

2002

2003

2004

2005

2006

18

- zalety przejrzystości funkcjonowania banku centralnego,
- zależności między przejrzystością banku centralnego a wiarygodnością polityki pieniężnej,
- wpływ przejrzystości banku centralnego na rynki finansowe,
- makroekonomiczne modele przejrzystości banku centralnego.

W konferencji wzięło udział około 120 osób.

Materiały konferencyjne opublikowane na stronie internetowej NBP (www.nbp.pl).

7. „Polityka fiskalna a droga do euro”, Warszawa, 30 czerwca – 1 lipca 2005 r.

Celem konferencji była prezentacja wyników badań na temat założeń i mechanizmów realizacji polityki fiskalnej, które najbardziej sprzyjają utrzymaniu stabilności cen i trwałemu wzrostowi gospodarczemu w okresie przygotowań nowych członków UE do wprowadzenia euro. W trakcie konferencji omówiono m.in. tematy dotyczące:

- obowiązku prowadzenia zdyscyplinowanej polityki fiskalnej przez wszystkie nowe państwa członkowskie,
- sposobu, w jaki konsolidacja fiskalna może wspierać nominalną i realną konwergencję oraz zwrócenia uwagi decydentów i mediów na wpływ nierównowagi fiskalnej na wyniki gospodarcze.

W konferencji uczestniczyło około 350 osób.

Publikacja: „Fiscal Policy and the Road to the Euro”, 30 June – 1 July 2005, NBP, Warsaw, October 2006.

8. „The role of inflation expectations in modelling and monetary policy making”, Warszawa, 9–10 lutego 2006 r.

Celem spotkania była wymiana doświadczeń między przedstawicielami banków centralnych a naukowcami na temat badań oczekiwań inflacyjnych podmiotów gospodarczych. Omawiane tematy dotyczyły:

- wykorzystania informacji nt. oczekiwań inflacyjnych w modelowaniu makroekonomicznym i prowadzeniu polityki pieniężnej,
- sposobu wykorzystywania informacji nt. oczekiwań inflacyjnych w modelowaniu makroekonomicznym i prowadzeniu polityki pieniężnej przez współczesne banki centralne.

W konferencji uczestniczyło około 120 osób.

Materiały konferencyjne opublikowane na stronie internetowej NBP (www.nbp.pl).

9. **“Globalisation and monetary policy”**, Warszawa, 1–2 września 2006 r.

Celem konferencji było przeanalizowanie zjawiska globalizacji i jej wpływu na politykę pieniężną. Poruszono następujące tematy:

- wpływ globalizacji na politykę pieniężną za pośrednictwem 4 kanałów: kanału produktów, rynku pracy, usług niefinansowych oraz usług finansowych,
- wpływ globalizacji na mechanizm transmisji i procesy inflacyjne,
- optymalna strategia polityki pieniężnej w warunkach globalizacji,
- globalizacja a niepewność w polityce pieniężnej,
- wpływ globalizacji na modelowanie polityki pieniężnej.

W konferencji uczestniczyło około 120 osób.

Materiały z konferencji opublikowane na stronie internetowej CEPR⁴⁷.

10. **“The Role of Central Banks in Economic and Personal Finance Education** (Rola banków centralnych w kształtowaniu świadomości ekonomicznej i finansowej obywateli)”, Warszawa, 28–29 września 2006 r.

Celem konferencji była wymiana doświadczeń w zakresie edukacji ekonomicznej i finansowej. Poruszane problemy to:

- nowa rola banków centralnych jako banków wiedzy,
- realizacja kampanii edukacyjnych, informacyjnych i promocyjnych – współpraca z mediami,
- wyzwania związane z prowadzeniem komunikacji społecznej,
- wybór najskuteczniejszych narzędzi wykorzystywanych w celu dotarcia do poszczególnych grup społecznych,
- zwalczanie mitów ekonomicznych panujących w świadomości ekonomicznej obywateli.

W konferencji uczestniczyło około 350 osób.

Materiały konferencyjne opublikowane w wydawnictwach NBP (www.nbp.pl). Są również dostępne dla banków centralnych w anglojęzycznym serwisie “Economic Education Resource Bank” (www.eerb.pl).

⁴⁷ Centre for Economic Policy Research.

Wykaz skrótów

BFG	Bankowy Fundusz Gwarancyjny
BIS	Bank for International Settlements Bank Rozrachunków Międzynarodowych
CPI	Consumer Price Index wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych
EBC	Europejski Bank Centralny
EBOiR	Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju
ELIXIR	System wymiany zleceń płatniczych w formie elektronicznej w KIR SA
EOG	Europejski Obszar Gospodarczy
ERM II	Exchange Rate Mechanism II Mechanizm kursów walutowych
ESBC	Europejski System Banków Centralnych
GINB	Generalny Inspektorat Nadzoru Bankowego
GUS	Główny Urząd Statystyczny
KIR SA	Krajowa Izba Rozliczeniowa SA
MFW	Międzynarodowy Fundusz Walutowy
NBP	Narodowy Bank Polski
OECD	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
PKB	Produkt Krajowy Brutto
RPP	Rada Polityki Pieniężnej
RTGS	Real-Time Gross Settlement System rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym
SORBNET	System Obsługi Rachunków Banków w Centrali NBP
UE	Unia Europejska
UGW	Unia Gospodarcza i Walutowa
ZSK	Zintegrowany System Księgowy